

STRATEJİK DAVALAMA: HUKUKİ SÜREÇLERE DAİR BİR REHBER

SYSTEMIC JUSTICE

İÇİNDEKİLER

Okuyucular için Not	2
Giriş	3
Bu rehberden nasıl faydalanabilirsiniz?	4

1. STRATEJİK DAVALAMA NEDİR?

Davalama ne demektir?	6
Davalama sürecini stratejik kılan unsurlar nelerdir?	7
Stratejik davalama ne demektir?	8

2. STRATEJİK DAVALAMA İLE NE ELDE EDİLİR?

Giriş: Stratejik davalama ile ne elde edilir?	10
Bir konunun bilinirliğini ve görünürlüğünü artırmak	11
Kampanyalar başlatmak ve bunları yaygınlaştırmak	12
Kişiler ve topluluklar lehine gerçekleri ortaya koymak	13
Kişilerin ve kuruluşların hukuki yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamak	14
Yasaların belirli bir konu hakkında ortaya koyduğu hususları şekillendirmek ve bunlara yön vermek	14
Kişisel (yeni) hakların tesis edilmesini sağlamak	15
Adil olmayan yasaların geçersiz kılınmasını sağlamak	16
Mevcut yasa veya uygulamaların sınırlılıklarını ortaya koymak	16
Adalet erişiminin güçlendirilmesini sağlamak	17
Toplulukların kampanya ve aktivizm çalışmalarını destekleyen koşulları şekillendirmek	18
Özet: Stratejik davalamayla neler kazanılabilir?	18

3. STRATEJİK DAVALAMA NASIL KULLANILABİLİR?

Giriş: Stratejik davalama nasıl kullanılabilir?	20
Hukukun farklı alanlarında davalar:	21
- Ceza hukuku	22
- Medeni hukuk	23
- Kamu hukuku	23
Davalama sürecindeki adımlar	24
- Dava açmakla tehdit etmek	25
- Dava açmak ve duruşmalar	25
- Davada uzlaşma sağlanması	26
- Davanın kazanılması	27
- Davanın kaybedilmesi ve temyiz süreci	27
- Yeniden davalama süreci	28
Özet: Stratejik davalama nasıl kullanılabilir?	28

4. STRATEJİK DAVALAMAYA HANGİ DURUMLARDA BAŞVURABİLİRSİNİZ?

Giriş: Stratejik davalamaya ne zaman başvurabilirsiniz?	30
- Politika değişikliği süreci uzuyorsa	31
- Mevcut yasa veya politikaların uygulamasında süregelen eksiklikler varsa	32
- Baskıyı arttırmak ve acilen farkındalık yaratmak gerekiyorsa	33
- Meselenin münferit olmadığını görüyorsanız	35
- Sorun daha önce mahkemeye taşınmadıysa veya taşındıysa bile adil bir sonuç elde edilememişse	36
- Topluluğunuzu veya hareketinizi adalet erişim konusunda güçlendirmek istiyorsanız	37
- Sizi veya topluluğunuzu ilgilendiren hukuki konular üzerinde kontrolü ele almanız gerekiyorsa	38
Hukuki sürecin gereklerini yerine getirmek	39
Değişim için baskı yaratmak üzere mahkeme sürecine vakit ayırmak	40
Davanın (mali ve mali olmayan) bedellerini üstlenmek	41
Özet: Stratejik davalamaya ne zaman başvurulabilir?	42

5. STRATEJİK DAVALAMAYI NERELERE TAŞIYABİLİRSİNİZ?

Giriş: Stratejik davalamayı nerelere taşıyabilirsiniz?	44
Ulusal mahkemeler	45
Diğer ulusal kurumlar	46
Bölge Mahkemeleri	47
- Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi	47
- Avrupa Adalet Divanı	48
Uluslararası mahkemeler ve organlar	50
Özet: Stratejik davalama nerelere taşınabilir?	51

6. STRATEJİK DAVAYI KİMLER AÇABİLİR?

Giriş: Stratejik davayı kimler açabilir?	53
Bireyler	54
Gruplar	55
Sivil toplum kuruluşları	56
Kamu yaranı	57
Dava açmanın alternatif yolları	57
Taraf olmanın diğer yolları	58
Özet: Stratejik davayı kimler açabilir?	59

Sorularınız için	60
Systemic Justice hakkında daha fazla bilgi	61

OKUYUCULAR İÇİN NOT-SYSTEMIC JUSTICE

Stratejik davalama ırk ayrımcılığına karşı mücadelede ve sosyal ve ekonomik adalet mücadelesinde güçlü bir araç olabilir. Yönetmelik, yasa, politika veya uygulamada değişikliklere gidilmesine yardımcı olabilir. Yine de ötekileştirilmiş topluluklar, kendi hedef ve kampanyaları konusunda davalamanın potansiyel gücünden genellikle tam olarak faydalanamamaktadır.

Topluluklar, değişim elde etmek adına yürüttükleri kampanyalarına stratejik davalama süreçlerini nasıl dahil etmek istedikleri konusunda bilinçli tercihler yapabilmelidir. Sistemik Justice olarak, stratejik davalama hakkında kaynak metinler üretmek, çalıştaylar ve eğitimler organize ederek ve toplulukların sorularını ele almak için çağrılarımıza yanıt vererek, kuruluşların, hareketlerin ve kolektiflerin kapasitelerini geliştirmeye ve onları güçlendirmeye yardımcı olmayı amaçlıyoruz.

Amacımız gündem yaratmak veya gündeminizi belirlemek değildir. Ürettiğimiz kaynak metinler, hukuki süreçlerin kendileri için uygun olup olmadığını değerlendirmek ve stratejik davalama hakkında istedikleri biçimde kullanabilecekleri daha fazla bilgi edinmek isteyenler için hazırlanmıştır.

SYSTEMIC JUSTICE,
THE MOVEMENTS' LAW FIRM

GİRİŞ

Bir konuyu mahkemeye taşıma ve dava açarak savunma süreci” olarak tanımlanan davalama, ırk ayrımcılığına karşı mücadelede ve sosyal ve ekonomik adalet mücadelesinde güçlü bir araç olabilir. Davalama, bazıları diğerlerinden daha iyi bilinen çeşitli aşamalardan oluşur ve sistematik bir değişim gerçekleştirmek için birçok farklı uygulamaya sahiptir.

Stratejik davalamanın ne olduğunu, bununla ne elde edilebileceğini ve nasıl, ne zaman ve hangi koşullarda bu yöntemle başvurulabileceğini anlamak, ırk ayrımcılığına karşı adaleti ve sosyal ve ekonomik adaleti tesis etmede oynayabileceği rol konusunda akılda tutulması gereken temel hususlardan bazılarıdır.

Bu rehber, stratejik davalamanın bu temel bileşenleri ve değişim hedefleyen bunları aracılığıyla, kampanyanız için, mahkemeler

üzerinden veya konuyu mahkemelere taşımadan neler elde edilebileceğine dair size yol gösterecektir. Bu rehber, davalama sürecinin temel bileşenlerini ayrı ayrı ele alarak, başvurulabilecek sayısız hukuki yönetime dair daha kapsamlı bir perspektif sağlar. Bir konuyu mahkeme salonlarına taşımanın ötesinde, stratejik davalama süreçlerinden faydalanmanın birçok farklı yolu vardır. Davalama ve varılabilecek sonuçlara giriş niteliğinde bir anlayışa sahip olmak, savunuculuk ve kampanya çalışmalarına hukuki analiz sağlamak, hukuki gelişmelere katılım sağlamak, aktivizm girişimlerini desteklemek ve kamusal tartışmalara katılımı güçlendirmek için faydalı olabilir. Bu rehber, somut ve gerçek dünyadan örnekler aracılığıyla stratejik davalamanın hedefinize ulaşmanızı sağlayabilecek bazı yollarını ortaya koymayı amaçlamaktadır.

BU REHBERDEN NASIL FAYDALANABİLİRSİNİZ?

Bu rehber, stratejik davalama, bunu akademik bir bakış açısıyla veya karmaşık bir hukuki analizle tarif etmeyecektir. Bunun yerine, dünya çapında değişim odaklı kampanyalara hizmet eden birçok hukuki stratejiye ışık tutarak gerçek davaların pratikteki uygulamalarına değinen zengin bir kaynak sunar. Irk ayrımcılığına karşı mücadeleleri ve sosyal ve ekonomik adalet mücadelelerini desteklemek için size stratejik davalamaların farklı kullanımlarını sunan bu kullanımı kolay, araç niteliğindeki rehberde öncelik verdiğimiz unsurlar, netlik ve erişilebilirliktir.

Bu rehber, her biri stratejik davalamanın belirli bir yönüne yanıt veren altı temel soru etrafında şekillendirilerek hazırlanmıştır. Bu sorular aşağıdaki gibidir:

STRATEJİK DAVALAMA NEDİR?

Her bölüm, hem büyük hem de küçük çaplı gerçek hukuki vaka ve ilgili davaların özetleriyle beraber, süreçlere dair genel açıklamalar içerir. Verilen her bir örnek vakada, stratejik davalamanın, dava açma sürecini değişim başlatmak adına stratejik kılan ilgili yönleri ele alınır.

STRATEJİK DAVALAMA İLE NE ELDE EDİLİR?

Bu e-rehberde, doğrudan en çok ilginizi çeken soruya geçiş yapabilirsiniz. Stratejik davalamalara dair kapsamlı bir tablo elde etmek için, yolunuzu çizerken bu rehber aracılığıyla bölüm bölüm çalışarak ilerlemenizi öneririz.

STRATEJİK DAVALAMA NASIL KULLANILABİLİR?

Bu rehber, hukuki tavsiyenin yerini almak üzere hazırlanmamıştır ancak, bu rehberin davalama süreçlerini açıklığa kavuşturmaya yardımcı olabileceğini umuyoruz. Stratejik davalamalarla ilgili aklınızdaki sorulara yanıt bulamazsanız, sorularınızı e – posta yoluyla aşağıdaki adrese göndererek bize iletebilirsiniz: knowledgeandpower@systemicjustice.ngo

STRATEJİK DAVALAMAYA NE ZAMAN BAŞVURABİLİRSİNİZ?

Bize ilettiğiniz sorular, bu rehberin gelecekte yayımlanacak baskılarında, içerik gözden geçirilirken dikkate alınacak ve stratejik davalama konusunda yeni araçlar ve kaynaklar oluşturmakta kullanılacaktır.

STRATEJİK DAVALAMAYI NERELERE TAŞIYABİLİRSİNİZ?

Anahtar terimler bu rehberde tanımlanmıştır. Davalama süreci boyunca kullanılan dil ve terimlerin anlamları hakkında daha fazla bilgi için, web sitemizde (henüz Türkçeye çevirilmemiş) bulunan "[Words for justice: A glossary for essential legal terms](#)" (Adaletle dair kelimeler: Temel hukuki terimler sözlüğü) başlıklı dokümanımıza bakabilirsiniz.

STRATEJİK DAVAYI KİMLER AÇABİLİR?

Bu rehberin, değişim odaklı kampanyanızda stratejik davalamaların oynayabileceği rolü anlamanıza yardımcı olacağını umuyoruz.

Bu kaynak, hareketin hukuk bürosu şiarına sahip olan Systemic Justice tarafından üretilmiştir, Systemic Justice hakkında daha fazla bilgi edinmek için [buraya](#) bakabilirsiniz.

Stratejik davalamalara bir giriş niteliğindeki bu rehber, süreçle ilgili bazı temel soruları örnek vakalar üzerinden ele alır. Kullanılan örnek vakalar, stratejik davalamalardaki belirli bir taktik veya yaklaşımı ortaya koymak için seçilmiştir. Bu, tüm örneklerin, Sistemik Justice tarafından toplum odaklı stratejik davalama üzerine benimsenen değer ve metodolojiler ile uyumlu olmayabileceği anlamına gelir. Ancak bu çalışmamızın ardındaki neden açıktır: hukuk davaları düzleminde, ırk ayrımcılığına karşı mücadele ve sosyal ve ekonomik adalet mücadeleleriyle ilgili topluluk odaklı davalamalar yeterince temsil edilmemektedir.

Bu rehber, Avrupa Konseyi bölgesinde ırk ayrımcılığına karşı adalet, sosyal ve ekonomik adalet üzerine faaliyet gösteren kuruluşlar, topluluklar ve hareketlerle iştişare edilerek belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda tasarlanmıştır. Çalışmalarımızın bir parçası olarak, hak temelli çalışan topluluklarda bilgi ve güç inşasını sağlayacak yeni kaynak metinler üretmeye devam edeceğiz.

BİRİNCİ BÖLÜM:

STRATEJİK DAVALAMA NEDİR?

STRATEJİK DAVALAMA NEDİR?

Stratejik davalama” terimi dava ve strateji olarak iki bileşene ayrıştırılabilir.

DAVALAMA NE DEMEKTİR?

Davalama, karar verme yetkisine sahip resmi bir organa suç duyurusunda veya şikayette bulunularak bir anlaşmazlığı çözme veya bir zararı giderme sürecidir.

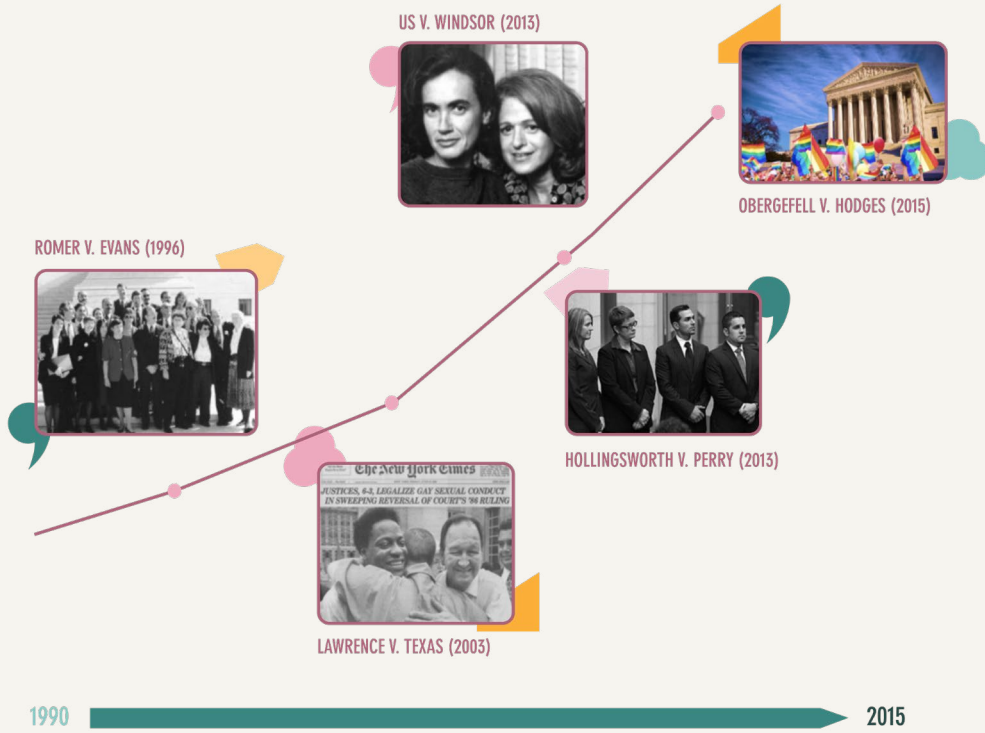
“Şikayette bulunma”, yasaların başka bir kişi veya kuruluş tarafından ihlal edildiğini gösteren belirli gerçekleri ve bir dizi argümanı resmi bir organa iletme sürecidir.

Bir kişi hakkında yasaları ihlal ettiği gerekçesiyle şikayette bulunmak, o kişiyi dava etmek olarak adlandırılır.

Şikayet üzerine kararını bildirirken, resmi organ yasaların ihlal edildiğini resmen beyan edebilir ve bu ihlalden sorumlu olanlara karşı belirli tedbirler uygulanmasına hükmedebilir. Bu tedbirlerin bazıları şunlardır:

- ilgili resmi organ, kararında geçen bulguların nedenlerini ortaya koyan bir karar bildirir (bu bazen “hüküm” olarak adlandırılır), bu daha sonra benzer davalarda karar sürecinde diğer organlar tarafından kullanılabilir;
- yasayı çiğneyen bir kişi veya kuruluşun bir miktar ödeme yapmasına karar verilmesi, bu para cezası şeklinde olabilir veya hukuken ihlalden dolayı bir kayıp yaşayan veya zarar görenlere doğrudan tazminat ödenmesine hükmedilmesi şeklinde olabilir;
- yasayı çiğneyen bir kişi veya kuruluşun belirli bir eylemde bulunmasına veya politikalarını değiştirerek veya ayrımcı uygulamalarına son vererek belirli eylemlerden kaçınmalarını hükmetmek;
- davaya müdahil olmayanlarca bir şeylerin yapılmasına hükmetmek. Örneğin, bu, soruşturma yürüten veya yasa değişikliğine giden yetkililer veya hükümet olabilir.

Şikayet konusunu inceleyen resmi organ genellikle bir mahkemedir. Çoğu ülkede, mahkemeler bu tür şikayetler üzerine karar verme ve adaleti tesis etme yetkisine sahip birincil kurumdur.

DAVALAMA SÜRECİNİ STRATEJİK KILAN UNSURLAR NELERDİR?

Davayı stratejik etki için kullanmak, bir veya daha fazla hedefe ulaşmak için uzun vadeli bir planın parçası olarak seçilen bir dizi şikayeti iletilip davalar açma ve bu davaları takip sürecidir. Bu şikayetler, [mahkemenin sunulan argümanlar lehine karara varması](#) umuduyla gerçekleştirilebilir veya arzu edilen nihai etkiyi yaratmak adına bazı başka hedeflere ulaşılmasına yardımcı olabileceği için bu yöntemle başvurulabilir. Bu hedeflere, [olumlu bir mahkeme kararına gerek kalmadan bile](#) ulaşılabilir.

Davalama yoluyla takip edilen hedefler, toplumsal ve sistematik değişimi getirmek için daha geniş bir stratejinin veya hareketin bir parçası olabilir. Kampanya, protesto ve savunuculuk gibi diğer eylemlerle desteklenebilirler.

ÖRNEK VAKA:

EVLİLİK EŞİTLİĞİ: YASAL TANINMA İÇİN HUKUKİ SAVAŞIM

ABD'de evlilik eşitliği, 2015'te Yüksek Mahkeme tarafından resmi olarak temel bir hak olarak tanınmıştı. Ancak, bu, ABD'de evlilik eşitliğine yönelik uzun ve stratejik bir yolculuğun sadece bir örneğiydi.

Bu konuyla ilgili davaların zemini 1970'lere dayanır, ancak bu erken dönem girişimlerin çoğu başarısız olmuş ve evlilik birliğinin yalnızca cishet çiftler arasında kurulabileceğine dair görüş yasalarca pekiştirilmişti.

1990 'ların başında, [protesto grupları belediye binalarında "evlilikler" düzenlemeye başladı](#). Protestocuların çoğu evlilik sürecine inanmıyordu ancak yine de herkes lehine kapsamının genişletilmesi gerektiğine inanıyorlardı. Evlilik eşitliğinin tanınması için doğrudan mahkemeye başvurmanın muhafazakar yargıçların o dönemde yerine getiremeyeceği kadar büyük bir talep olduğu kanaati hakimdi. Evlilik eşitliğinin tamamiyle tanınmasını sağlayacak bir davanın önünü adım adım açacak yasal hak taleplerini takip için bir strateji geliştirildi.

Bu davalar, gey, lezbiyen veya biseksüellere ([Romer v. Evans](#)) ve gey, lezbiyen ve biseksüel ilişki, ilişki pratiği veya birliktelik yaşayan kişilere ([Lawrence v. Texas](#)) yönelik ayrımcılık yapan yasalara savaş açan hak talepleriyle başladı.

Daha sonra, ABD dışında yasal olarak tanınan evlilik eşitliğinin ülke içinde de tanınması talebiyle açılan davalar gündeme geldi ([US v. Windsor](#)). Davalar ayrıca, evliliği heteroseksüel çiftlerle sınırlamaya çalışan anayasa değişikliklerine yönelik itirazları da gündeme taşıyordu ([Hollingsworth v. Perry](#)). Son olarak, 2015 yılında, evlilik eşitliğinin anayasa tarafından koruma altına alınmış bir hak olduğunun resmi olarak tanınması talebiyle ABD Yüksek Mahkemesine bir dizi dava açıldı ([Obergefell v. Hodges](#)). Bu davalar, nihayet ABD Anayasası kapsamında evlilik eşitliğinin koruma altına alınmış bir hak olduğuna yönelik dönüm noktası hükümlerin verilmesiyle sonuçlandı.

STRATEJİK DAVALAMA NE DEMEKTİR?

Stratejik davalama, toplumsal değişimi sağlamak amacıyla yasal Şikayetlerin mahkemeye taşınması sürecidir. Genellikle üç unsuru vardır:

1. Dava, değişim getirmeyi amaçlamaktadır.

Genellikle, davalar, değişim odaklı daha geniş bir kampanyanın parçasıdır. Hedef, belirli bir konuya dair yasa veya politikalarda değişikliğe gidilmesi veya bu yasaların pratikte nasıl yorumlandığının ve uygulandığının değiştirilmesi olabilir. Mahkemelerde kararların nasıl alındığına veya başkalarının eylem veya davranışlarına değişim getirmekle ilgili olabilir.

2. Davanın etkisi, davayı açan tarafların ötesindedir.

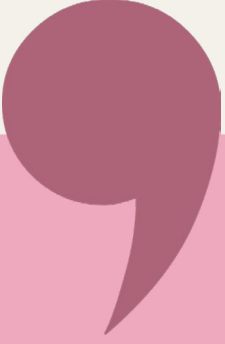
Dava sadece yasal hak talebinde bulunanlar hakkında bir netice almak için mahkemelere taşınmaz. Davadan elde edilen sonuç sadece davaya doğrudan taraf olan kişilere fayda sağlamaz. Bunun yerine, adaletin daha kapsamlı şekilde temin edilmesi için daha geniş bir toplumsal grubun üzerinde etki yaratacaktır.

3. Dava, daha geniş kapsamlı bir strateji veya hareketin bir parçasıdır.

Bu çok önemli bir unsurdur: stratejik davalama, mahkemede görülen yalın bir davadan daha fazlasıdır – mahkeme salonu dışındaki diğer girişimlerle birlikte ilerler. Bu girişimler genellikle savunuculuk, lobi ve kampanyadan oluşur. Bu aynı zamanda belirli bir konu hakkında farkındalığı artırmak veya kamuya açık bir tartışma başlatmak için açılan bir davayı da içerir. Bu bağlamda, davalama sürecinin, değişim başlatmak için yürütülen kampanyanın "alet çantası" araçlardan biri olduğunu söyleyebiliriz.

İKİNCİ BÖLÜM:

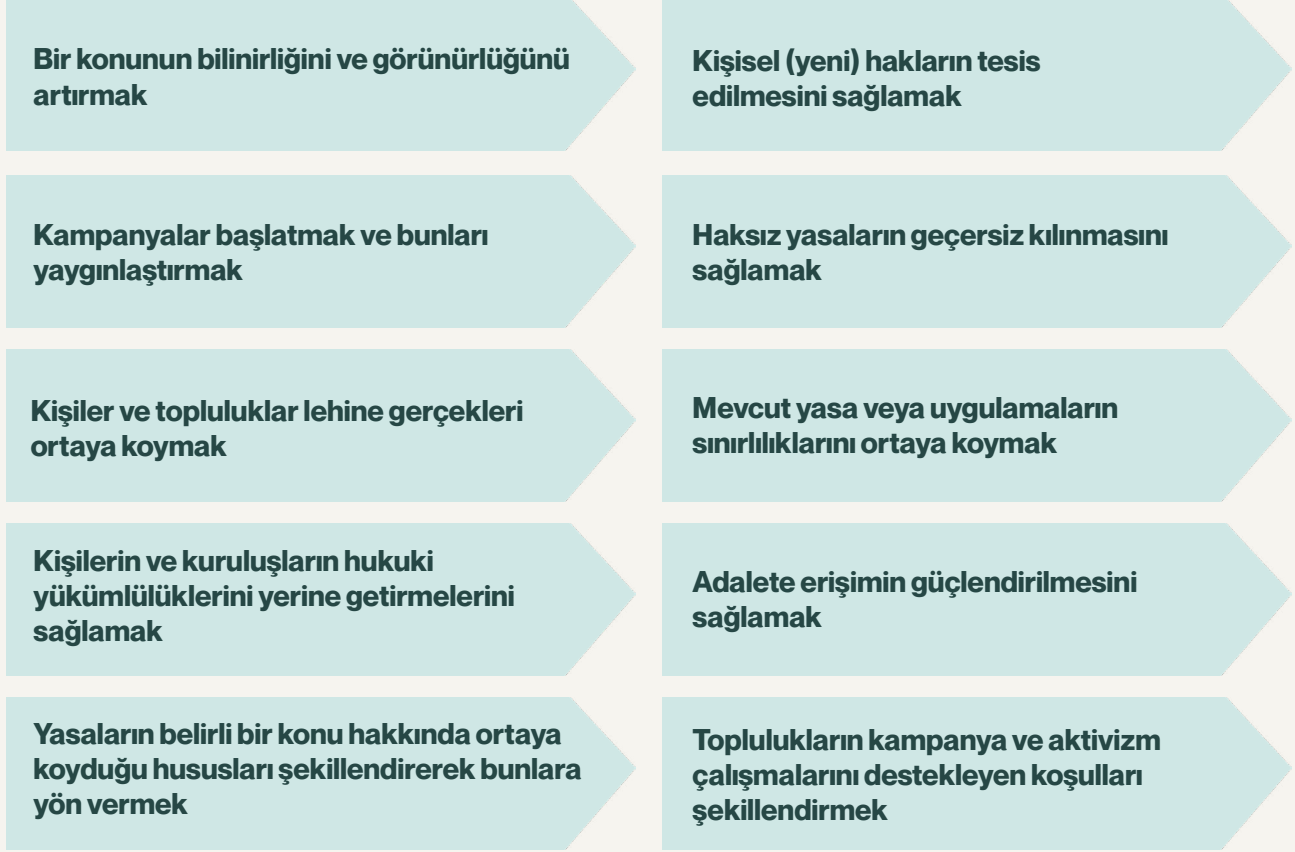
STRATEJİK DAVALAMA İLE NE ELDE EDİLİR?

STRATEJİK DAVALAMA İLE NE ELDE EDİLİR?

Stratejik davalama, hedeflenen değişimin gerçekleşmesine birkaç farklı şekilde yardımcı olabilir. Bu değişim yasal bir şikayetin bir mahkeme tarafından ele alınmasının doğrudan sonucu olabilir. Mahkemenin kararı, gerekli değişikliği sağlamak için yeterli olabilir, ancak değişim, dolaylı olarak da gelebilir. Bu genellikle davanın dışardan gözlemlenip kamuoyu baskısını beraberinde getirmesi yoluyla olur.

Stratejik davalamaların katkıda bulunduğu etki biçimlerinden bazıları şöyledir:

BİR KONUNUN BİLİNİRLİĞİNİ VE GÖRÜNÜRLÜĞÜNÜ ARTIRMAK

Bir davayı mahkemeye taşımak, bir konu hakkında kamuoyunu bilinçlendirmek için bir fırsat sağlar. Dava, belirli bir adaletsizlik etrafında görünürlüğü ve tanıtımı artırmak amacıyla bile açılabilir. Mahkemedeki davalar önemli ölçüde görünürlük kazanabilir ve davada ele alınan konuların daha geniş çaplı duyurulmasını sağlamanın yanı sıra ilgili aktörler ve topluluklar hakkında haber yapması konusunda medyayı “kendine çekebilir” veya gündem yaratabilir.

Davayı açan topluluklar, dava etrafında inşa edilen anlatıya şekil verme fırsatına sahiptir. Bu anlatıyı öne sürmek, bir konudaki kamusal söylemin değişmesine yardımcı olabilir veya iktidar sahiplerini harekete geçmeye zorlayabilir.

ÖRNEK VAKA:

HOLLANDA SINIRLARINDA IRKSAL PROFİLLEMENİN SONA ERDİRİLMESİ: KURUMLARI SORUMLU TUTMAK İÇİN MAHKEMELERİN VE KAMU KAMPANYALARININ KULLANILMASI

Nisan 2018 ‘de Mpanzu Bamenga, bir konferanstan kendi yaşadığı yerdeki havalimanı olan Eindhoven Havalimanı'na dönüyordu. Havaalanındayken Kraliyet Mareşosesi (Hollanda askeri sınır polisi) tarafından kontrol edilmek üzere sıradan ayrıştırılıp kenara çekildi. Böyle bir kontrol için sadece siyahlar kenara çekilmişti ve oradaki memura bunun sebebini sordu. Oradaki memur, Hollanda'ya gelen “Nijeryalı bir kaçakçıyı” aradıklarını ve güvenlik kontrolleri için “Hollandalı olmayan, iyi giyimli, hızlı yürüyen bir erkek” şeklinde kendilerine bildirilmiş eşgale sahip riskli kişilere baktıklarını söyledi. Ayrıca, yasalara göre “potansiyel suçluların ve teröristlerin Hollanda'ya girmesini önlemekle” görevlendirildiklerini ve güvenlik kontrolü için yolcuları seçerken ırk veya etnik kökene (ten rengine) dayalı kişisel özellikler de dahil olmak üzere bir dizi göstergeye başvurmak zorunda olduklarını da ekledi.

Mpanzu, Hollandadaki havaalanında etnik ve ırksal profilemeye maruz kalan başka bir kişiyle temasa geçti ve aralarında [Uluslararası Hukukçular Komisyonu'nun \(NJCM\) Hollanda Şubesi](#), [Uluslararası Af Örgütü Hollanda](#), [Controle Alt Delete](#) ve [RADAR](#)'ın da bulunduğu bir STK koalisyonu ile iş birliği kurdu. Hollanda'dan stratejik davalama çalışan bir Vakıf olan [PILP](#) ve pro bono firması Houthoff tarafından temsil ediliyorlardı. Koalisyon, ittifak kurup Hollanda Kraliyet Mareşosesinin bu uygulamasına karşı dava açtı. Davaları, Hollanda Devletinin, Hollanda Kraliyet Mareşosesinin Hollanda havaalanlarındaki sınır kontrolleri bağlamında ırksal profileleme yapması ile, ayrımcılık yapmama ilkesini ihlal ettiğini vurguluyordu. Mahkemeden, yolcuları kenara çekme süreçlerinde ve bu tür kontrollerde etnik köken veya ırk temelli risk profilinin kullanılmasına son verilmesini talep ettiler.

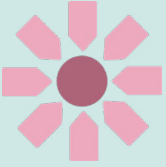
Haziran 2021'de Lahey Bölge Mahkemesinde davayla ilgili duruşmalar görüldü. Mpanzu duruşmaya üzerinde “Hollanda Kraliyet Mareşosesi: Etnik profilemeye son ver” yazılı bir pankartla katıldı. Bu duruşmaları takiben üç ay sonra mahkeme, sınır polisinin sınırdaki durdurma ve arama uygulamalarında mevcut etnik profileleme politikasını sürdürülebilirliğine kişilerin ten rengi gibi fiziksel özelliklerinin, onların vatandaşlığına dair nesnel göstergeler olabileceğine dayanarak, sınır polisinin sınırdaki durdurma ve arama uygulamalarını mevcut etnik profileleme politikasıyla sürdürülebilirliğine karar verdi. Bu yöntemin, göç politikaları ekseninde kullanılmaya devam edilmesi gereken katı güvenlik kontrollerinden biri olduğunu ifade etti.

Koalisyon bu sonuçla yenilmedi. Hollanda Kraliyet Mareşosesinin mevcut politikasını destekleyen bu ilk derece karar, Mpanzu'nun davası için olumsuz olsa da, Savunma Bakanlığı'nın ırksal ve etnik profilemeyi onayladığını kağıt üzerinde kanıtladı. Koalisyon, mahkemenin bu haksız kararını kamuoyuna duyurarak, davaya taraf iki kişinin ötesinde bu konunun ne kadar yaygın görüldüğünü gösterebildi, Hollanda'da ırkçılık ve ırksal profileleme konusunda kamuoyunda daha fazla farkındalık yarattı ve halkın öfkesini ateşledi. Haber kuruluşları “görülen zarar” üzerine haber yapmaya başladı. Hikayeler dünya çapında farklı dillerde yayınlandı. Örneğin, Al Jazeera, “[Mahkeme onayladı: Hollandalı olmak beyaz olmaktır](#)” başlıklı haberini yapmaya devam etti ve ırkçılık ve hoşgörüsüzlüğe karşı Avrupa Komisyonu Raportörü, Hollanda Adalet Bakanlığından bu uygulamayı yürürlükten kaldırılmasını talep etti.

Kasım 2021'de, mahkeme kararıyla ilgili olumsuz haberler esnasında, Hollanda Kraliyet Mareşosesi, sınırdaki kontroller için kişileri seçerken [etnik ve ırksal profileleme kullanmayı bırakacaklarını](#) duyurdu. Bununla birlikte, tutumlarında gerçek bir değişiklik görülüyordu. Mayıs 2022'de Hollanda mahkemelerinin ilk derece kararı temyiz edildi ve Şubat 2023'te Hollanda Adalet Divanı, bu tarz bir seçim politikasının ayrımcı olduğunu ve sınırdaki etnik ve ırksal profilelemenin etkili bir şekilde yasaklanmasına hükmetti.

KAMPANYALAR BAŞLATMAK VE BUNLARI YAYGINLAŞTIRMAK

Davalama, toplulukların kampanyalar oluşturabileceği ve girişimlerini bu minvalde organize edebileceği somut ve odaklı bir faaliyettir. Toplulukların bir dizi talep öne sürebileceği veya bunları mahkemelerden isteyebileceği bir süreci mümkün kılar. Aynı zamanda kampanya veya savunuculukta kullanılabilecek bir dizi mihenk taşı uygulama üreten somut bir faaliyettir: bunlar, davanın açılması, mahkemede (genellikle halka açık şekilde) duruşmaların görülmesi, nihai kararın alınması ve [olumsuz kararların temyizi](#) gibi uygulamalardır. Süreçteki bu adımlar, konuyla ilgili lobicilik, doğrudan eylem, protesto, gösteri veya medyayla etkileşim için potansiyel fırsatlar sunmaktadır.

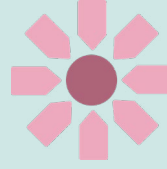
ÖRNEK VAKA:

ÇOK SESLİLİK: MAHKEME İÇİNDE VE DIŞINDA PROTESTOLAR

Mahkeme duruşmaları ve karar günleri genellikle protesto düzenleme ve konuyla ilgili farkındalık yaratma fırsatı olarak değerlendirilir. Örneğin, Birleşik Krallık'ın Birleşik Krallık'tan iltica talebinde bulunan kişileri Ruanda'ya sınır dışı etmesi politikasına karşı açılan davadaki çok sayıda duruşma, Birleşik Krallık'ın iltica ve göç sistemindeki ırkçılığı protesto etmek için [Stand Up To Racism](#) gibi ırkçılık karşıtı gruplar tarafından fırsata çevrildi.

ABD'de 2021 yılında üç kadın ABD Yüce Mahkemesi'nin duruşmalarını yarıda kesti. Bunu, kürtaj konusunda önemli bir dava olan Roe v. Wade'in iptalini protesto etmek için yaptılar. "Seçme hakkımızı elimizden alamazsınız" ve "[Seçme hakkımız için verin](#)" diye bağırdılar. Bu protesto için mahkum edildiklerinde, hüküm veren hakim, bu eylemi hoş görmemelerine rağmen nedenini gerçekten anlayabildiklerini ifade etti.

Bir davayı oluşturma ve mahkemeye yasal bir taleple gitme süreci de kolektif bir girişim olabilir. Avukat olmayanlar, davaya taraf olarak, tanık veya uzman olarak veya mahkemede gözlemci veya destekçi olarak davada yerlerini alarak bir davaya katılım gösterebilirler. Bir davaya daha geniş katılım sağlanması, bir konu etrafında destek ve dayanışma zemini olduğunu göstermektedir.

ÖRNEK VAKA:

İSKOÇYA MAHKEMELERİNDE SEKS İŞÇİLERİNİN GEÇİM KAYNAKLARI İÇİN MÜCADELESİ

Mart 2022 'de Edinburgh belediye meclisi, İskoçya'da striptiz kulüplerini yasaklayan ilk belediye oldu. O zamanlar şehir merkezinde dört striptiz kulübü vardı. Meclis, kamuoyuyla yeterince paylaşılmayan iki istişaresinin ardından yasağı uygulamaya sokmuş ve böyle bir tedbir için çoğunluğun desteğini gözetmemişti. Yasağı değerlendirirken meclis, eğlence mekanları ve seks işçileri hakkında asılsız, aşağılayıcı ve manipülatif ifadelerden oluşan "kanıtları" dikkate almıştı.

Striptiz kulüplerinin yasaklanması kararından sonraki bir ay içinde, seks işçileri sendikası olan [United Sex Workers](#), belediye meclisinin bu kararına karşı yasal bir süreç başlatma girişimini finanse etmek adına bir kampanya başlattı. Aynı zamanda, Edinburgh'daki üç eğlence mekanı tarafından dava açıldı. Sendika, duruşunu ortaya koyabilmek için bu davaya taraf olarak katılmak istedi.

Sendikayı temsil eden avukatlar, meclisin, davayı kaybetmeleri durumunda sendikanın önemli bir mali yükün altına girme riskini artırmaya çalışmak da dahil olmak üzere, davaya taraf olmalarını önlemek için çok uğraştıklarını ifade ettiler. Buna rağmen, sonunda davaya taraf olarak kabul edildiler.

Duruşmalar sırasında Edinburgh striptiz kulüplerinde çalışan üç seks işçisi doğrudan mahkemeye ifade verdi. Yasağın sadece durgunluk sırasında işlerini kaybetmelerine değil, aynı zamanda iş bulmak için şehirden ayrılmak zorunda kalacakları için evlerini ve ilişkilerini de nasıl riske atacağını anlattılar. Mahkemeye ifade veren kadınlardan biri olan Mina, duruşma gününde şunları paylaştı: "[...] Sesimiz duyulmuştu mutluyduk. Meclis tarafından görmekten geldiğimizi hissediyoruz. Meclisin işlerimizi elimizden almak için avukatlara ne kadar para harcadığını görmek üzücü ama duruşmadan umutluyuz."

10 Şubat 2023'te mahkeme, belediye meclisinin Edinburgh'daki striptiz kulüplerine dair yasağını bozdu. Meclisin politikayı değerlendirirken alakasız faktörleri dikkate alarak yanlış yönlendirildiğine ve seks işçilerinin özel ve aile yaşamlarına saygı gösterilmesi haklarının ihlal edildiğine karar verdi. Kararın ardından Birleşik Seks İşçileri sendikası (United Sex Workers) şunları söyledi: "Bu sadece ekonomik durgunlukta zorunlu kitlesel işsizlik ihtimaliyle karşı karşıya kalmış Edinburgh'daki striptizciler için büyük bir kazanım değil, tüm Britanya genelindeki striptizcilerin çalışma hakları için bir kazanımdır."

KİŞİLER VE TOPLULUKLAR LEHİNE GERÇEKLERİ ORTAYA KOYMAK

KİŞİLER VE TOPLULUKLAR LEHİNE GERÇEKLERİ ORTAYA KOYMAK

Mahkemeler bir karara varmadan önce, önce “gerçeğin bulgularına” bakmalıdır, başka bir deyişle: kararlarını dayandıracakları gerçeğin ne olduğuna karar vermelidirler. Dava süreci, yasal bir anlaşmazlıkta gerçeği öğrenmeyi kolaylaştıran çeşitli önlemler, kurallar ve uygulamalar içerir.

Mahkemelerin soruşturma ve bulgu bulma yetkileri vardır. Ayrıca mahkeme, diğer kamu kurumları tarafından yürütülen soruşturmanın etkinliğini ve adilliğini de gözden geçirebilir. Adaletin tesisi için özel veya iç belgelerin açıklanmasını ve mahkemeye veya davaya taraf olan diğer kişilere sunulmasını isteyebilir.

Mahkemeye bilgi verenler, ifadelerinin doğruluğuna yemin etmelidir; “tüm gerçeği ve sadece gerçeği” söylemelidirler. Bir mahkemeye yalan beyanda bulunmak genellikle ağır cezaları beraberinde getirir. Ayrıca kişilere mahkemeye kanıt sunmalarını emretme yetkileri de vardır.

Mahkeme duruşmalarının kendileri genellikle halka açıktır, bu da hem sürecin hem de mahkemeler nezdinde ortaya konan gerçeklerin şeffaflığını artırır. Ayrıca, aldıkları kararlar yayınlanır ve geniş çapta erişime açılır. Bu kararlar, mahkemenin dava için resmi gerçek bulgularını (veya gerçeği) ortaya koyar.

Tüm bu faktörler, mahkemelerin zararın meydana geldiğinin, belirli bir sorunun var olduğunun veya belirli bir şeyin meydana geldiğinin resmi olarak tanınması için güçlü bir araç olabileceği anlamına gelir. Daha önceden inkar edilen gerçekleri ortaya çıkarabilir. Bu, mahkemelerde dava açan bazı kişilerin kendileri ve toplulukları lehine aradığı gerçekliğin ortaya konmasını veya teyit edilmesini sağlar.

ÖRNEK VAKA:

ELLA YASASI:

TEMİZ HAVA MİRASI

Ella Roberta Adoo Kissi-Debrah 2004'te Güney Doğu Londra'da doğdu. Ambulans uçak doktoru olma hayali olan mutlu, sportif ve yaratıcı bir çocuktu. Yedi yaşına girmeden hemen önce astımı başladı. Bunu şiddetli öksürük atakları ve hastaneye yatışlar da dahil olmak üzere yıllarca süren sağlıklı bir süreç izledi.

15 Şubat 2013'te, dokuzuncu doğum gününden sadece üç hafta sonra, Ella ölümcül bir astım krizinden öldü. Hiçbir noktada hastalığı ve ölümüyle ilgili olası bir faktör olarak hava kirliliğinden bahsedilmedi. Ölüm belgesinde “akut solunum yetmezliğinden” öldüğü belirtildi. Ella'nın annesi Rosamund, biraz araştırma yapmaya başladı ve yaşadıkları yerin yakınındaki South Circular Road'un yoğun ve sıkışık trafikten kaynaklanan nizam dışı azot dioksit seviyelerine sahip olduğunu keşfetti. Ella'nın tıbbi durumunu inceleyen danışman bir doktor benzer bir sonuca varmıştı ve hava kirliliğinin Ella'nın ölümüne katkıda bulunan bir faktör olduğuna inanıyordu.

Rosamund daha sonra Ella'nın ölümüyle ilgili yeni bir tıbbi soruşturma için dava açmaya karar verdi. Bu, bir kişinin ölümüne ilişkin mahkeme tarafından yürütülen bir soruşturmadır ve genellikle uzman yargıç olan adli tabipler tarafından yürütülür. Aralık 2020'de, hava kirliliğinin Ella'nın ölümünde oynadığı rolü inceleyen yeni bir soruşturmanın ardından [adli tabip](#), “Ella'nın aşırı hava kirliliğine maruz kalarak astımdan öldüğünü” tespit etmiştir. Ella'nın astımının, trafik emisyonlarından kaynaklanan nizam dışı yüksek seviyelerde azot dioksit ve partikül maddelerce tetiklendiğini ve de şiddetlendiğini bulgulamıştır. Ayrıca Ella'nın annesi Rosamund'un hava kirliliğinin yaratacağı sağlık riskleri ve astımı şiddetlendirme potansiyeli hakkında bilgilendirilmediği de kabul edildi.

Bu, tarihte ilk kez olarak kanun önünde hava kirliliğinin bir ölüm nedeni olduğuna karar verilmesi ve hava kirliliğinin ölüm belgesinde ölüm nedeni olarak listelenmesi vakasıdır. Rosamund, Mayıs 2022'de Birleşik Krallık Parlamentosu'na sunulan ve Birleşik Krallık'ta temiz hava hakkını tesis edecek olan Ella yasası için kampanyasını sürdürüyor.

KİŞİLERİN VE KURULUŞLARIN HUKUKİ YÜKÜMLÜLÜKLERİNİ YERİNE GETİRMELERİNİ SAĞLAMAK

Davalama, yetkili pozisyonlarda bulunanların yasalar kapsamındaki görev ve yükümlülüklerini yerine getirmelerini sağlamanın birincil yoludur. Bazen yasanın kendisinde yanlış bir şey yoktur. Ancak, bazen yasalara uyulmamakta veya yasalar uygun bir şekilde uygulanmamaktadır.

Mahkemeler, yasaları ihlal edenlerin yasal yükümlülüklerine uygun şekilde davranmaları için belirli eylemlerde bulunmalarını veya bunlardan kaçınmalarını isteyebilir. Başka bir deyişle, dava, yasanın uygulanması için başlıca bir araç olabilir. Davalama, yasanın etkili bir şekilde uygulanmasını ve yasalara uyulmasını, dahası, sorumluluklarını yerine getirmeyen yetkililerin bundan yakalarını kurtarmalarının engellenmesini sağlayabilir.

ÖRNEK VAKA:

TOPLULUĞA ALAN SAĞLANMASI: MÜLK SAHİPLERİNE KARŞI YAPTIRIM

2017 yılında, Birleşik Krallık'ta Shrewsbury adlı bir kasabada, yerel bir otorite, kamuya açık bir parkın bir kısmını 15 yüksek değerli özel konut inşaatı için özel bir şirkete sattı. Bu açık park, bundan yaklaşık 100 yıl önce, halka sosyal alan olarak yerel halka verilmişti. Bahsi geçen kısım satıldığında, topluluğa danışılmamış ve satış alenen duyurulmamıştı. Bu da, yerel yönetim yasa ve yönetmeliklerine aykırıydı.

Bir grup yerel sakin, konuyu yılları arasında mahkemeye taşıdı ve 2017 ve 2023 dava Birleşik Krallık'taki en yüksek makama (Yüce Divana) ulaştı. Yüce Divan, mülkün yanlış bir biçimde özel inşaat şirketine satıldığına karar vermiş ve ilgili konut geliştirme planlama iznini iptal etmiştir. Bunun üzerine yerel yönetim, araziyi kamuya geri tahsis edeceğini dile getirmiştir.

YASALARIN BELİRLİ BİR KONU HAKKINDA ORTAYA KOYDUĞU HUSUSLARI ŞEKİLLENDİREREK BUNLARA YÖN VERMEK

Yasaların erişilebilir, kesin ve anlaşılabilir bir biçimde düzenlenmesi gerekir. Yasa, bireylerin davranışlarını yasa da belirtildiği üzere düzenlemelerini sağlayacak biçimde hazırlanmış olmalıdır. Kişilere, yasalara uymadıkları takdirde bunun yasal sonuçlarının ne olacağı hakkında net bir şekilde bilgi sağlamalıdır.

Bununla birlikte, yasalar, ortaya çıkabilecek her olası senaryoyu kapsayamaz ve öngöremez. Bu, yasalar somut senaryolara uygulanırken belli bir esneklik ve yorumlama alanınının bulunduğu anlamına gelir. Yasanın bu doğal esnekliği içinde, yasanın gerektirdiği unsurların, bu yasanın gelecekteki uygulamalarında ilgili hakların uygun şekilde gözetilmesini ve adaletin sağlanmasını sağlayacak şekilde yorumlanmasını mümkün kılacak davaların açılması mümkündür.

ÖRNEK VAKA:

YASANIN AÇIKLIĞA KAVUŞTURULMASI: BARINMA HAKKINA ERİŞİMDE BÜROKRATİK AÇIKLARIN ONARILMASI

İrlanda'da, sosyal konut desteğine ihtiyaç duyan kişiler, bu destekten yararlanmak için, "normal ikamet" sahibi olmak koşuluyla, resmi makamlara başvurmak durumundaydılar. 2016 yılında gezici topluluğundan (bkz. Traveller community) bir aile, sosyal konut listesine alınmak için yerel makamlara başvurdu. Başvuruları reddedildi, yetkili makam, "özel mülkiyette yer alan bir karavanda yasadışı olarak ikamet ettikleri" için ilçede "normal biçimde ikamet etmediklerini" savundu. Başka bir deyişle, ilgili makam "normal ikamet" terimini "yasallık" veya "kanuna uygunluk" ikamet gibi ek kriterlerle yorumlayarak değerlendirdi.

İşyeri ve istihdam hakları ve ilişkilerinden sorumlu bir devlet kurumu olan İşyeri İlişkileri Komisyonu, "yasallık konusunun [yasada] belirtilmediğini ve [onların] görüşüne göre, bu ek kriterin getirilmesinin Gezici topluluğunu orantısız bir şekilde etkilediğini ve bu nedenle ayrımcı olduğunu" tespit etmiştir. Komisyon, aileye tazminat ödenmesini istemiş ve "normal ikamet" yorumlanırken politikaların gözden geçirilmesini ve

KİŞİSEL (YENİ) HAKLARIN TESİS EDİLMESİNİ SAĞLAMAK

Yasalar, kanunla korunan belirli menfaatler veya hakları içeren yasal hakları belirler. Bu, bu haklar başkaları tarafından ihlal edildiğinde bireylere yasal olarak uygulanabilir bir talepte bulunmalarına zemin sağladığı anlamına gelir. Bu haklar, örneğin istihdam, ticaret veya mülkiyetle ilgili olarak toplumun veya bireyin yaşamının farklı yönlerine dokunabilir. İnsan hakları, özellikle yaşam hakkı, ayrımcılığa uğramama hakkı ve eğitim hakkı gibi her insana ait temel özgürlükleri korumayı amaçlayan bir yasal hak biçimidir.

Bir bireyin hakları hakkında karar verirken, mahkemelerin bu hakların kapsamını ve niteliğini açıklığa kavuşturma fırsatı vardır. Bu, bireylerin mevcut yasalar kapsamındaki haklarını güçlendirebilir. Mesela, "evlenme hakkının" cis - heteroseksüel çiftlerle sınırlı olmaması bir örnek olabilir.

Bazı durumlarda, mahkemelerin "yeni" haklar tesis etmesi mümkün olabilir. Başka bir deyişle, daha önce böyle bir hakkın bulunmadığına dair bir belirsizliğin veya varsayımın olabileceği durumlarda mahkemeler, belirli hakların var olduğunu teslim edebilir.

Mahkemeler bunu mevcut yasalara için ancak henüz tarif edilmemiş hakları tespit ederek yapabilir. Örneğin, Hindistan'da, hükümetin Anayasa uyarınca "halkın beslenme düzeyini ve yaşam standardını ve halk sağlığını iyileştirmesi" yükümlülüğü, mahkemeler tarafından "gıda hakkını" içerdiği şeklinde yorumlanmıştır. İrlanda'da mahkemeler, "çalışma hakkının" açıkça belirtilmemesine rağmen İrlanda Anayasası uyarınca bireysel bir hak olarak korunduğunu kabul etmiştir.

ÖRNEK VAKA:

SAĞLIKLI ÇEVRE HAKKININ TANINMASI

Amerikalılar Arası İnsan Hakları Mahkemesi, [Amerikan İnsan Hakları Sözleşmesi](#) kapsamında korunan hakların, bu Sözleşmeye taraf olan belirli ülkelerde uygulanmasını sağlamak yetkisine sahiptir. Bu sözleşme iklim veya çevreye atıfta bulunmaz. Bununla birlikte, hükümetlerin bölgenin "ekonomik, sosyal, eğitimsel, bilimsel ve kültürel standartlarında örtük haklardan tam olarak faydalanılmasının sağlanmasına" yönelik tedbirler almasını şart koşar.

Bir dizi kararda, Amerikalılar Arası Mahkeme bunun "sağlıklı bir çevre hakkını" kapsadığını kabul etmiştir. Böyle bir hakkın, ormanlar, denizler, nehirler ve diğer doğal özellikler gibi çevrenin bileşenlerini kendi içinde koruduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Kısacası, Mahkeme, burada özel olarak belirtilmemesine rağmen, Sözleşmede böyle bir hakkın bulunduğu dair görüş vermiştir.

HAKSIZ YASALARIN GEÇERSİZ KILINMASINI SAĞLAMAK

Bazı mahkemelerin, hiyerarşik olarak üstün veya öncelikli bir kanun maddesini ihlal eden yasa veya düzenlemeleri bozmaları veya geçersiz kılmaları mümkündür. Bu, hukuka aykırı yasanın etkin bir şekilde yürürlükten kalkacağı anlamına gelir. Bu, örneğin, bir yasanın uluslararası hukuk, insan hakları hukuku veya bir ülkenin anayasasına aykırı olduğu tespit edilirse gerçekleştirilebilir.

ÖRNEK VAKA:

İTALYA'DA İSLAMOFOBİK BİR YASANIN GEÇERSİZ KILINMASI

2015 'te İtalya'da "cami karşıtı yasa" olarak bilinen bir yasa kabul edilmişti. Bu yasa, Katolik Kilisesi'nin bir parçası olmayan ibadethane ve tapınaklar inşa edilmesi hususunda karmaşık bir dizi gereklilik ve prosedür ortaya koyuyordu. Yasa, İtalya'nın en kalabalık bölgelerinden birinde kabul edildi ve burada camilerin inşa edilmesini etkili bir şekilde imkansız hale getirdi.

İtalyan mahkemelerinde bir dava açıldı ve ülkedeki en yüksek mahkeme olan Anayasa Mahkemesi'ne kadar gitti. Mahkeme heyeti, bu yasanın anayasaya aykırı olduğuna hükmetti. Başka bir deyişle, mahkeme bunu İtalyan Anayasası'nda belirtilen ilkelere aykırı buldu. Kanunla ihlal edildiği tespit edilen ilkeler arasında din özgürlüğü ve din ve ibadet özgürlüğünde eşitlik ilkesi yer alıyordu. Kanun otomatikman geçersiz kılındı, yani artık İtalyan mahkemeleri veya makamları tarafından uygulanamaz hale geldi. Karar yayınlandıktan sonra yasa hükmünü yitirdi.

Mahkemelerin bu tür yetkiye sahip olmadığı durumlarda, yasaların geçersiz kılınması veya yasalarda değişikliğe gidilmesi çağrısında bulunmaları mümkün olabilir. Ancak bu, mahkemelerin yetkisi olmadığı için yasa koyucuların bu yasa değişikliğini gerçekleştirmek için harekete geçmesi gerektiği anlamına gelir.

MEVCUT YASA VEYA UYGULAMALARIN SINIRLILIKLARINI ORTAYA KOYMAK

Mahkemedeki davalar, hukukta veya politikada mevcut boşlukları, gözetim veya sınırlamaları ortaya çıkarabilir. Dava, yetkili kişileri, yasanın yetersiz kaldığı bu alanları düzeltmeleri için harekete geçmeye zorlayabilir.

Örneğin, insan hakları hukuku uyarınca, hükümetlerin her bir bireyin haklarına saygı gösterilmesini ve korunmasını sağlamak için harekete geçmeleri gerekmektedir. Bu, yasa maddeleri düzenlemeyi ve insan haklarını korumak için uygun yasa ve politikaları benimsemeyi içerebilir. Böyle bir işlem yapılmadığında, mahkemelere, bu eksiklikleri ortaya dökmek ve hükümetin bunları düzeltmek için harekete geçmesini talep etmek üzere başvurulabilir.

ÖRNEK VAKA:

BİR SAĞLIK KRİZİ SIRASINDA ENGELLİLERE ADALET: ALMAN HÜKÜMETİNİ SORUMLU TUTMAK

COVID-19 pandemisi sırasında, dünya genelinde sağlık hizmetlerine büyük talep oldu. Bu, sağlık hizmeti sağlayıcılarının hastalara "triyaj" prosedürü uygulaması yapmak zorunda kalmaları riskinin artmasına yol açtı; bu, kaynakların kıt olduğu durumlarda tıbbi tedavi için kimin önceliklendirilmesi gerektiği konusunda değerlendirmelerin yapılacağı bir süreçtir.

9 kişiden oluşan bir engelliler grubu, triyaj kararlarına ilişkin resmi bir yönerge veya yasanın bulunmamasının engellileri ayrımcılık riski altında bıraktığını savunarak Almanya mahkemelerine şikayette bulundu. Federal Anayasa Mahkemesi, Almanya'nın yasama organının engellileri korumak için somut yasalarla triyaj üzerine düzenleme getirmesine hükmetti. Mahkeme, kararında, mevcut eşitlik yasalarının engellilerin haklarını yoğun bakım triyajı bağlamında korumakta yetersiz kaldığı ve bu nedenle yasama organı tarafından çalışma yapılması gerektiği sonucuna varmıştır.

ADALETE ERİŞİMİN GÜÇLENDİRİLMESİNİ SAĞLAMAK

Dava, bireylere haklarını kullanma, ayrımcılığa karşı çıkma ve karar vericileri yasa dışı eylemlerinden sorumlu tutma fırsatları sunar. Bu tür fırsatların başka türlü mevcut olmayabileceği yerlerde adalete giden yollar sunabilir. Bununla birlikte, adalete giden bu yollar ancak herkes tarafından erişilebilirse adalete gerçekten hizmet edecektir.

Mahkemeler, adalete erişimin genişletilmesinde ve hukuki yanlışların giderilmesinde rol oynayabilir. Mahkemeler, adaleti yönetmek için kendi prosedürlerini ve süreçlerini şekillendirirken bunu yapma yetkisine sahiptir. Mahkemelerden, davacı olan topluluklara veya bireylere adil davranılmasını engelleyen veya aksatan bariyerleri değerlendirmeye alması ve kaldırması talep edilebilir.

Bunun bir örneği, aksi kanıtlanması zor olan iddialarda bulunmadan önce bir bireyden veya topluluktan istenen kanıtın miktar veya türünü yeniden gözden geçirme talebi olabilir. Ayrımcılık konusunda bu sık yaşanan bir sorundur, çünkü kanıtlar ya mevcut değildir, ya toplanması zordur ya da iktidar sahiplerinin tekelindedir.

ÖRNEK VAKA:

BELÇİKA'DA AYRIMCILIK DAVASINDA ADALET: SESİLİ KANITLARIN SAYILMASI ÇAĞRISI

2022'de Belçika'da bir mahkeme, bir kişinin işe alım sürecinde yaşadığı ayrımcılık davasında mahkemeye kanıt olarak ses kaydı sunmasına izin verdi. Kişi ile işvereni arasında geçen konuşmaya ait bu kayıta işveren, kişiye (tam zamanlı bir sözleşme yerine) yarı zamanlı bir sözleşme teklif ediyordu, çünkü bu kişi anne olacaktı. İşveren konuşmanın kayda alındığından habersizdi.

Belçika mahkemesi delilleri kabul etti ve kararında, "kanıt toplamak ayrımcılık mağdurları için büyük bir zorluktur çünkü failer genellikle açık açık davranmaz. Ses kayıtlarının mahkemeler tarafından kanıt olarak kabul edilebilmesi, ayrımcılık mağdurlarının haklarını etkin şekilde kullanmalarını destekler" dedi.

Adalet erişim, örneğin ırk ayrımcılığını, sosyal ve ekonomik adaletsizlikleri kendi süreçlerinde ve karar alma süreçlerinde ortaya koyarak mahkemelerin davalama süreci boyunca bilgilendirilip eğitilmesiyle de desteklenebilir. Bu, onları sistemlerine içkin haksız dinamiklerle yüzleşmeye ve bu sistematik sorunları ele almaya başlamak için gereken değişikliği sağlamak adına harekete geçmeye ikna edebilir.

ÖRNEK VAKA:

KANADA CEZA ADALET SİSTEMİNDE SİYAHLARA KARŞI IRKÇILIKLA YÜZLEŞMEK

2014'te Kanada'nın Toronto kentinde 22 yaşındaki siyah bir erkeğin ateşli silah bulundurmaktan yargılanması, avukatların ve aktivistlerin ceza mahkemelerine siyahlara karşı ırkçılıkla cezai hüküm arasındaki bağlantıyı vurgulamak için girişimler başlatmasını sağladı. Zanlının mahkum edildiği sırada ceza mahkemelerine, biri Kanada toplumunda siyahlara karşı ırkçılık, diğeri de mahkum edilen zanlının kişisel dosyası hakkında olmak üzere iki rapor sunuldu. Suçu açıklayabilecek ayrımcılık ve ırksal travma etrafında daha geniş bir bağlam sağlamaya çalışılmış ve mahkemeleri bunları göz önünde bulundurarak daha az ceza vermeye teşvik etmek amaçlanmıştı.

Raporları değerlendirdikten sonra, ceza mahkemesi daha az ceza verdi ve ne zaman siyah bir sanığa ceza verilecek olsa böyle bir rapor hazırlanmasının "paha biçilmez değer taşıdığını" belirtti. Bu karar üst mahkemeye taşındı ve sonuç olarak ilk mahkemenin verdiği ceza süresi onanmadı. Ancak üst mahkeme, siyahlara karşı ırkçılığın belli bir faille "herhangi bir bağlantısının" bulunduğu durumlarda mahkemelerin ceza verirken bu etkiyi dikkate alması gerektiğini kabul etti. Ayrıca, bu tür hususların dikkate alınması için suç ile siyahlara karşı sistematik ırkçılığın olumsuz etkileri arasında "doğrudan nedensel bir bağlantı" göstermeye gerek olmadığını da açıklığa kavuşturdu.

Bu davanın neticesi, ırkçı bir ceza adalet sistemini ortadan kaldırmaktan çok uzak olsa da, mahkemeleri daha adil bir yaklaşım benimsemeye ve önlerine taşınan davaların temelini oluşturan sistematik ırkçılık üzerine düşünmeye itti. Üst mahkemenin kendisi kararını şu sözlerle açıkladı: "Siyahlara karşı ırkçılığın hem aleni, hem de sistematik hali dahil olmak üzere, geçmişten bugüne Kanada toplumunun ve özelde Büyük Toronto Bölgesi'nin bir gerçekliği olduğu tartışmasızdır. Bu gerçeklik, başta ceza adalet sistemi olmak üzere birçok sosyal kuruma yansımaktadır. Siyahlara karşı ırkçılığın, günlük olarak buna katlanmak zorunda olanlar üzerinde derin ve gizil bir etkiye sahip olabileceği de aynı derecede açıktır [...]. Siyahlara karşı ırkçılık yapıldığı kabul edilmeli, bununla yüzleşilmeli, ırkçılık önlenmeli ve nihayetinde ortadan kaldırılmalıdır".

TOPLULUKLARIN KAMPANYA VE AKTİVİZM ÇALIŞMALARINI DESTEKLEYEN KOŞULLARI ŞEKİLLENDİRMEK

Davalama, topluluk kampanyalarını ve direnişlerini daha dolaylı yollarla da destekleyebilir. Davalar, savunuculuk ve kampanya çalışmalarının yapılabilmesi için gerekli ortamı ve koşulları iyileştirmeye yarayabilir.

Örneğin, belirli aktivizm biçimlerinin bastırılmasına, haklar hakkındaki bilgilerin yayılmasına ilişkin kısıtlamalara veya bir hareketin çalışma yapmasını zorlaştıran ayrımcı maddi kesintilere karşı dava açılabilir.

Topluluğun gücünü artırmayı amaçlayan davalarla başlamak stratejik bir karar olabilir, bu nedenle uzun vadede daha güçlü veya daha esnek bir konum elde edilebilir veya gelecekte daha karmaşık stratejiler geliştirebilir.

ÖRNEK VAKA:

TANINMA TALEBİ: UKRAYNA DA ÇEVRE AKTİVİSTLERİNİN BASKI OLUŞTURMASI

Temmuz 2000'de yerel çevrelerinin korunmasını hedefleyen dört kişi bir araya gelerek bir grup oluşturdu. Daha sonra bu grup "Bereznyaky'deki Yabani (Yerli) Doğal Alanları Koruma Sivil Komitesi (Civic Committee for the Preservation of Wild (Indigenous) Natural Areas in Bereznyaky)" adıyla dernekleşmek istedi. Yetkililer, grubun tüzüğü'nün iç hukuka uygun olarak hazırlanmadığı gerekçesiyle tescil başvurularını reddetti. Örneğin, tüzüğü'nün maddeleri derneğin faaliyetlerini Bereznyaky bölgesi ile sınırlamıyordu.

Bu dört kişi davalarını Ukrayna'daki mahkemelere ve ardından da Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıdı. Bu arada derneği lağvedip faaliyetleri durdurdular. AİHM, Ukrayna'nın derneklerin kayıt altına alınması konusundaki kısıtlamasının meşru bir gerekçeye dayanmadığını söyledi. Sivil toplum kuruluşlarını düzenleyen kanunun çok belirsiz olduğunu ve yetkililere çok fazla takdir yetkisi verdiğini de ekledi. Sonuç olarak, AİHM, bireylerin örgütlenme özgürlüğü hakkının ihlal edildiğine hükmetti.

Kararın ardından Ukrayna yetkilileri, grubun kayıt için yeniden başvuru yapmasına izin verildiğini ve dernekle ilgili önceki kararların gözden geçirileceğini bildirdiler. Karardan beş yıl sonra, bu davanın yardımıyla, Ukrayna'daki dernekler kanunu değişikliğe uğradı ve faaliyetlerle ilgili bölgesel sınırlamalar ortadan kaldırıldı.

ÖZET: STRATEJİK DAVALAMAYLA NELER KAZANILABİLİR?

Stratejik davalama yoluyla, mahkemeyi yasal bir şikayet hakkında karar vermeye davet etmekten çok daha fazlasını yapılabilir. Stratejik davalama kamuoyunun bilinçlendirilmesi, kampanya girişimlerinin desteklenmesi ve hareketin oluşturulması, yasaların ve yasal süreçlerin değiştirilmesi veya şekillendirilmesi ve iktidar sahiplerinin hesap vermesinin sağlanması yoluyla değişimi zorlama potansiyeline sahiptir.

Artık davalama ile neler elde edilebileceğini biliyoruz. Peki, davalama adaleti tesis eden sonuçlar elde etmekte nasıl kullanılabilir?

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM:

STRATEJİK DAVALAMA NASIL KULLANILABİLİR?

STRATEJİK DAVALAMA NASIL KULLANILABİLİR?

Davalamanın stratejik kullanımı, farklı yasal şikayetlerin değişimi sağlamak için diğer stratejilerle nasıl somut şekilde pekiştirilebileceğini ve bunların birbirini nasıl destekleyeceğini planlamayı içerir. Bir yasal şikayet veya dava gerekli değişikliği sağlamak için tek çözüm değildir, ancak nihai değişime ulaşmak için daha geniş ve uzun vadeli bir sürecin parçası olabilir.

Bir dava stratejisi, değişmesi gereken temel şeyden başlayarak sorundan geriye doğru çalışmayı gerektirir. Bu değişiklik çoğu kez tek bir eylemle gerçekleşmeyecek kadar büyük olacaktır. İşte bu noktada dava stratejisinin, yani amaçlanan değişikliği yasal adımlarla ulaşılabilecek daha küçük hedeflere bölmenin önemi ortaya çıkar. Yasal işlemler birbiri üzerine inşa edilebilir veya birbirini tamamlayabilir ve toplumu ihtiyaç duyulan nihai değişime doğru götürmeye yardımcı olabilir.

ÖRNEK VAKA:

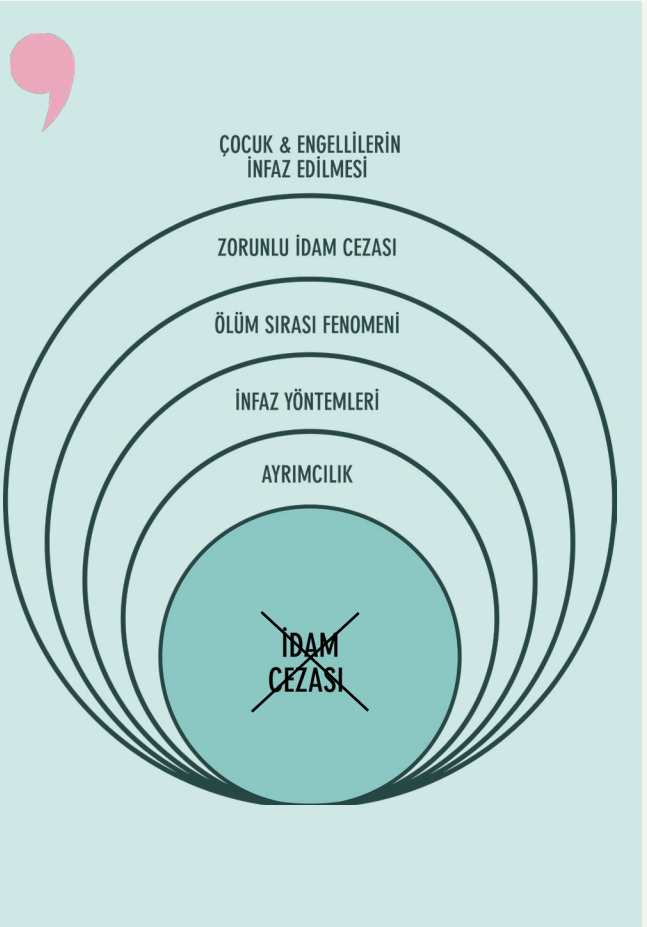
YAŞAM HAKKI: İDAM CEZASINI KALDIRMA HAREKETİNİ GÜÇLENDİRMEKTE

ABD’de idam cezasının kaldırılması hareketinin davalama yoluna gitmesi “stratejik kademelik” olarak tanımlanıyor. İşe, ölüm cezasının Anayasa’ya aykırı olduğunun ilan edilmesini amaçlayan bir davayla başlanmadı, çünkü konunun mahkemeye taşındığı ilk yıllarda mahkemeler yasal olarak böyle bir karar alamazdı. Bunun yerine daha uzun zaman içinde çeşitli davalar açıldı.

Daha küçük çaplı haksızlıklara karşı davalar açılarak, mahkemelerin idam cezası politikasının farklı yönlerini kademeli olarak analiz etmeleri sağlandı. Böylelikle mahkemeler, idam cezasının anayasaya uygun olup olmadığı konusunda geniş bir konum almak gibi “göz korkutucu” bir görevle karşı karşıya kalmadılar.

Önce, çocukların ve engellilerin infazına itiraz eden davalar açıldı. Zorunlu idam cezasına odaklanan veya ağırlaştırılmış cinayet suçunu kabul etmeyenlerin idam cezası almasını, suçunu kabul edenlerin ise idam edilmemesini öngören yasadaki tutarsızlıklara odaklanan başka davalarla devam edildi. İdam cezasına çarptırılan ve uzun süre hapisanede tutularak kaçınılmaz sonları bekletilen mahkumlara verilen zarar, yani “idamı bekleme olgusu” kavramı mahkemeye taşındı. Ayrıca infazın yöntemlerine karşı da davalar açıldı, burada diğerlerinden daha insanlık dışı ve zalimane sayılan yöntemler öne çıkarıldı.

2010’ların başında, Washington Eyaleti’ndeki idam cezası davaları üzerine bir araştırma yapıldı. Bu araştırma, siyahların idam cezasına çarptırılma olasılığının diğer herhangi bir ırka mensup mahkumdan 4 kat daha fazla olduğunu ortaya koydu. Araştırma, Washington Yüksek Mahkemesi’nde açılan bir davada kullanıldı; 2018’de Yüksek Mahkeme eyaletin idam cezası yasınının Anayasa’ya aykırı olduğuna, keyfi şekilde ve ırk ayrımcılığı yapılarak uygulandığına hükmetti. Ancak bu kararda, idam cezasının her koşulda Anayasa’ya aykırı olup olmadığı konusunda güçlü bir tutum alınmamıştı. Washington Eyaleti nihayet 2023’te idam cezasını kaldıran bir yasa çıkardı.

HUKUKUN FARKLI ALANLARINDA DAVALAR

Çoğu hukuk sisteminde üç temel hukuk türü vardır. Bu yasaların toplumda farklı ve tamamlayıcı işlevler yerine getirmesi amaçlanmıştır. Bunlar:

1. Ceza Hukuku

Bunlar, istikrarlı ve güvenli bir toplum amaçlayan kanunlardır. Teoriye göre, bu yasayı ihlal eden birey, bir bütün olarak topluma zarar veya hasar verir. Bu tür yasaların ihlal edildiği durumlarda kişiler, genellikle mahkemeler tarafından, para cezası, menedilme ve hapis cezalarına kadar çeşitli yaptırım ve cezalara çarptırılırlar. Cinayet veya saldırı gibi suçları kapsayan bu yasalar, yolsuzluk, dolandırıcılık veya kara para aklama gibi “şiddet içermeyen” suçları da içerir.

2. Medeni Hukuk

Bunlar, özel ve tüzel kişiler arasındaki anlaşmazlıkları düzenlemekle ilgili kanunlardır. Bu kanunlar genellikle, bir tarafın bir diğer tarafı uğrattığı zarar, kayıp veya hasarı tazmin/ telafi etmesini sağlar. Örneğin, bir kişi, başka bir kişiyle aralarındaki yasal olarak bağlayıcı bir anlaşmanın ihlal edilmesinden zarar görürse veya araba kazalarında olduğu gibi başka bir kişinin neden olduğu (suç teşkil etmeyen) bir hatadan ötürü malî zarar görmüşse bu medeni hukukun alanındadır. Medeni hukuk davaları, bir özel veya tüzel kişi tarafından başka bir özel veya tüzel kişiye karşı açılır. Bu bakımdan, devletin vatandaşa karşı başlattığı cezai kovuşturmadan farklıdır.

3. Amme hukuku

Bunlar, hükümet ve devlet kurumları da dahil olmak üzere kamu kurumları için geçerli olan yasadır. Bu yasalar genellikle kamu kurumlarının yasal, akılcı, adil ve insan haklarına uygun hareket etmesini sağlamayı amaçlar. Mahkemeler, kamu kurumlarının amme hukukunda belirtilen standartlara uymasında önemli bir role sahiptir.

Stratejik davalamalar, bu yasalardan herhangi birinin uygulanmasıyla başlayabilir ve davalama stratejisi, değişimi sağlamak için farklı anlarda ve farklı şekillerde, çeşitli hukuk türlerinden yararlanabilir.

CEZA HUKUKU

Davalar, örneğin yasalara uymayı reddeden veya gereken değişimleri yerine getirmeyen belirli aktörlerin sorumlu tutulup hesap vermesi talebiyle ceza hukuku kapsamında açılabilir. Cezai soruşturmalar veya kovuşturmalar, gerçeklik ve adalet için fırsatlar sunabilir. Cezasızlık nedeniyle adaletin yerini bulmadığı durumlarda, örneğin [siyahlara şiddet uygulayan polis memurlarının ceza almadığı veya yaptıklarından cezai olarak sorumlu tutulmadığı durumlarda](#) cezai kovuşturma talep edilebilir. Çoğu ülkede, cezai kovuşturma bireyler tarafından takip edilemez. Devlet adına savcılar tarafından yürütülür. Bu koşullar altında, topluluklar veya kolektifler devlete bu tür süreçleri başlatması için baskı yapabilir.

Ceza davası olarak başlayan süreçlerin ceza adalet sisteminin kendisini şekillendirmeye çalışan davalara dönüşmesi de mümkündür. Örneğin, bir cezai suçlamaya karşı kendini savunanlar, uygulanan ceza yasasının haksız, adaletsiz olduğu ve reform geçirmesi gerektiği gerekçesiyle bu yasanın kendisine itiraz edebilirler.

Aktivistlerin bir konuya dikkat çekmek veya ceza adalet sistemindeki adaletsizlikleri ortaya çıkarmak için kasıtlı olarak yasaları çiğnemesi ve tutuklanmaya davet çıkarması da söz konusu olabilir. Bu genellikle protesto davası olarak adlandırılır.

ÖRNEK VAKA:

KÖLE TİCARETİ SEMBOLÜNÜN YIKILMASI: PROTESTOCULAR JÜRİ TARAFINDAN AKLANDI

2020 'de, George Floyd'un öldürülmesinden iki hafta sonra, Birleşik Krallık'ın Bristol kentinde bir dizi protestocu köle tüccarı Edward Colston'ın heykelini devirerek heykeli Avon Nehri'ne attı. Bu olaydan sonra, Birleşik Krallık genelinde köle tüccarı ve sömürgeci mirasını yaşatan yaklaşık yetmiş sembol daha yıkıldı.

2020'de, George Floyd'un öldürülmesinden iki hafta sonra, Birleşik Krallık'ın Bristol kentinde protestocular köle tüccarı Edward Colston'ın heykelini devirerek heykeli Avon Nehri'ne attı. Bu olaydan sonra, Birleşik Krallık genelinde köle ticaretini ve sömürgeciliği övücü nitelikteki yaklaşık yetmiş sembol daha yıkıldı.

4 kişi, heykelin yıkılmasında oynadıkları rol nedeniyle, ceza gerektiren şekilde hasar verme gerekçesiyle tutuklandı ve "Colston Dörtlüsü" adıyla tanınır oldu. Ceza davaları sırasında bu kişiler, eylemleri için yasal bir gerekçeleri olduğunu savundular. O heykelin orada durmaya devam etmesinin saldırı ve taciz niteliğinde ve huzursuzluk verici olması dolayısıyla, daha ağır bir suç olan genel ahlaka aykırılığı engellemek için harekete geçmek zorunda olduklarını söylediler. Bristol'un Afrikalı - Karayipliler topluluğunun otuz yıllık taleplerine ve dilekçelerine rağmen Bristol Belediye Meclisi'nin heykeli kaldırmamasının, kamu görevini kötüye kullanma suçu anlamına geldiğini savundular. Ayrıca kendilerinin suçlu bulunmasının ifade özgürlüğü ve toplanma özgürlüğü haklarının ihlali anlamına geleceğini belirttiler.

Duruşmalara yerel halktan pek çok kişi de katılarak, olayın videoları gösterildiği sırada destek tezahüratları yaptılar. Colston'un kim olduğunu, ne yaptığını, Belediye Meclisi'nin ısrarla harekete geçmediğini ve heykelin varlığının yıkılmasından daha büyük bir suç teşkil ettiğini dinleyen jürinin kararıyla dört kişi beraat etti.

MEDENİ HUKUK

Stratejik davalamalarda medeni hukuktan faydalanılabilir. Bu, özel veya tüzel kişiler arasında geçen, daha geniş kapsamlı bir değişim-etki yaratma potansiyeline sahip hukuki anlaşmazlıkların mahkemeye götürülmesini kapsar. Anlaşmazlıklar istihdamdan mülk edinmeye, tüketicinin korunmasına ve aile meselelerine kadar birçok konuda olabilir.

ÖRNEK VAKA:

AYRIMCI İSTİHDAM YASALARINA KARŞI ÇIKMA: FELSEFİ İNAÇLARIN TANINMASI

2008'de Tim Nicholson, Birleşik Krallık'taki büyük bir emlak konut kurumundaki işinden çıkarıldı. Nicholson insanlığın yıkıcı iklim değişikliğine doğru gittiğine inandığı için işten çıkarıldığını iddia etti. İnanç gereği artık uçakla seyahat etmek istemiyordu, et tüketimini azaltmıştı, yiyecek atıklarını kompostta dönüştürüyor ve başkalarını da karbon emisyonlarını azaltmaya teşvik ediyordu.

Nicholson, küresel ölçekte karbon emisyonlarının azaltılmaması göz önüne alındığında, insan ırkının geleceğinden endişe duyuyordu. Görüşlerinin şirketteki üst düzey personelle çeliştiği ve bu yüzden işten çıkarıldığı tespit edildi.

Tim Nicholson, iklim değişikliğine ilişkin görüşlerinin istihdamda dini ve felsefi inanç ayrımcılığına karşı koruma sağlayan yasalar kapsamında olması gerektiğini savunarak mahkemeye başvurdu. Birleşik Krallık İş Hukuku Temyiz Mahkemesi, bu inancın "felsefi bir inanç" olabileceğine hükmetti, böylelikle çalışanların iklim krizi konusundaki samimi görüşleri nedeniyle işyerinde ayrımcılığa uğratılmayacaklarını kabul etmiş oldu.

KAMU HUKUKU

Birçok dava stratejisi, siyasi iktidar elinde bulunduranların eylemlerinden veya ihmallerinden sorumlu tutulmasının önemli bir yolu olan kamu hukukundan faydalanmayı da içerecektir.

Örneğin, hükümete veya kamu kurumlarına, anayasal olarak korunan hakları ihlale yol açacak davranışlarda buldukları veya bu şekilde hareket ettikleri gerekçesiyle dava açılabilir. Alternatif olarak, kamu yönetimini ve kanun yapım sürecini düzenleyen yasaya uymamaları gerekçesiyle haklarında dava açılabilir. Örneğin, yasama yetkisinin hukuksuz bir şekilde kullanılmasına zemin sağlayan politika veya yasalara karşı çıkmakta kamu hukukundan faydalanılabilir.

ÖRNEK VAKA:

AİLE İÇİ ŞİDDETEN HAYATTA KALANLAR İÇİN ADALET

2012 yılında Birleşik Krallık adli yardım konusunda yeni kurallar getirdi. Adli yardım, belirli durumlarda hukuki tavsiye veya temsil masrafları için devletin sağladığı mali destektir.

Bu yeni kurallar, şiddet uygulayan fail partnere karşı koruma kararı çıkartılması da dahil olmak üzere ev içi anlaşmazlıklarda adli yardım verilmeden önce ev içi şiddete dair kanıt sunulması konusunda katı sınırlar koyuyordu. Yeni kurallara göre kişi adli yardım almak için son iki yıl içinde ev içi şiddete maruz kaldığını kanıtlamak zorundaydı.

Özellikle toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle ilgili olarak kadın hakları konusunda kampanya yürüten bir STK olan Rights of Women (Kadın Hakları) örgütü tarafından konu hakkında bir dava açıldı. Davada, bu yeni kuralların kadınları hukuka aykırı bir şekilde adli yardımdan alıkoyduğunu ve partnerleri tarafından fiziksel ve cinsel istismara uğrayanları hukuki temsil olmaksızın mahkemede failleriyle yüzleşmeye zorladığını savundu.

Rights of Women örgütü bir araştırma yaparak, ev içi şiddetten etkilenenlerin yüzde 53'ünün adli yardım alamadığı için aile mahkemelerinde dava açmadığını ortaya koydu. Mahkeme, kanıtlamayla ilgili yeni kuralın keyfi olduğuna ve ev içi şiddetten hayatta kalan çok sayıda kişiyi dışarda bırakarak adli yardımın amacını boşa çıkardığına karar verdi. Bu nedenle bu kural geçersiz kılındı. Davadan kısa bir süre sonra hükümet, zaman sınırını iki yıldan beş yıla çıkaran yeni kurallar getirdi. Ocak 2018 itibarıyla, adli yardım için sunulan ev içi istismar kanıtlarına ilişkin zaman sınırı Adalet Bakanlığı tarafından iptal edilmiştir.

DAVALAMA SÜRECİNDEKİ ADIMLAR

Davaları mahkemeye taşımak için bir dizi adım ve aşama vardır. Bu aşamaların her biri farklı sonuçlara yol açabilir ve değişim kampanyalarına farklı katkılar sağlayabilir.

Davalardaki temel adımlar şu şekilde özetlenebilir:

Aşağıdaki adımlar anlatılırken, bir davanın mahkemeye taşınması için gereken tüm aşamaların ayrıntılı bir açıklamasını sunmak amaçlanmamıştır. Bunun yerine bu adımlar, temel bir genel bakış sağlayarak, süreçteki farklı adımların değişimi talep etmek veya getirmek için sunacağı farklı fırsatları göstermektedir.

Dava açma süreci hafife alınmamalı veya tek başına yapılmamalıdır. Davalama sürecine başlamadan önce, davanızdaki belirli adımlar boyunca size rehberlik edebilecek bir avukatın desteğini almanız önerilir.

DAVA AÇMAKLA TEHDİT ETMEK

Dava genellikle bir kişinin dava açmak istediği kişiye bu niyetini iletmesiyle başlar. Bu, karşı tarafa bildirimde bulunmaktır, ancak aynı zamanda mahkemelerin dahlil olmadan önce konuyu çözüme ulaştırma fırsatı sunar.

Dava açma niyetini bildirmek bile diğer tarafın harekete geçmesini veya bazı değişimleri sağlamaya yetebilir. Karşı taraf, yaptıklarının hukuksuz olduğunun farkında olmayabilir. Dava açılacağını söylemek onları insanların haklarının farkında oldukları, onlara karşı harekete geçmeye hazır oldukları ve aleyhlerine bir dava hazırlığında oldukları konusunda uyarabilir. Bu, mahkemeye gitmekten kaçınmak adına ilgili konuda bir şeyler yapmalarını sağlayacak baskıyı oluşturabilir.

ÖRNEK VAKA:

SÜPERMARKETE KARŞI DAVA TEHDİDİ: DAVA TEHDİDİYLE CO2 EMİSYONLARINDA DEĞİŞİKLİK SAĞLANMASI

Temmuz 2022'de, bir Sivil Toplum Kuruluşu olan [Milieudedefensie](#), Hollanda'daki 29 büyük şirketin iklim planları üzerine [bir çalışma yayınladı](#). Bu şirketlerden biri de süpermarket zinciri Albert Heijn'di. Bu çalışma şirketlerin 1,5 C° küresel ısınma eşiğini sınırlamak için CO2 emisyonlarını en az yüzde 45 azaltmak zorunda olduğu gerçeğine rağmen; çoğu şirketin 2030 yılına kadar CO2 emisyonlarında yüzde 19'dan fazla azalma sağlayamayacağını ortaya koydu.

Söz konusu STK bu bulguları yayınlarken, "hazırlık soruşturması" başlattıklarını ve amaçlarının "dava açmak değil, tehlikeli seyreden iklim değişikliğini durdurmak olduğunu" belirtti. Ancak, gerekirse, hem yeni davalar açmaya istekli, hem de açabilecek durumda olduklarını ifade ettiler. Bu yayından sadece üç ay sonra Albert Heijn, zincirindeki dükkanların hedeflerinde değişiklik yaptıklarını, CO2 emisyonlarını azaltma oranlarının 2030 yılına kadar yüzde 15'ten yüzde 45'e çıkarılacağını açıkladı.

DAVA AÇMAK VE DURUŞMALAR

Dava açmak, bir dava dilekçesinin mahkemeye resmi olarak sunulmasını ve daha sonra dava edilen kişi veya kuruluşa iletilmesini içerir.

Dava dilekçesinde yasanın ihlal edildiğini gösteren olgular ve iddialar resmi olarak ortaya konur. Dava dilekçesi duruşmalar sırasında, yani olguların ve iddiaların daha ayrıntılı olarak incelendiği, kamuya açık oturumlar sırasında daha derinlemesine tartışılabilir. Bu sürecin kendisi, davalı taraf üzerinde baskı oluşturarak mahkeme bir karara varmadan önce konuyu çözmek adına harekete geçmesini sağlayabilir.

Bunun nedeni, dava edilen tarafın, dava dilekçesini ve aleyhlerindeki kanıtları okuduktan veya dinledikten sonra davayı kazanma şansının düşük olduğunu fark etmesi olabilir. Davalılar, dava açılmadan önce hukuki konularından habersiz dahi olabilirler.

ÖRNEK VAKA:

ÇEVRECİ GRUPLAR PLANLAMADAN SORUMLU YETKİLİLERİN YASALARI İHLAL ETTİĞİNİ GÖSTERDİ

2021'de İrlanda planlama kurumu, Galway şehri etrafında 18 km'lik bir çevre yolu inşa edilmesine izin verdi. Bu karara, kararın İrlanda'nın İklim Eylem Planı dikkate alınmadan verildiğini savunan [İrlanda Çevre Dostları \(Friends of the Irish Environment\)](#) adlı bir grup tarafından itiraz edildi. Plan hükümet tarafından 4 gün önce kamuoyuna duyurulmuş ve tanıtımda, karbon emisyonlarını azaltmanın bir yolu olarak toplu taşıma, bisiklet kullanımı ve yürüyüşlere teşvik ederek araç trafiğinin azaltılmasının hedeflendiği ifade edilmişti.

İrlanda planlama kurumu daha sonra yasal itirazlara karşı çıkmayacağını, çünkü "Yeni İklim Eylem Planı 2021'in kabul edildiğinin [...] farkında olmadığını" ve planın kendilerine iletilmediğini belirtti. İlk etapta vermiş oldukları izinlerin yasaya aykırı ve artık geçersiz olduğunu kabul ettiler.

DAVADA UZLAŞMA SAĞLANMASI

Davalama sürecinde, davalı taraf sürecin mahkemeler aracılığıyla kendisini savunmaya değmeyeceğine karar verebilir. Ne de olsa bu maliyetli ve zaman alan bir süreçtir. Mahkemeler de önlerine taşınan anlaşmazlıklarda uzlaşma sağlanmasını tercih eder ve genellikle bunu talep eder.

Mahkeme salonu dışında uzlaşma varmanın kendisi bile, davacı tarafın hedeflediği gerekli değişimi (veya şimdilik en uygun olan değişikliği) getirebilir.

O dönemde Southall Black Sisters şöyle dedi: “Başlangıçta, mahkeme başkanı [...] ve salondaki kalabalık da dahil olmak üzere mahkeme salonunda bulunan herkes, Ealing Belediye Meclisi’nin [Southall Black Sisters için] fon sağlamayı kesme ve bunun yerine aile içi şiddet konusunda ilçe çapında tek tip bir hizmet verilmesini sağlama kararını ‘eşitlik’ ve ‘uyum’ adı altında haklı çıkarmaya çalışırken aslında ne kadar dayanaksız bir şey yaptığını gördü.” Davayı ele alan hakim ise şunları söyledi: “Açıklamaya çalıştığım gibi, uzman bir kaynağın beyaz olmayan azınlık için özel hizmetler sağlaması kendi içinde zaten ayrımcılık karşıtıdır ve eşitlik ve uyum hedeflerini daha da ileri taşır”.

ÖRNEK VAKA:

SOUTHALL BLACK SISTERS ÖRGÜTÜNÜN KENDİNİ KORUMASI: BELEDİYE MECLİSİ’NİN DAVA EDİLMESİ

Southall Black Sisters (“Southall Siyah Kızkardeşler”) 1979 yılından beri Asyalı ve Afrikalı-Karayipli kadınlara, özellikle aile içi şiddet ile ilgili konularda uzman hizmet sağlıyor. 2007’de grup Londra Ealing İlçe Belediyesi’nden fon almaktayken kendilerine o yıl ilçenin finansman kriterlerini değiştirdiği bildirildi.

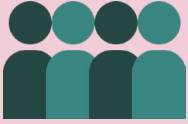
İlçe belediyesi, “cinsiyet, cinsel yönelim, ırk, inanç, yaş, engellilik durumuna bakılmaksızın Ealing İlçesi’nde ikamet eden ve aile içi şiddete maruz kalan tüm bireylere” hizmetlerin sunulmasını beklediklerini ve finansmanı bu yönde yapacaklarını ifade etti.

Aldıkları fonlar bu kriterler kapsamında kesilecek olan Southall Black Sisters, kendileri tarafından sağlanan uzman hizmetlere ihtiyacın devam ettiğini ve bu tür bir finansman yaklaşımının beyaz olmayan kadınlar üzerinde orantısız bir olumsuz etkiye sahip olacağını vurgulayarak konuyu mahkemeye taşıdı. Davalı taraf duruşmaların ikinci gününde davadan çekildi ve aile içi şiddetle mücadele konusunda çalışan yardım kuruluşlarına mali destek verme yaklaşımını değiştirmeyi kabul etti.

DAVANIN KAZANILMASI

Birçokları için davayı kazanmak, mahkemenin kendi lehlerinde karar vermesiyle ilgilidir. Bu, mahkemenin onların iddialarını kabul ettiği ve buna göre hüküm verdiği anlamına gelir. Bu olumlu karar, örneğin bir yasanın iptalinin sağlanması, artık geçerli veya uygulanabilir olmaması gibi, mahkemeye başvururken istenen değişimi beraberinde getirir.

ÖRNEK VAKA:

İSLAMOFOBİYE DİRENMEK: AVUSTURYA'NIN OKULLARDA BAŞÖRTÜSÜ YASAĞINI KALDIRMASI

2019 'da Avusturya Hükümeti, 10 yaşın altındaki ilkököl öğrencilerinin "başın örtülmesiyle ilgili, ideolojiye veya dine göre belirlenmiş kıyafetler" giymesini yasaklayan bir yasa çıkardı. Bu yasanın dili özellikle İslam inancına atıfta bulunmasa da, niyeti ve etkisi ilkökullarda başörtüsünü yasaklamaktı. Aynı yasaya göre mesela kippa veya patka giymeye izin vardı.

İki aile, Avusturya'daki İslam Cemaati'nin (IGGÖ) desteğiyle Avusturya mahkemelerinde bu yasağa itiraz etti. Bu aileler, dini özgürlüklerinin bir ifadesi olarak boş zamanlarında ve okulda başörtüsü takmak isteyen iki kız öğrenciyi temsil ediyorlardı. Avusturya Anayasa Mahkemesi yasağı iptal etti ve yürürlükten kaldırılmasına karar verdi. Mahkeme bu kararında, "seçici yasağın [...] yalnızca Müslüman kız öğrencileri etkilediğini, ayrımcılık yaparak onlara diğer kız ve erkek öğrencilerden farklı muamele ettiğini" belirtti. Ayrıca böyle bir yasağın "Müslüman kızlar için eğitime erişimi daha zor hale getirme veya onları toplumdan dışlama riski taşıdığını" da kabul etti.

Değişim, kararın sonuçları yoluyla da gerçekleşebilir. Örneğin, davalı kişi veya kuruluşun, kararı ne kadar zaman içinde uygulayacağı konusunda bir zaman dilimi belirtmesi istenebilir. Bu şekilde mahkeme, yasaya uyulması için gerçekleşmesi gereken değişimi belirtmez. Yine de bu, harekete geçmesi için hakkında dava açılan kişi veya kuruluş üzerinde baskı oluşturur. Çoğu durumda, bir dava kazanılmış olsa bile, kararın pratikte uygulandığından emin olmak için daha fazla çalışma yapılması gerekir.

DAVANIN KAYBEDİLMESİ VE TEMYİZ SÜRECİ

Dava mahkeme salonunda kazanılmasa bile davalama süreci olumlu bir etkiye neden olabilir. Olumsuz bir karar, belirli bir konuyu çevreleyen adaletsizliği ortaya çıkarabilir ve kampanya düzenlemek için itici bir güç teşkil edebilir. Bu nedenle davalama süreci en baştan kaybetme niyetiyle bile başlatılabilir.

Bir davayı kaybetmek, değişimi getirecek siyasi iktidar sahibi diğer aktörleri ve karar vericileri harekete geçirmek için bir katalizör görevi görebilir.

ÖRNEK VAKA:

DAVA KAYBEDİLMESİ, ÜCRETE AYRIMCILIK KONUSUNDA YASA DEĞİŞİKLİĞİ GETİRDİ

Lilly Ledbetter 19 yıl boyunca Goodyear Lastik ve Kauçuk fabrikasında çalışmıştı. Emekliliği yaklaşırken kendisine benzer kıdem ve deneyime sahip erkek meslektaşlarından daha az kazandığını öğrendi. Bu duruma karşı ABD mahkemelerinde dava açtı. Ancak teknik bir sebeple davayı kaybetti.

Ledbetter'a karşı ayrımcılık oluşturan ücretlerin belirlenmesinin üstünden çok zaman geçmişti, bu nedenle usul kanunlarına göre mahkemeler, davasında ayrımcılık unsurunun olup olmadığı dikkate alamadı.

2009'da, yani bu davanın kaybedildiği yıl ABD Kongresi, [Lilly Ledbetter Adil Ücretlendirme Yasası'nı](#) yürürlüğe koydu. Bu yasa, eşit ücret davası için gereken süre sınırının, daha önceki ücret ayrımcılığını yansıtan her maaş bordrosuyla yeniden başlayacağını öngörüyordu. Bu da eşit ücret talebinin artık mahkemelerde usule dayalı böyle itirazlara takılmayacağı anlamına geliyordu.

Bir dava kaybedildiğinde bunu bir üst mahkemeye, hatta bölge mahkemesine veya uluslararası mahkemelere temyiz götürmek mümkündür. Temyiz, yanlış karar verildiği gerekçesiyle davanın yeniden değerlendirilmesi için bir fırsattır. Temyiz mahkemesi ilk mahkemeden farklı bir sonuca varabilir ve bir kazanca neden olabilir. [Temyize girmek ve bölgesel ve uluslararası mahkemeler](#) konuları bu rehberin diğer bölümlerinde incelenmiştir.

YENİDEN DAVALAMA SÜRECİ

Bazen değişim ancak bir konuyu tekrar tekrar gündeme taşıyarak sağlanabilir. Bu, sorunun çözümlü için uygun adımlar atılana kadar konuyu mahkemelere taşımayı gerektirir.

Nasıl ki iktidar sahipleri tarafından yasalar sıklıkla göz ardı ediliyorsa, yasaya uyması gerekenler üzerinde yeterince takip sağlanmadığı veya sürekli baskı oluşturulmadığı zaman mahkeme kararları da aynı şekilde göz ardı edilebilir.

Meseleyi yeniden mahkemeye taşımak, mahkemelerin daha fazla tedbir öngörmesi için fırsat yaratabilir ve harekete geçmesi gerekenler üstünde biraz daha baskı oluşturabilir.

ÖRNEK VAKA:

SLOVAKYA'NIN ÇÖP SAHASI YÖNETİMİ YENİDEN MAHKEMEDE

Slovakya'daki Žilina Bölgesindeki Považský Chlmec'te 1950'lerde kurulan atık depolama alanı, 2010'larda AB'nin güvenli ve kontrollü atık yönetimi yasalarına uymadığı için eleştirilir oldu. Söz konusu yasa, atıkların toplanması, taşınması, depolanması, işlenmesi ve bertaraf edilmesinden kaynaklanan olumsuz etkilere karşı insan sağlığı ve çevrenin korunması için standartlar ortaya koyuyor. Yasaya uygun olmayan bütün atık toplama sahalarının 2009 itibarıyla ya kapatılması ya da AB'nin atık sahası yasalarına nasıl uyacaklarını belirten uygun bir "saha düzenleme planı" sunmaları öngörülüyor.

2013 yılında, [Avrupa Birliği Adalet Divanı](#), Slovakya'nın Považský Chlmec sahasının bir saha düzenleme planı olmadan kullanımına izin vermesinin hukuksuz olduğuna karar verdi. Buna rağmen, mahkeme kararının üstünden yıllar geçtiği halde depolama sahası faaliyetine devam etti, bölgedeki aktivistlerse sahadan gelen sızıntıların yeraltı suyunu kirlettiğini vurguluyorlardı. 2016 yılında Slovakya Çevre Müfettişliği, depolama sahasının kapatılmasını ve sahanın restore edilmesini emretti. Ancak bu karar da göz ardı edildi.

[Dava daha sonra ikinci kez Avrupa Birliği Adalet Divanı'na götürüldü](#). Ocak 2018'de Mahkeme, Slovakya'nın daha önceki kararlara uymadığını tespit etti. Slovakya'yı bu nedenle toplam 1 milyon Euro tutarında para cezasına mahkum etti. Ayrıca, önceki karara uymadıkları gün başına 5.000 Euro daha ceza ödemesine hükmetti. O yılın Aralık ayında depolama sahası artık tamamen kapatılmıştı.

ÖZET: STRATEJİK DAVALAMA NASIL KULLANILABİLİR?

Değişim yaratmak, topluluk ve hareketlerin çalışmalarını desteklemek için dava sürecinden faydalanmanın çeşitli yolları vardır. Bu, hukukun çeşitli alanlarında, çeşitli yasal taleplerin uzun vadeli yasal stratejilere dahil edilmesiyle yapılabilir.

Değişim, davanın olumsuz sonuçlanması da dahil olmak üzere, dava sürecinin çeşitli, bazen beklenmedik aşamalarından da sağlanabilir. Bir hukuk stratejisi geliştirmek, davadan fayda sağlamak için bu farklı fırsatları belirlemek kadar, dava yoluna gitmek için en doğru zamanı seçmeyi de kapsar.

Buradan şu soruya geliyoruz: Stratejik davalamaya ne zaman başvurabiliriz?

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM:

STRATEJİK DAVALAMAYA NE ZAMANLAR BAŞVURABİLİRSİNİZ?

STRATEJİK DAVALAMAYA NE ZAMAN BAŞVURABİLİRSİNİZ?

Stratejik davalama yönteminden en yüksek fayda, doğru zaman ve bağlamın yakalanmasıyla sağlanır. Davalama bütün taraflar için belirli riskler taşır, hafife alınacak bir süreç değildir.

Birçok kişi bu aracı son çare olarak görür. Oysa stratejik davalama, ırk adaleti, sosyal ve ekonomik adalet için baskı kurmaya çalışan toplulukların elinde hayati bir araç olabilir. Bu araç en çok, ihtiyaç duyulan değişimi sağlamaya gücü olan ama bunu yapacak iradeyi göstermeyenlere karşı tehdit oluşturmakla faydalı olur.

Stratejik davalama, ikna veya teşvik yoluyla değişim getirmeye çalışan araçlardan daha mücadeleci bir yöntemdir. Nihayetinde bu, bir anlaşmazlığı tırmandırmanın resmi ve hukuki yoludur. Siyasi güce veya nüfuzla sahip olanlara karşı daha yumuşak araçların kullanıldığı ve bunlardan sonuç alınamadığı noktada stratejik davalama, denenmeye değer bir yöntem haline gelir. İnsanlar istedikleri işi yaptırmak için artık “ödül” yerine “sopa” gerektiğine karar verince dava yolu gidilir.

Stratejik davalama bu noktalar göz önünde bulundurularak, aşağıdakiler gibi bir dizi stratejik ortamda, kesişim noktasında veya fırsatta etkili bir şekilde kullanılabilir:

- **politika değişikliği süreci uzuyorsa,**
- **mevcut yasa ve politikaların uygulanmasında süregelen eksikler varsa,**
- **baskıyı arttırmak ve acilen farkındalık oluşturmak gerekiyorsa,**
- **Meselenin münferit olmadığını görüyorsanız,**
- **Sorun daha önce mahkemeye taşınmadıysa veya taşındıysa bile adil bir sonuç elde edilememişse,**
- **Topluluğunuzu veya hareketinizi adalete erişim konusunda güçlendirmek istiyorsanız,**
- **Sizi veya topluluğunuzu ilgilendiren hukuki konular üzerinde kontrolü ele almanız gerekiyorsa.**

Davalamanın “doğru” araç olup olmadığına karar verirken, risklerin ve engellerin de dikkate alınması gerekir. Dava açmanın getireceği risklerin ve engellerin davanın potansiyel etkisinden daha ağır bastığı durumlarda dava açmaktan kaçınılmalıdır. Davayı bir araç olarak kullanırken göz önünde bulundurulması gereken risk ve engellerden bazıları şunlardır:

- **Hukuki sürecin gereklerini yerine getirmek,**
- **Değişim için baskı yaratmak üzere mahkeme sürecine vakit ayırmak,**
- **Dava açmanın (mali ve mali olmayan) bedellerini üstlenmek.üstlenilmesi için**

POLİTİKA DEĞİŞİKLİĞİ SÜRECİ UZUYORSA

Savunuculuk, kampanya ve lobicilik faaliyetleriyle yasa veya politikada değişiklik sağlamak çok uzun sürüyor olabilir. Davanın kendisi de birkaç yıl sürebilir ama bu bazen diğer seçeneklerden daha hızlı bir değişim yoludur.

Örneğin, yasa veya politikada değişiklik yapılması, yasaların yasama organlarından geçtiği ortalama süreden daha çok vakit alabilir. Yasama organının belli bir dönemdeki siyasi yapısı dolayısıyla yavaşlatılıyor ya da durduruluyor olabilir. Bir sonraki seçim dönemini veya siyasi çıkarların yeniden şekillenmesini beklemeye zaman olmayabilir. İtiraz ettiğiniz zarar, bazı çevrelere çıkar sağlıyor ve bu çevreler lobicilik faaliyetleriyle, maddi desteklerle yasama organlarını fazlasıyla etkiliyor dahi olabilirler.

Yargı bağımsız olmalıdır, bu da yargının, yürütme ve yasama gibi diğer devlet organlarının haksız etkisi altında kalmaması anlamına gelir. Yargı, bireysel veya belli topluluklara ait çıkarların uygunsuz etkisi altında da kalmaz. Mahkemelerin görevi, yalnızca önündeki kanıtlara ve yasalara dayanarak davalarda uygun karar vermektir. Ayrıca mahkeme tarafsız olmalıdır, kararlarını yanlı şekilde alamaz veya kişisel önyargılarına dayandıramaz. Yargı, yasama organıyla aynı siyasi etkilere maruz kalmadığı için bazen mahkemeler değişim sağlamak konusunda milletvekillerinden daha hızlı hareket edebilir.

ÖRNEK VAKA:

BÜYÜK TÜTÜN ŞİRKETLERİYLE HESAPLAŞMAK

Tütün endüstrisi hem inanılmaz derecede güçlü hem de inanılmaz derecede zararlıdır; bu ikisinin birleşimi ise ölümcüldür. Tütün ürünü sanayicileri onlarca yasadışı düzenlemelere direnerek kendi çıkarlarını korumak için kitaplar dolusu taktik ve numara üretmiş olmakla namlıdır. Yıllarca bir yandan tüketicilerin bireysel sorumluluğunun altını çizirken bir yandan da kendi iş yöntemlerini savunmak için bireyin seçme özgürlüğünü öne sürdüler.

Bunlar bilim insanlarına tütün ürünlerinin sağlığa etkileri konusunda şüphe uyandıran bilimsel araştırmalar üretmeleri için paralar ödediler, tütünün verdiği zararları ortaya koyan bilimsel araştırmalarıysa etkin şekilde baltaladılar. İşlerinin yasayla düzenlenmemesi için sektörü kendi içlerinde düzenlemeyi vaat ettiler. Ayrıca, ürünlerinin bağımlılık yapıcı niteliğini ve çocuklara yönelik pazarlama faaliyetlerinin yol açtığı zararı inatla inkar ettiler.

Tütün şirketleri 1950'lerden itibaren halkla ilişkiler ve lobi şirketlerine kaynak aktararak ABD Kongresi üzerindeki güce yüksek nüfuzunu korudu ve böylece politika üreticilerin kendileri lehine hareket etmesini sağladı. Bu zincirlerin koparılması son derece zordu ama, gevşetilmesindeki başarılar dava süreçleriyle kazanıldı. 1950'lerden 1980'lere kadar açılan davalar çoğunlukla başarısız oldu, bunlar akciğer kanseri olanlar ve onların aileleri tarafından açılan, tıbbi masrafların ve gelir kaybının karşılanması, çekilen acının bedelinin ödenmesi için tazminat talepli davalardı. 1980'lerde ve 1990'ların başlarındaki ikinci davalama dalgası farklı bir stratejiye dayanıyordu. Bu davalarda tütün şirketlerinin sigaranın zararları konusunda uyarıda bulunmamasına odaklanıldı.

Tütün şirketlerinin avukatları bu davaların uzamasını sağladılar, böylece davalar çoğu kişinin sürdüremeyeceği kadar maliyetli hale geldi. 1990'lardaki üçüncü dava dalgası ise daha başarılıydı. Bu davalar, tütünün yol açtığı sağlık sorunlarının kamunun sağlık sistemine önemli mali yük getirdiğini savunan eyaletler tarafından açılmıştı. Davalar sonucunda tütün endüstrisi, ürünlerini daha bağımlılık yapıcı hale getirmek için kimyasalları nasıl kullandığını, ürünleri nasıl aldatıcı bir şekilde pazarladığını ve sağlık üzerindeki etkilerini nasıl gizlediğini gösteren 35 milyon sayfalık belge açıklamak zorunda kaldı. Davalar ABD hukuk tarihindeki en büyük anlaşma bedeli olan 246 milyar dolarlık uzlaşma ile sonuçlandı.

Bu, tütün endüstrisi için bir dönüm noktası oldu. Tütün endüstrisi gücünü korusa da, kişiler ve aileleri uğradıkları zararın giderilmesi için yeniden tazminat davaları açmaya başladı ve kamuoyunun tütün ürünü kullanımı konusundaki algısı değişti. ABD'de tütün endüstrisini düzenlemeye yönelik devlet politikaları nihayet **daha agresif ve kısıtlayıcı** hale geldi. 2009 yılında ABD Kongresi, tütün ürünlerinin üretimi, dağıtımı ve pazarlanması hususundaki düzenlemelerin kapsamını daha da genişleten Ailelerde Tütün Ürünlerinin Zararlarının Önlenmesi ve Kontrolü Hakkında Kanunu kabul etti.

MEVCUT YASA VE POLİTİKALARIN UYGULANMASINDA SÜREĞEN EKSİKLER VARSA

Bazen mesele yasaların yetersiz olması değildir. Hatta yasa topluluklar tarafından yıllarca sürdürülen savunuculuk, kampanya ve lobi faaliyetleri sonucu yeniden şekillenmiş, iyileştirilmiş de olabilir. Burada esas sorun, söz konusu yasalara uyulmaması ve yasaya göre durumdan sorumlu tutulması gerekenlerin, yasanın uygulanmamasından yararlanması olabilir.

Bu durum, özellikle yasalara uyuşmasını sağlamaya yönelik diğer tüm adımlar tüketildiyse, mahkemeye başvurmanın elzem hale geldiği bir durum olabilir. Yasanın uygulanmasını sağlamak ve denetlemekten sorumlu olanların bunda başarısız olması da ayrıca söz konusu olabilir, o halde denetim birimleri de bu başarısızlıktan sorumlu tutulmalıdır.

ÖRNEK VAKA:

TUNUVIVI TOPLULUKLARI YASADIŞI GAZ PROJESİNİ DURDURDU: YERLİ TOPLULUKLARIN ARAZİLERİNİN KORUNMASI

2021'de büyük petrol ve gaz şirketi Santos, Hint Okyanusu'ndaki Timor Denizi'nden gaz çıkarmak için 4,7 milyar dolarlık bir proje hazırladı. Proje, geçim kaynakları bu uygulamadan ötürü risk altında olan yerli topluluklarla yasaların gerektirdiği istişare yapılmadan, Avustralya petrol ve gaz düzenleyici organı tarafından onaylandı.

Proje, binlerce yıldır Tunuvivi halkı tarafından özenle korunan bir biyoçeşitlilik sahası olan Tiwi Adalarının kıyılarında gerçekleştirilecekti.

Tiwi Adalarındaki topluluklar, projenin deniz yaşamına, geleneksel balıkçılık ve avcılık uygulamalarına, Tiwi törenleri, şarkıları ve kültür hayatı bakımından önemli olan türlere karşı risk oluşturduğundan endişe duyuyorlardı. Topluluktan Dennis Tipakalippa, kıdemli bir avukat olarak kendilerini mahkemede temsil etmesi için topluluk tarafından seçildi. Santos şirketi yasaların gerektirdiği şekilde topluluğa danışmamış olduğu için, proje onayının iptali talebiyle Federal Mahkeme'de dava açıldı.

Ağustos 2022'de Tunuvivi topluluklarından kişiler, Tiwi Adalarında, deniz kenarında yapılan duruşmalarda tanık olarak ifade verdi. O yılın ilerleyen zamanlarında Federal Mahkeme, proje onayının iptaline karar verdi. Mahkeme ayrıca Santos'a platformunu kapatması ve Timor Denizi'nden çıkarması için iki hafta mühlet tanıdı. Mahkeme ayrıca onay merciinin, Santos şirketinin projeden etkilenecek olanlara yasadaki öngörülen şekilde danışıp danışmadığını incelememiş olmasına dikkat çekti. Santos kararı temyiz etmeye çalışsa da başarısız oldu.

Ertesi yıl Santos topluluklarla istişarede bulunmaya başladı. 2023'ün sonlarına doğru bir grup ada sakini, Federal Mahkemedeki dava devam ederken Santos'a kredi sağlayan bankalara karşı [insan hakları davaları](#) açtı.

BASKIYI ARTTIRMAK VE ACİLEN FARKINDALIK OLUŞTURMAK GEREKİYORSA

Acil ve giderek önem kazanan bir konuya dikkat çekmek isteniyorsa, özellikle de bu konu ilgililer tarafından gereken aciliyetle ele alınmıyorsa, davalama farkındalık yaratmak için yararlı bir araç olabilir. Bir davayı mahkemeye götürmek, konuyu resmi makamlara intikal ettirmenin bir yoludur, baskıyı artırır. Bu, sorundan etkilenenlerin duruma seyirci kalmadığını, böyle devam edilmesine göz yummayacağını vurgular. Bu durumda kişiler hem davacı hem de davalı taraflar için maliyetli ve riskli bir sürece girmeye hazırdır.

Kampanyalar ve basın açıklamaları göz ardı edilebilir, fakat dava göz ardı edilemez. Mahkemenin davalı tarafı kendisine yöneltilen iddialara cevap vermeye mecbur eden işlemleri vardır. Örneğin, birçok ülkede, yasal bir iddiaya mahkeme nezdinde itiraz edilmemesi, davacı lehine “gıyaben hüküm” verilmesiyle sonuçlanır. Başka bir deyişle davayı doğrudan davacı kazanır.

Buna ek olarak, duruşmada hazır bulunma emri olan “mahkeme celbine” uyulmaması, önemli cezalarla sonuçlanabilir. Bazı durumlarda duruşmaya gelinmemesine ciddi cezalar bile verilebilir. Dolayısıyla dava süreci, davalıyı yasaları görmezden gelmenin veya ihlal etmenin hesabını vermeye zorlar.

ÖRNEK VAKA

NEWYORK'TA IRKÇI DURDURMA VE ÜST ARAMA UYGULAMASININ MAHKEMEYE TAŞINMASI

2008'de dört adam (David Floyd, David Ourlicht, Lalit Clarkson ve Deon Dennis) polis tarafından sebepsiz yere durdurulan, çoğunluğu Latin Amerika kökenli veya siyah binlerce New Yorklu adına dava açtı. Bu dönemde New York'ta polisler tarafından sokakta üst arama yapılma sıklığı katlanarak artış gösteriyor, 2011'de zirveye ulaşan aramalardan Latin Amerika kökenli ve siyah New Yorklular orantısız şekilde etkileniyordu.

2008'de 4 erkek – David Floyd, David Ourlicht, Lalit Clarkson ve Deon Dennis – polis tarafından sebepsiz yere durdurulan başta siyah ve Latin kökenli binlerce New Yorklu adına dava açmıştı. O zamanlar, polisin durdurup üst aradığı olaylar New York'ta katlanarak artış göstermiş, 2011'de zirveye ulaşmış ve Siyah ve Latin kökenli New Yorklular orantısız bir şekilde etkilemişti.

New York Belediyesi, Emniyet Müdürü, Belediye Başkanı ve adı bildirilen veya bildirilmeyen polis memurlarına karşı, Anayasa'ya aykırı durdurma ve üst arama politikası, uygulaması veya adeti yürüttükleri veya yerine getirdikleri iddiasıyla dava açıldı.

Bir kişiyi sebepsiz yere durdurma ve üstünü arama eylemine, bu eylemin anayasaya uygun olması için gereken “herhangi bir makul şüphe” unsurunun eksik olduğu gerekçesiyle itiraz edilebilir. Bununla birlikte, davayı açan koalisyon ve topluluklar, savunması daha zor olan ek bir iddiada bulunarak burada söz konusu olan tutumun irksal profileme anlamına geldiğini, dolayısıyla ABD Anayasası'nı ihlal ettiğini de ortaya koymak istiyordu.

Bunun davadaki iddialar çerçevesinde yer alması, böylece “ırklara eşitsiz davranıldığının vurgulanması” davacılar için çok önemliydi. Dava açıldığı dönemde bu uygulamayla durdurulan ve üstleri arananların yaklaşık yüzde 85'i siyahlar ve Latin Amerik kökenlilerdi, halbuki bu gruplar kent nüfusunun yüzde 52'sini teşkil ediyordu.

Dava etrafında bir topluluk örgütlenme girişimi inşa edildi ve protestolar planlandı. Duruşma tarihleri yaklaştıkça bu protestolar çoğaldı. Davanın duruşma tarihi belirlendiği sıralarda, toplumu örgütleyenler Beşinci Caddede sessiz bir yürüyüş düzenledi ve binlerce New York'lu üst arama programını protesto etmek için yürüdü. Bunun yanında, uygulamanın düzeltilmesi için lobi çalışmaları yapıldı ve medyada kuvvetli kampanyalar yürütüldü. Duruşmalar görülürken destekçiler mahkeme salonunu doldurdu. 12 Ağustos 2013'te Mahkeme, New York Polis Teşkilatı'nın düzenli olarak irksal profileme yaptığına ve kişileri haksız yere durdurduğuna hükmetti.

Mahkeme, New York Polis Teşkilatı uygulamalarına yönelik bir dizi acil reformu denetlemek üzere bağımsız bir gözlemci atadı ve ortak bir reform sürecinin uygulanmasına karar verdi. Bu, Polis Teşkilatı'nın, polis denetimlerinden en doğrudan etkilenen topluluklardan gelen bildirimlere dayanarak daha uzun vadeli yapısal reformlar geçirmesini sağlayan bir süreç olacaktı.

Davanın açılmasından bu yana, kayıtlı durdurma sayıları yılda 600 binin üzerindeyken önemli ölçüde azalarak yılda 15 binin altına indi. Bu rehber yazılırken, kişileri durdurup üst arama uygulamasında irksal eşitsizlikler ne yazık ki sürmekte ve hem bu durumun, hem de ortak reform sürecinin mahkeme tarafından takibi devam etmekteydi.

Davalama istenenden uzun süren bir süreç olabilir ([sonraki sayfalarda değinilecektir](#)), ancak mahkemelerin sorunları acil olarak ele almasına olanak tanıyan usuller de vardır. Genellikle mahkemenin “geçici tedbir” uygulama yetkisi olur; bunlar, adaletin tesis edilmesini engelleyecek koşullar oluşmaması için mahkemenin belirli şeylerin yapılması veya yapılmaktan kaçınılması yönünde verdiği aciliyetle uygulanması gereken kararlardır. Örneğin dava bir kişinin sınır dışı edilmesi kararına itiraz etmek için açılmışsa, mahkeme konuyu değerlendirene kadar sınır dışı işlemini önleyen acil bir geçici tedbir kararı verebilir. Böylece bir konuda dava açmak, acil durumlara hızlı yanıt vermenin bir yolu olur.

ÖRNEK VAKA:

ROMAN VATANDAŞLARIN HUKUKSUZ OLARAK YERİNDEN EDİLME TEHLİKESİNE KARŞI ÇIKMAK

ÖRNEK VAKA:

ROMAN VATANDAŞLARIN HUKUKSUZ OLARAK YERİNDEN EDİLME TEHLİKESİNE KARŞI ÇIKMAK
2012’de Fransa Cumhurbaşkanı François Hollande, seçim manifestosunda, ailelere alternatif bir çözüm sunulmadan Fransa’da hiçbir Roman yerleşkesine dokunulmayacağına dair söz verdi. Birçok kişi, 2012’deki hükümet değişikliğinin Fransa’da Romanlara yönelik muameleye de bir değişiklik getireceğini düşünüyordu. Ama hükümetin değişmesinin ardından sekiz yıl boyunca Fransa’nın dört bir yanındaki şehirlerden Romanlar kitlesel olarak çıkarıldı, hakları ciddi ve sistematik ihlallere maruz kaldı.

2012 yılında Bobigny şehrinde 200 Roman yerlerinden edildi ve şehirdeki başka bir arazide temin edilen karavanlara yönlendirildi. 2015 yılında Belediye bu araziye bir belediye iştirakine sattı, şirket burada yaşayan Romanların çıkarılması için adımlar attı. Mahkemeler söz konusu şirketin bölge sakinlerini oradan kovmasına engel oldu, çünkü bu kişiler oraya Belediyenin girişimi sonucu yerleşmişti.

2017 yılında şehrin Belediye Başkanı, Romanların 48 saat içinde araziden tahliye edilmesi kararını imzaladı. Bu karar, hiçbir yeniden yerleştirme tedbiri alınmamış olduğu için mahkemeler tarafından bozuldu. İştirak yeniden kişileri tahliye etmeye çalıştı ve Ekim 2018’de Belediye Başkanı, Romanların yedi gün içinde tahliye edilmesi için yeni bir acil karar çıkardı.

Evlerinden tahliyeye yönelik bu sürekli ve artan girişimler karşısında Romanlar, Belediye Başkanı’nın tahliye emrine itiraz etmek için tedbir talepli bir dava açmaya karar verdiler. Dava, Fransa’daki en yüksek idari mahkemeye taşındı ve Şubat 2019’da acil tahliye emri süresiz olarak iptal edildi.

Mahkeme, arazinin 2012 yılından bu yana Belediye inisiyatifiyle orada yaşayan Roman vatandaşların ikamet bölgesi olduğuna karar verdi. Ayrıca, Belediye Başkanının yalnızca “açık tehlike” durumunda tahliye emrini kabul edebileceğini ve bu vakada “açık bir tehlikenin” söz konusu olmadığını vurguladı. Dolayısıyla tahliye kararları Roman haklarını ciddi şekilde ihlal ediyordu ve hukuksuzdu.

MESELENİN MÜNFERİT OLMADIĞINI GÖRÜYORSANIZ

Stratejik davalama, davayı açanlarla sınırlı kalmayan gerçek bir etki yaratmak amacıyla açılan davalarla ilgilidir. Bu nedenle, tüm stratejik davalarda, söz konusu konuların çok sayıda kişinin yaşadığı ve etkilendiği konular olması doğaldır. Bu nedenle, bir sorun birden fazla kişiyi ilgilendirdiğinde, etkilenen diğer kişilere de fayda sağlayabilecek yasal bir şikayetin nasıl gerçekleştirileceği üzerine düşünmeye değer.

Başlatılan yasal işlemin türüne bağlı olarak, dava açmak, yaygın zarar ve hukuksuzlukları gösteren kanıtları mahkemeye sunma fırsatı oluşturur. Mesela, kişisel özelliklere dayalı ayrımcılık yapıldığına dair bireysel bir iddiayı desteklemek için istatistiksel veriler ve ayrımcılık örüntülerinin analizleri kullanılabilir. Bunlar ayrımcılığın kesişimsel doğasını göstermek için de kullanılabilir.

Ayrıca, dava konusu edilen hususun aslında bireysel bir karardan ziyade ayrımcı bir sistem, politika veya uygulama olduğu ve bu nedenle değişmesi gerektiği iddiasını ortaya koymak için de davalama yoluna gidilebilir.

ÖRNEK VAKA:

ADALETİN TESİS EDİLMESİ: ROMANLARA YÖNELİK AYRIMCI UYGULAMAYA SON VERİLMESİNİN SAĞLANMASI

2012 yılında, Macaristan'da bisikletlerle ilgili küçük suçlara yönelik politikalara karşı dava açıldı. Yasa, bisikletlerde far ve reflektörler gibi bazı aksesuarların bulundurulmasını zorunlu tutuyordu. Yasanın Romanlara karşı ayrımcı bir şekilde uygulandığını iddiasıyla Eşit Muamele Kurumu'na başvuruldu. Kurum davayı görüşürken Macaristan Helsinki Komitesi isimli STK, bu yasaı ihlal ettikleri gerekçesiyle Romanlara orantısız şekilde para cezası kesildiğini gösteren istatistiksel analizler sundu (para cezalarının %97'si Romanlara kesilmişti).

Bu kanıt bölgeden çekilmiş fotoğraflarla ve bölgede ikinci el bisiklet satışı için internete konan ilanlarla da desteklendi: Görseller, söz konusu yasalara uymamanın gayet yaygın olduğunu ortaya koyuyordu. Kurum bir karara varmadan önce ilçe emniyet müdürü, uygulamanın Roman topluluğunu orantısız bir şekilde etkilemiş olabileceğini kabul etti.

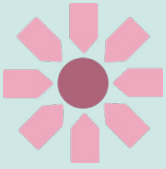
Emniyet teşkilatı yirmi polis memurunu üç günlük ayrımcılıkla mücadele eğitimine tabi tuttu. Ayrıca yerel Roman topluluğuna ücretsiz bisiklet aksesuarı sağlamayı teklif etti. Son olarak, Macaristan Helsinki Komitesi'ne iki yıl boyunca bisikletlerle ilgili para cezalarını izlemesi için veri sağlama sözü verdiler.

SORUN DAHA ÖNCE MAHKEMEYE TAŞINMADIYSA VEYA TAŞINDIYSA BİLE ADİL BİR SONUÇ ELDE EDİLEMEDİ

Davalamalar, daha önce mahkemeye hesap vermek zorunda kalmamış kişi veya kuruluşları sorumlu tutmak adına başlatılabilir. Bu kişi veya kuruluşlar, hukukun uzanamadığı bir konumda bulunmaktan fayda sağlamış bile olabilirler. Belki de daha önceki davaların odağında olmamışlardır. Davalama, bu aktörleri artık sistematik adaletsizlikler ve hukuksuzluklardaki rollerini açıklamaya zorlayabilir.

Davalama, daha önce gizlenen veya gözden kaçan dinamiklerin veya daha geniş sistematik zararları besleyen uygulamaların ortaya çıkmasına da yardımcı olabilir. Belki de mahkemeler önceki karar alma süreçlerinde bir şeyi dikkate almamışlardır ya da daha önce önlerine getirilen dava türleri nedeniyle belirli bulgular elde edememişlerdir.

Bu koşullarda dava açmak, bu tür boşlukların ve değişimi sağlamak için bütünsel hesap verebilirlik ihtiyacının ortaya çıkarılmasında rol oynayabilir. Stratejik davalama, değişim yaratma gücüne sahip olanlar üzerinde daha fazla baskı oluşturabilecek başka yasal açılar bulmayı gerektirebilir.

ÖRNEK VAKA:

DÜNYA BANKASI'NA KARŞI HİNTLİ BALIKÇILIK VE ÇİFTÇİLİK TOPLULUKLARI MAHKEMEDE

Nisan 2008 'de, Dünya Bankası'nın bir kolu olan Uluslararası Finans Kurumu (IFC), Tata Mundra Projesi için 450 milyon dolarlık kredi verdi. Proje kapsamında Hindistan'ın Gücerat kentinde kömürle çalışan bir elektrik santrali inşa edilecekti. Kredi, "çeşitli, geri döndürülemez veya benzeri görülmemiş önemli olumsuz sosyal ve/veya çevresel etkileri" olabileceğinden dolayı "yüksek riskli" olarak sınıflandırılmasına rağmen onaylandı.

Kredi verilmesinin ardından santralin inşası ve işletilmesi, topluluklar tarafından balıkçılık, çiftçilik, tuzla ve hayvan yetiştiriciliği için kullanılan araziye ve diğer kaynakları tahrip etti. 2015 yılında Gücerat kıyısındaki balıkçı ve çiftçi topluluklarından insanlar, [EarthRights International](#) desteğiyle ABD'de IFC'nin merkezinin bulunduğu Washington DC mahkemelerinde bir dava açtı. IFC, uluslararası bir kuruluş olarak ABD yasalarına göre tam dokunulmazlığa sahip olduğunu, dolayısıyla mahkeme tarafından yasayı ihlal etmekten suçlu bulunamayacağını savundu.

Davanın taşındığı Yüksek Mahkeme tarihi bir karara vararak, Dünya Bankası gibi uluslararası kuruluşların dokunulmazlığa istisna oluşturan belirli şartlar altında ABD Mahkemelerinde dava edilebileceğine hükmetti. İstisnalardan biri, "Amerika Birleşik Devletleri'nde yürütülen ticari bir faaliyete" dayanarak davacı olunmasıydı. Bu önemli bir karardı, çünkü IFC yıllarca "yasalardan azade" gibi çalışmış, ciddi insan hakları ihlallerinde bulunma ve yerel topluluklara zarar verme riski yüksek olan projelere kredi sağlarken hep "dokunulmaz" olmuştu. Karar, ABD mahkemeleri nezdinde bu tür hareketlerin hesabının sorulabileceği mesajını veriyordu.

Ne yazık ki ABD mahkemeleri, buradaki vakada IFC'nin dokunulmazlıktan yararlanabileceğine kanaat getirdi. Bu davadan sonra EarthRights International, kalkınma için mali kaynak sağlayan kuruluşların hukukun üstünde ve dokunulmaz gibi davranması konusunda [BM'ye başvurularda](#) bulundu.

TOPLULUĞUNUZU VEYA HAREKETİNİZİ ADALETE ERİŞİM KONUSUNDA GÜÇLENDİRMEK İSTİYORSANIZ

Stratejik davalar, mahkemeler nezdinde sorunları gündeme getirmek ve bunu yaparken topluluklar için adalete erişimi kolaylaştırmak için kolektif gücün kullanılmasını da içerebilir. Dünya genelinde adalete erişimin önünde birçok engel vardır ve mahkeme sistemlerinin kendileri de yıpratıcı, dışlayıcı ve elitist dinamiklerle doludur. Ama hukuk sistemleri eşitlik getiren, düzenleyici yapılar işlevi de görebilir.

Hukuk sistemleri, davacı ve davallıların mümkün olduğunca eşit bir zeminde olmasını sağlayan sınırlandırma ve dengeleme mekanizmaları uygulamaya çalışır. Bu ilkeyi ifade etmek için “kanun önünde eşitlik” veya “fırsat eşitliği” gibi bazı terimler kullanılır. Hukuki davalarından sıklıkla “Davud Golyat’a Karşı” gibi adlarla söz edilir, zira davaların iktidardan ve ayrıcalıklardan etkilenmeyerek tarafsız kalmaları gerekir.

Teori ve uygulama arasında hâlâ büyük bir boşluk var; bireylerin ve toplulukların yasalarla ilişkisi ve deneyimi çoğu zaman birbirinden çok farklı. Hukuk davaları uzak veya erişilemez bir araç gibi görünebilir. Bununla birlikte, dava açmak, toplulukların mahkemeleri değişim için kullanma konusundaki deneyimlerini, bilgilerini ve güvenlerini artırabilir.

Dava açmak, adalete mahkeme yoluyla erişmeyi bilinmeyen, anlaşılabilir bir süreç olmaktan çıkarabilir. Bir davayı ele almak ortak bir çaba gerektirdiğinden, bir topluluğun veya hareketin elde etmek istediği değişim için öncelikler, hedefler ve eylem noktaları etrafında toplu olarak strateji geliştirmesi için fırsat olabilir.

Dava açmak topluluğu bu hedefler etrafında birbirine yaklaştırmanın ve hareket etrafında destek toplamanın bir yolu olabilir. Topluluktan kişilerin dava için araştırmaya katılması, iddiaların ortaya konmasına yardımcı olması, yasaları ve yasal haklarını daha iyi anlamaları, mahkeme süreci ve işleyişi hakkında daha fazla bilgi edinmeleri için fırsatlar oluşur.

Bu sürecin takip edilen belli davanın ötesinde daha geniş bir etkisi de olabilir, çünkü topluluk bu esnada öğrendiklerini ve kazandığı becerileri başka stratejik hukuk adımları atmakta da kullanabilir. Aynı zamanda benzer zorluklarla karşı karşıya kalan başka topluluklara da aynı şeyi yapmaları için ilham verebilir.

ÖRNEK VAKA:

İŞÇİLER FRANSA'DA İNŞAATLARDAKİ SİSTEMATİK İRKÇILIĞA KARŞI DAVA AÇTI

2016'da Paris'te, belgesiz göçmen olan Malili 25 inşaat işçisi yeni bir ofis alanı haline gelecek tarihi bir binanın yıkılması ve hafriyat çalışması için bir şirket tarafından işe alındı. İki ciddi iş kazasının ardından, çalışma koşullarıyla ilgili artan endişeler içindeki bu işçiler bir sendikanın desteğiyle greve gittiler. Bu grevin ardından inşaat şirketi, işçileri işe alan taşeron ile sözleşmesini feshederek işçileri işsiz bıraktı.

İşçiler, sözleşmenin feshinden sorumlu olmadıkları gerekçesiyle ve işlerinde yaşadıkları ayrımcılıktan dolayı tazminat talebiyle iş mahkemesinde dava açmaya karar verdiler.

Fransa'nın eşitlik kurumu [Defendeur des Droights'in \(Hakların Savuncusu\)](#) desteğiyle mahkemeye sunulan [kanıtlar](#), işçilere becerilerine göre değil, ırk ve algılanan etnik kökenlerine göre iş verildiğini gösteriyordu. Malili işçilere en zorlu ve tehlikeli görevlerin verildiği açıktı. Fransız inşaat endüstrisi genelinde istihdam ve yönetimde sistematik ayrımcılık uygulandığını gösteren araştırma çalışmaları da mahkemeye sunuldu.

İş Mahkemesi, inşaat sektöründe ırka dayalı iş dağılımı yapıldığı ve ırkçı bir idare olduğu, bunun da “ırkçılığın egemen olduğu organize bir sistem” anlamına geldiği sonucuna vardı. Mahkeme, işçi sözleşmelerinin işverenin hatası nedeniyle feshedildiğine ve her işçiye 37.000 Euro tazminat ödenmesine karar verdi. Bu, Avrupa'da bir mahkemenin karar verme sürecinde [yapısal ırkçılığı ele aldığı](#) nadir durumlardan biridir. Bu karardan sonra başka inşaat işçileri de [ayrımcılık ve sömürü](#) gerekçesiyle büyük inşaat şirketlerini mahkemeye verdi.

SİZİ VEYA TOPLULUĞUNUZU İLGİLENDİREN HUKUKİ KONULAR ÜZERİNDE KONTROLÜ ELE ALMANIZ GEREKİYORSA

Belirli bir konunun hukuki çerçevesi tek bir ses veya grubun tahakkümünde olabilir ve bu çerçeve, ilgili konudan özellikle etkilenen toplulukların belirli endişelerini hesaba katmıyor olabilir.

Aslında, bir konunun kamuya açık çerçevesi, konu hakkında kurallar konurken görüşü anlamlı bir şekilde alınmamış olan bazı toplulukların çıkarlarına taban tabana zıt ve hatta onlara zararlı olabilir.

Davalama, konuyla ilgili anlatının kontrolünü ele almak için bir fırsat olabilir. Mahkemeler, toplulukların kendi anlatıları ve konuya bakış açıları da dahil olmak üzere kendi iddialarını ortaya koyabilecekleri resmi platformlardır.

ÖRNEK VAKA:

YERLİ TOPLULUKLAR

TOPRAKLARINI KORUYOR:

REN GEYİĞİ OTLAKLARINDAKİ RÜZGAR SANTRALLERİNİN KALDIRILMASINA DOĞRU

Norveç'in Fosen kentinde, geleneksel olarak yerli Sámi toplulukları tarafından kullanılan alanlarda 151 rüzgâr türbininin inşa edilmesi için ruhsat verildi. Bu proje, Avrupa'nın en büyük rüzgâr enerjisi projelerinden biri olan yenilenebilir enerjiyi teşvik etmek için önemli bir girişim olarak sunuluyordu. 2016 yılında bölgede inşaat başladığında, 200 kişi bir araya gelerek inşaatın yerli Sámi toplulukları üzerindeki orantısız etkisi nedeniyle protesto gerçekleştirdi.

Topluluk Aralık 2018'de BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komisyonu'na başvurdu ve Komisyon bu başvurunun değerlendirilmesi süresince rüzgâr santrali inşaatının durdurulmasını talep etti. Talep Norveç hükümeti tarafından göz ardı edildi; inşa edilen rüzgâr türbinlerinin gürültüsü ve şekli geyik sürülerini korkup bölgeden uzaklaştırdı, dolayısıyla hayvanlar kışı geçirdikleri otlakların büyük bölümünden mahrum kalmış oldu.

Dava Norveç mahkemelerinde görüldü ve 2021'de Norveç'teki en yüksek mahkeme, rüzgâr santralinin Sámi ailelerinin ren geyiği yetiştiriciliği kültürlerinin sürdürme haklarını ihlal ettiğine karar verdi. Mahkeme kararının hâlâ uygulamaya konmadığı 500. günde halk, Oslo'daki Petrol ve Enerji Bakanlığı'nın önünde toplanarak hükümetin harekete geçmemesini protesto etti. Bunun üzerine Petrol ve Enerji Bakanı bölgeye rüzgâr santrali yapıldığı için özür diledi ve Sámi topluluğunun insan haklarını ihlal ettiklerini kabul eden bir açıklamada bulundu. Bununla birlikte, 2023 yılı itibarıyla Sámi topluluğu otlaklarının düzgün bir şekilde rehabilite edimesi için herhangi bir adım atılmış değildir.

HUKUKİ SÜRECİN GEREKLERİNİ YERİNE GETİRMEK

Her kişi istediği konuda dava açamaz. Kişi bir hukuk davası açmak için öncelikle belirli usul gerekliliklerini karşılamalıdır. Mahkemenin davayı kabul etmesi için uyulması gereken kurallar vardır. Bu kurallar şunlardır:

Davanın zamanında açılması

Genellikle davaların bir “zaman aşımı süresi” dolmadan açılması gerekir. Bu süre zararın türüne ve uygulanan yasaya bağlı olarak farklılık gösterebilir. Tarihe mal olmuş ihlallerle ilgili davalarda zaman aşımı süresinin adalet tesis edilmesi konusunda engel teşkil ettiği durumlarda sürenin uzatılması için girişimler olabilir.

Dava sürecini “doğru” kişinin üstlenmesi

“Taraf ehliyeti” yani “duruşmaya katılma hakkı”, kişi ve kuruluşların bir konuyla ilgili dava açabilmek için sağlamaları gereken koşulları ifade eder. Mesela kişinin, itiraz etmek istediği kanunun, politikanın veya işlemin, kendisini anlamlı derecede ilgilendirdiğini/etkilediğini göstermesi gerekebilir.

Davayı “doğru” yerde açmak

Mahkemeler yalnızca “yetki alanlarına” giren davalara karar verebilir. Başka bir deyişle, belirli bir talep türünü işleme alma ve belirli bir konuyla ilgili olarak dayanılan belirli yasaların uygulama gücüne sahip olmalıdırlar. Örneğin, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ticari sözleşme ihlalleriyle ilgili davaları göremez, yalnızca insan hakları ihlallerini içeren davaları değerlendirebilir. Mahkemeler ayrıca belirli coğrafi sınırlara tabidir, yani yetkilerini bu bölgesel sınırların dışında kullanamazlar. Ayrıca verebilecekleri tedbir kararları veya hüküm türü konusunda da kısıtları vardır.

Dava diğer usul kurallarına da uymalıdır

Mahkemede dava açarken veya mahkemeye başvurulurken uyulması gereken birçok kural vardır ve bunlar mahkemeye bağlı olarak değişebilir. Kurallar, belirli başvuruların yapılması veya adımların atılması için süre sınırları şeklinde olabilir. Mahkemelerin belirli sonuçlara varabilmek için sunulması gereken kanıtlara dair katı eşikleri de olabilir.

Sonuç olarak dava açmak isteyenler önce davalarının “yargıya uygun” olup olmadığını düşünmelidir. Bu, yukarıdaki usul gerekliliklerine bakmayı ve davanın mahkemenin yargı yetkisini kullanabileceği bir dava olup olmadığını değerlendirmeyi gerektirir. Aksi takdirde, mahkeme davanın esasına bakmadan önce reddedilecek veya dava kaybedilecektir.

Yasal sürecin bu usul yönlerini yeniden şekillendirmek için davalar açılabilir. Örneğin, dava açma yoluyla belirli konuların yargı kapsamına alınması zorlanabilir ve böylelikle daha önce mahkemelere taşınması engellenen pek çok meselede adalete erişimin yolu açılabilir.

ÖRNEK VAKA:

KANADA'DA İKLİM DAVASI AÇMAYI MÜMKÜN KILMAK

Kanada'da yerli aktivistler de dahil olmak üzere yedi genç iklim aktivisti, Ontario Eyaleti'nin sera gazı emisyonlarını 2030 yılına kadar 2005'teki seviyenin yüzde 30 altına düşürme hedefinin anayasaya aykırı olduğunu savunarak Ontario kentindeki mahkemelere başvurdu. Davada, Ontario Eyaleti'nin bu hedefinin genç ve gelecek nesillerinin yaşam, özgürlük ve güvenlik haklarının yanı sıra yasa önünde eşitlik haklarını ihlal ettiği için Anayasa'ya aykırı olduğunu savundular. Bu hedeflerin anlamlı olmadığı ve gençler için ölüm riskini artırdığını iddia ettiler. Davalı taraf olan Ontario Eyaleti'ye bu tür hak temelli iddiaların yargının alanında olmadığını savundu.

Karar temyiz edildi ve 2023'te Ontario Yüksek Mahkemesi hakimi gençlerin haklarının ihlal edilmediğine karar verdi. Fakat bu kararda hakim, davanın yargıya uygun olduğunu kabul etti. Karar, davaya konu edilen bu sorunun mahkemelerce hüküm verilebilecek yasal bir mesele olduğu anlamına geliyordu. Bu karardan önce, Kanada'da insan hakları ihlali iddiasında bulunan iklim davaları, konunun yargı konusu olmadığı gerekçesiyle doğrudan reddedilmişti.

Bu karar, bu tür davaların Kanada mahkemelerine taşınmasının mümkün olduğunu ve Kanada mahkemelerinin bunlar üzerinde karar verme yetkisine sahip olduğunu açıklığa kavuşturmuştur. Bu rehberin hazırlanması sırasında, davaya taraf olan gençler davayı üst mahkemeye taşıma niyetindeydi.

DEĞİŞİM İÇİN BASKI YARATMAK ÜZERE MAHKEME SÜRECİNE VAKİT AYIRMAK

Adaletsizliğe karşı hukuk yoluyla mücadele zaman alabilir. Özellikle mahkemeler [yüksek mahkemelere itiraz](#) ve temyiz gerektiren yanlış kararlara ulaştığı zaman hukuki süreç bazen yavaş ve uzun sürebilir.

Tek bir davanın tek bir mahkeme seviyesinde görülmesi birkaç ay ile birkaç yıl arasında sürebilir. Mesela Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi davanın açıldığı tarihten itibaren [üç yıl içinde](#) karar vermeye çalışmaktadır. Birçok dava bundan çok daha uzun sürer. [Avrupa Birliği Adalet Divanı](#) davanın açılmasından itibaren ortalama [17 ay](#) sonra karara varmaktadır. Davalar karmaşıkta, çok sayıda iddia veya yasal argümanla ilgiliyse veya önemli sayıda davaya bakan bir mahkemeye taşınmışsa iş çok daha uzun sürebilir.

Bu nedenle, dava açarken, ilgili herkesin uzun vadeli bir sürece girmeye hazır olması gerekir – bir mahkemenin davacı lehine karar vermesi yıllar, hatta onlarca yıl sürebilir.

ÖRNEK VAKA:

İŞ YERİNDE SAÇ TİPİ AYRIMCILIĞI YAPILDIĞINI AÇIĞA ÇIKARMAK: [AIR FRANCE'İN AFRO SAÇLA İLGİLİ TUTUMU YAPTIRIMLA KARŞI KARŞIYA](#)

Siyah bir erkek olan Aboubakar Traoré, Air France havayolunda kabin memuru olarak çalışıyordu. Şirketin kadınların saçlarını örmesine imkan verip erkeklerde örgülü saçta izin vermeyen bir üniforma politikası vardı. Traoré saç stilini değiştirip kısa rasta örgülü saçlarını ensesinde topuz yaptığı için işten uzaklaştırıldı, bunun üzerine Air France'a dava açtı.

Hem iş mahkemesi hem de alt mahkeme Traoré aleyhine karar verdi, o da davayı Fransa'daki en yüksek temyiz mahkemesi olan Cour de Cassation'a taşıdı. Traoré'nin konuyu yargıya taşımamasından on yıl sonra nihayet bu mahkeme, söz konusu politikanın cinsiyet ayrımcılığı anlamına geldiğini kabul etti. Bu davanın verdiği ilhamla birçok parti ortak yasa teklifi Fransa Parlamentosu'na sunuldu, doğal afro saç stillerine ve rasta örgülere karşı saç ayrımcılığı yasaklandı.

Dahası, davada karar verilir verilmez hemen değişim gerçekleşmeyebilir. Çoğu zaman, kararın verilmesiyle beraber bu karara uyması beklenenlerin gereğini yapmasını sağlama çabaları başlar. Yasaların göz ardı edilebildiği gibi mahkeme kararları da göz ardı edilebilir. İhtiyaç duyulan değişiklik karar alındıktan sonra da takibin sürdürülmesi çok önemlidir. Ama bu zaman alabilir.

ÖRNEK VAKA:

[ÇEK CUMHURİYETİ'NDE OKULLARDA ROMANLARA YÖNELİK AYRIMCILIĞA KARŞI MÜCADELE](#)

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin en meşhur davalarından biri 2000 yılında Çek Cumhuriyeti'ndeki 18 Roman öğrenci tarafından açıldı. Bu öğrenciler, basitleştirilmiş bir müfredatı takip eden "özel okullara" yerleştirilmişlerdi. Onların davası, eğitimde ırk ayrımcılığını ele alan ilk Avrupa Mahkemesi davasıydı.

Mahkeme başlangıçta öğrencilerin haklarının ihlal edilmediğini tespit etti. Bununla birlikte, dava daha sonra Avrupa Mahkemesi'nin "üst" dairesi olan Büyük Daire'ye temyiz edildi. 2007'de Büyük Daire, çocukların "etnik kökenleri" nedeniyle düşük seviye bir eğitim aldıkları için ayrımcılığa uğradıklarını tespit etti.

Bu olumlu karara rağmen, on beş yıl sonra bile Çek Cumhuriyeti'nde Roman çocuklara ayrımcılık konulu davalar açılmaya devam edilmektedir. Avrupa Mahkemesi kararlarının uygulanmasını izlemekten sorumlu organ olan [Bakanlar Komitesi](#), Çek makamları tarafından yeterli çözüm sağlanmadığı için hâlâ kararın uygulanmasını "beklemede" olarak değerlendirmektedir.

Politikalarda bazı ilerlemeler kaydedilmiş olsa da, 2022 yılı itibariyle Çek Cumhuriyeti'nde Roman öğrencilerin çoğunluğunu oluşturduğu [77'den fazla okul](#) bulunuyor ve söz konusu okulların bu özelliği çoğunlukla, okul kayıt bölgesinde yaşayan çocuklarının çoğunun Roman olmasıyla ilgili değil. Çek Cumhuriyeti'nde Roman çocukların ayrı okullarda okutulması ayrımcılığı, 2007'de mahkemede kazanılan büyük zafere rağmen bugün de sürüyor. Okul ayrımının ortadan kaldırılması mücadelesi halen devam ediyor.

DAVANIN (MALİ VE MALİ OLMAYAN) BEDELLERİNİ ÜSTLENMEK

Dava açmanın beraberinde getirdiği birçok maliyet ve risk vardır. Dava, bir tarafı diğeriyle karşı karşıya getiren mücadelecı bir uygulamadır. Ayrıca, davaya taraf olanların bilinirliğini artırabilir, bu da hem olumlu hem olumsuz bir faktör olabilir. Davaya başlarken, aşağıdaki hususlarda risklerin azaltılması ve maliyetlerin planlanması çok önemlidir:

Finansal maliyet

Dava para ister. Davayı kurmak ve mahkemede tartışmak için, kanıt toplamaktan strateji geliştirmeye ve savunuculuğa kadar birçok çalışma yapılmaktadır. Yasal ücretler de yüksek olabilir, ancak bazen, davanın öneminden dolayı avukatların bu işi hayır amacıyla karşılıksız veya daha düşük ücretle üstlenmeleri için onlarla müzakere etmek mümkündür. Konu “adli yardım” kapsamındaysa, dava için devlet desteği almak da mümkün olabilir.

Yasal ücretlerin yanı sıra mahkeme ücretleri ve uzmanlar, çevirmenler, bilirkişi ve hukuki danışmanlar için de ödeme yapmanız gerekebilir. Ayrıca, davacı olanların süreç boyunca desteklenmesi, önemsendiklerini hissetmesi elzemdir, bu nedenle bu konuda yardımcı olabilecek hizmet sağlayıcılara da ayrıca ödeme yapmak gerekebilir.

Bir davanın toplam maliyeti binlerce ila yüz binlerce avro arasında önemli ölçüde değişebilir. Maliyet riski, bazı durumlarda kaybeden tarafa diğer tarafın avukat masraflarının da yüklenmesi nedeniyle daha da karmaşık hale gelir. Dolayısıyla davayı kaybetmenin mali bedeli ağır olabilir. Dava açmadan önce, bu senaryolar için bütçeleme yapmak ve kaynak geliştirmek çok önemlidir.

Kaynak Geliştirme

Yasal işlemler için ödeme yapabilmek bir şeydir, ancak davayı açmadan önce, dava açmayı planlayanların bunu yapacak kaynaklara ve kapasiteye sahip olmaları da çok önemlidir. Davaya hazırlanıp mahkemeye başvurmadan önce aşağıdakiler de dahil olmak üzere sorulması gereken önemli sorular vardır:

Davanın yanı sıra gerekli savunuculuk girişimlerini, kampanyaları ve iletişim işini yürütmek için elde kaynak var mı?

Davayı güçlendirebilecek ve destekleyebilecek avukatlar, araştırmacılar ve hukuki danışmanlarla ilişki kuruldu mu?

Dava gibi uzun bir süreç boyunca sürekli olarak buna kafa yorma ve ilgili kararları alma kapasitesi yeterli mi?

Aksaklıklar

Dava açarken, davanın kaybedilmesi ve olumsuz neticelenmesi riski her zaman vardır. Çıkabilecek olumsuz karar, daha önce en azından tartışmaya açık olan konunun artık hukuken karara bağlanmasına yol açarak, hedeflenen değişimi “aksatabilir”. Mesele, ulaşmak istenen amacın bu tür bir aksamayı kaldırıp kaldıramayacağıdır.

Bu, planlanmada hesaba katılması gereken bir ihtimaldir. Aksilikler hareket içinde hayal kırıklığı yaratabilir, ama kararlılığın artmasına da yol açabilir. Hatta mahkeme kararının adaletsiz sonuçları daha çok insanın bu amaç etrafında toplanmasını sağlayabilir. [Kaybı kazanca dönüştürmek](#) mümkün olabilir.

Emniyet ve güvenlik

Dava açmak, davacı kişileri itibarlarına, güvenilirliklerine ve hatta kişiliklerine yönelik kişisel saldırılara açık hale getirebilir. Sosyal medyada, davalara karşı olanların taciz kampanyalarının hedefi olabilirler.

Bu dinamikler birçok aktivist ve kampanyacı için yeni değildir, ancak dava açmanın karşıtlaştırıcı niteliği nedeniyle dava bağlamında bunlara maruziyetleri artabilir. Aleyhine dava açılan taraf, kendi anlatısını dayatmaya ve davacının öne sürdüğü anlatının güvenilirliğine ve doğruluğuna saldırmaya teşvik edilebilir.

Davayla ilgisi olan herkesi korumak için önlemler alınmalıdır, bu kapsamda onlara medya eğitimi veya fiziksel ve dijital güvenlik eğitimi desteği de verilebilir.

Travmayı yeniden yaşamak

Davalama, gerçek zararın kanıtları ve davadaki iddiaları destekleyen gerçek hikayeler de dahil olmak üzere bir davayı mahkemeye sunmaktır. Ayrıca, dava doğası gereği karşıtlaştırıcı olduğundan, davalı taraf, sunulan olguların doğru olduğuna, bu olguları sunan bireylerin doğru söyleyen güvenilir kişiler olduğuna itiraz etme eğilimi gösterecektir.

Süreç sadece travmatik deneyimleri yeniden yaşamayı değil, aynı zamanda bu deneyimler etrafında “gaslighting” [gerçeklerin bulandırılması, kişinin kendinden şüpheye düşürülmesi] dinamiklerini de içerebilir. Davaların travmayı tanıyan şekilde yürütülmesi ve mahkemenin kişilerin en az zarar göreceği şekilde davranmaya sevk edilmesi hayati önem taşımaktadır.

ÖRNEK VAKA:

OGONİ DOKUZLUSU: SHELL'İN NIJER DELTA BÖLGESİNDE YARATTIĞI ÇEVRE TAHRİBATININ, ÖLDÜRÜLEN İNSANLARIN HESABINI SORMAK

1950 'lerde Royal Dutch Shell Petrol Şirketi, Nijer Deltası'nda faaliyetlerine başladı. Nijer Deltası'nın bazı kısımları kısa sürede dünyanın en kirli yerlerinden biri haline geldi. 1976 ve 1991 yılları arasında Ogoniland, iki milyon varilden fazla petrole denk 2.976 ayrı petrol sızıntısına maruz kaldı. 1990'larda, Ogoni Halkının Hayatta Kalma Hareketi kuruldu ve hareket, sosyal, ekonomik ve çevresel adalet için şiddet içermeyen direniş ve protesto yoluyla kampanya yürüttü. 1995 'te dokuz çevre aktivisti idam cezasına çarptırıldı ve Nijerya askeri rejimi tarafından gizlice idam edildi.

Bu aktivistler, dört Ogoni şefinin öldürülmesinde rol oynadıkları gerekçesiyle yargılanmıştı ve davanın düzmece olduğu, adli açıdan hatalı olduğu yönünde yoğun eleştiriler vardı. Ogoni dokuzlusunun dul kalan eşleri, Shell'in Ogoni dokuzlusunun tutuklanması, yasaya aykırı olarak hapsedilmesi, işkence görmesi, hatalı yargılanması ve öldürülmesine yardım ve yataklık etme rolünün hesabını sormak üzere ABD ve Hollanda'da Shell'e karşı dava açtı. ABD'deki mahkemeler altı yıldan fazla sürdü ve ABD Yüksek Mahkemesi nihayet konunun "ABD'ye etkisi olmadığı ve ABD'yi ilgilendirmedeği" için ABD mahkemeleri tarafından karara bağlanamayacağına hükmetti.

Hollanda'da açılan davada ise Hollanda mahkemeleri, Shell'in bu adaletsizliğe karıştığına dair yeterli kanıt bulunmadığına karar verdi. Ogoni dokuzlusunun eşleri karara itiraz etmemeye karar verdi ve avukatları aracılığıyla "[şimdiye kadar süren davanın] uzun ve zorlu bir süreç olduğunu, korkunç olayları yeniden yaşamalarına yol açtığını, sonucunsa belirsiz olduğunu" söylediler. Shell, hakkındaki iddiaları reddetmeye devam ederken, Nijer Deltası bölgesinde Shell'in yol açtığı çevre tahribatından olumsuz etkilenen yaşamlar ve geçim kaynakları için şirketten tazminat talep eden davalamalar da sürüyor.

ÖZET: STRATEJİK DAVALAMAYA NE ZAMAN BAŞVURULABİLİR?

Bir konuda dava açmak kolay bir karar değildir. Dava sürecinin sunacağı sayısız fırsatı, taşıdığı risklerle ölçüp tartmak önemlidir. Bu, kampanyanızda el arttırıp konuyu yargıya taşıyacak "doğru" anın belirlenmesini gerektirir. Ayrıca, usul gerekliliklerinin yerine getirildiğinden, davayla ilgili çalışmaların sürdürülebilir olduğundan ve davanın maliyet ve risklerinin göze alınabileceğinden emin olmanız gerekir. Buna ek olarak, davacı taraflar kendilerine şu soruyu sormalıdır: Davayı nerelere taşımaları?

BEŞİNCİ BÖLÜM:

STRATEJİK DAVALAMAYI NERELERE TAŞIYABİLİRSİNİZ?

STRATEJİK DAVALAMAYI NERELERE TAŞIYABİLİRSİNİZ?

Açılacak davanın türüne bağlı olarak, bir iddia konusunda karar verme yetkisine sahip belirli bir kuruma veya mahkeme sistemine yasal bir başvuru yapılması gerekir. Bu yetki, konuyu ele alacak kurumun, organın veya mahkemenin yargı yetkisi olarak adlandırılır.

Stratejik davalara bakabilecek farklı kurum, organ veya mahkemelerin bazı örnekleri şunlardır:

Ulusal mahkemeler

Bölge Mahkemeleri

Uluslararası mahkemeler veya organlar

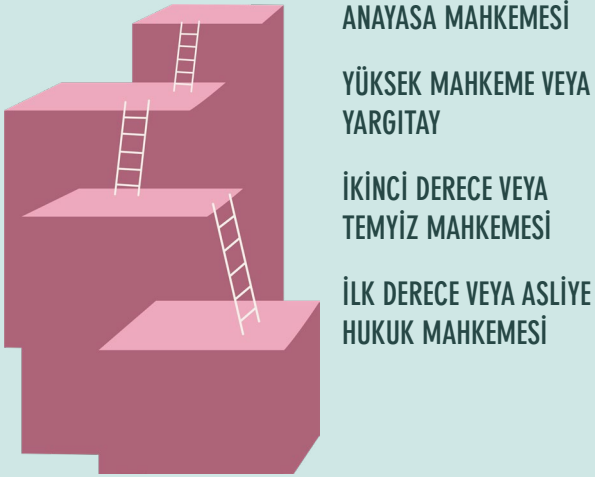
Diğer ulusal kurumlar

ULUSAL MAHKEMELER

Çoğu hukuk sisteminin bir mahkeme hiyerarşisi vardır; davalar mahkeme sisteminde alt mahkemelerden üst mahkemelere kadar gider ve temyiz edilir. Genellikle mahkeme ne kadar üstteyse o kadar güç ve yetkiye sahip olur. Bu, daha yüksek mahkemelerin daha geniş çaplı bir değişimi yürürlüğe koymak veya zorlamak için daha uygun konumda olduğu anlamına gelir.

Birçok yargı alanında en yüksek mahkeme Anayasa Mahkemesi veya Yargıtay/Yüksek Mahkeme olacaktır ve ülkenin anayasal düzenine göre yasaların veya uygulamaların yasalara uygun olup olmadığını belirlemek söz konusu olduğunda en yüksek otorite genellikle bu mahkemedir.

HUKUK SİSTEMİNDE MAHKEME HİYERARŞİSİ:

Mahkemeler hukuk alanına veya ele aldıkları uyuşmazlık türüne bağlı olarak, örneğin iş konusunda uyuşmazlıklar, ticari, cezai, idari ve medeni uyuşmazlıklar gibi farklı kollara da ayrılır.

Bazı davalar, mahkemeler nezdinde başka bir işlem yapılmaksızın ilk derece / asliye hukuk mahkemesinde çözülebilir. Bazı davalardaysa mahkeme sistemi üzerinden üst mahkemelere gidilecektir. Davalar genellikle, belirli bir konudaki yasal tutumla ilgili anlaşmazlık veya belirsizlik bulunan durumlarda, mesela alt mahkemenin yasayı doğru uygulamadığı düşünüldüğü zaman üst mahkemeye taşınır, bu süreçte de “temyiz” denir. Dava sürecinden beklenen sonuç bazen ancak alt mahkemelerde davalar kaybedilip üst mahkemeye başvurduktan sonra alınır.

ÖRNEK VAKA:

FİNLANDİYA MAHKEMELERİNDE ANLAŞMAZLIK: İRSAL PROFİLLEMeye KARŞI DAVALARIN SÜRDÜRÜLMESİ

2016'da Helsinki'de anne-kız iki siyah kadın polis tarafından durdurulup üzerleri arandı. Emniyet teşkilatı, görevli polislerin, seks işçiliği yaptığından şüphelendikleri kişileri denetlediğini ve göçmenlik statülerini kontrol ettiğini söyledi. Kadınlara karşı ayrımcılık yaptıklarını inkar etseler de, kısmen kadınların ten rengine göre tavrı aldıklarını kabul ettiler.

Dava, Eşitlik ve Ayrım Yapmama Mahkemesi'ne taşındı ve mahkeme polisin kadınların etnik profilini çıkardığını ve onlara karşı ayrımcılık yaptığını tespit etti. Mahkeme, polisin bu uygulamayı tekrarlamasını yasakladı ve karara uymasını teşvik etmek için 10.000 avro şartlı para cezası verdi. Bu karar İdare Mahkemesi'nde temyiz edildi, İdare Mahkemesi ilk mahkemenin kararını bozdu.

Karar bir kere daha temyiz edilerek Yüksek İdare Mahkemesi'ne götürüldü, bu mahkeme de İdare Mahkemesi'nin kararını bozarak Eşitlik ve Ayrım Yapmama Mahkemesi kararına uyulmasına hükmetti. Başka bir deyişle, polisin ırkçı durdurma ve üst arama uygulamaları yapması bir kere daha yasaklanmış ve uygulamanın tekrarı halinde polislerin para cezasına çarptırılacağı onaylanmış oldu.

DİĞER ULUSAL KURUMLAR

Çoğu ülke, mahkeme olmasalar bile belirli konularda veya belirli yasalarla ilgili şikayetleri izlemek, denetlemek ve karar vermek için belirli yetkilere sahip bağımsız kurumlara sahiptir. Bu kurumlar barınma, eğitim, sağlık, çevre, medya, tüketicinin korunması, insan hakları ve eşitlik gibi alanlarda karar alabilir ve düzenleme yapabilir.

Bu kurumlar bazen “yarı yargı” kurumları olarak adlandırılır, çünkü mahkemeye benzer yapıdadırlar ama bir mahkemenin tüm yargı yetkilerine sahip olmayabilirler. Söz konusu kurumlar daha geniş çaplı değişim sağlayacak kararlar alabilir, kuralları getirebilirler. Bazı durumlarda, mahkemeye gitmeden önce böyle bir kuruma başvurmak gerekli bile olabilir.

ÖRNEK VAKA:

IRKÇILIĞIN REKLAMININ YAPILMASI: IRKÇI BİR HÜKÜMET REKLAMININ YASAKLANMASI

2022 yazında Birleşik Krallık Adalet Bakanlığı, “Ceza İnfaz Kurumlarında Çalışma” programını tanıtmak için Facebook’ta bir reklam yayımladı. Bu reklamda, beyaz bir infaz koruma memuru bir siyah erkek mahpusla konuşurken görülüyordu. Reklamda ayrıca “İnfaz koruma memuru olun. Tek kariyer, pek çok görev” ve “Biz kilit çalışanlar, problem çözücüler, hayatı değiştirenleriz. HMP Wormwood Scrubs’ta hayati bir rol oynamak için bize katılın” deniliyordu

Birleşik Krallık’ın reklam düzenleme kurumu olan [Reklam Standartları Kurumu \(Advertising Standards Authority, ASA\)](#), “reklamın olumsuz bir etnik stereotipi sürdürdüğünü” ve ciddi suçlara yol açabileceğini öne süren bir başvuru aldı. ASA, Birleşik Krallık Yayın Dışı Reklam, Satış Promosyonu ve Doğrudan Pazarlama Yasası’na uyulduğunu denetlemekten sorumludur ve söz konusu yasa “ırk da dahil, korunan nitelikler üstünden” ağır ve yaygın suçlara yol açabilecek iletişim biçimlerini yasaklar. ASA, ilgili reklamın bu hükmü ihlal ettiğine karar verdi.

Hükümet bu karara itiraz etti, ancak ASA temyizde de aynı kararı korudu. “Bir ceza infaz kurumu sahnesi bağlamında, reklamın siyah erkeklerin suçlu olduğuna dair olumsuz etnik stereotipi sürdürme etkisine sahip olduğu kanısına vardık. Buna dayanarak reklamın ciddi bir suça neden olabileceği sonucuna ulaştık”. ASA bu reklamın bir daha kullanılmamasını istedi ve Adalet Bakanlığı’na benzer bir suçun tekrarlanmaması için tedbir almasını bildirdi.

Bazı kurumlar ayrıca davaları başkaları adına ve kamu yararına mahkemeye taşıma görev ve yetkisine sahiptir. Bu, belirli bir sorundan etkilenenleri desteklemek ve korumak adına o konuda dava açabilecekleri anlamına gelir.

ÖRNEK VAKA:

SAĞLIK HİZMETLERİNDE İRKÇILIKLA MÜCADELE

Kasım 2019’da [İsveç Eşitlik Ombudsmanı](#), ambulans hizmetlerinde tıbbi ihmalin ardından hayatını kaybeden bir kişi adına İsveç mahkemelerine dava açtı. Ombudsman ayrıca kişinin ailesi adına da dava süreci başlattı. Ölen kişi Afrika kökenli Müslüman bir adamdı ve beyin kanaması sonucu evinde bayılmıştı. Ambulans çağrıldı ama acil sağlık görevlileri adamın eşinin verdiği bilgileri göz ardı ederek adamın acil sağlık hizmetine ihtiyacı olmadığına kanaat getirdi.

Sağlık görevlisinin notlarına göre, ambulans görevlileri kişinin uyanık ve tetikte olup “bilinçsiz numarası” yaptığına karar verdi. Notlarda ayrıca “kültürel bayılma?” gibi bir soru da yer alıyordu. Kişinin durumu ciddiye alınmadığı için acil muayene ve tedavi de sağlanmadı, adam birkaç ay sonra hayatını kaybetti.

İsveç Eşitlik Ombudsmanı, Mayıs 2021’de Göteborg Bölge Mahkemesi’nde dava açtı. Mahkeme sağlık hizmeti sağlayıcısının bu kişiye karşı etnik kökeni nedeniyle ayrımcılık yaptığına karar verdi. Sağlık hizmeti sağlayıcıların, adamın eşinin verdiği kritik bilgiyi dinlememek suretiyle bu kadına karşı da ayrımcılık yaptığı kararına varan mahkeme, aileye yaklaşık 11.000 avro tazminat ödenmesine hükmetti. Ombudsman, verilen tazminatın az olduğu gerekçesiyle bu karara itiraz etti.

Nisan 2022’de bölge konseyi meseleyi çözüme ulaştırmayı kabul etti. Konsey mahkeme kararını kabul ederek yaklaşık 25.000 Euro tazminat ödemeyi önerdi.

BÖLGE MAHKEMELERİ

Ulusal mahkemelerin ötesinde, bazı davalar bölgesel düzeydeki mahkemelere de taşınabilir. Bu mahkemeler, belirli bir alandaki insan haklarını korumak ve geliştirmek için tasarlanmış bölgesel insan hakları sözleşmeleri de dahil olmak üzere, bölgesel anlaşmaları veya yasaları ilgilendiren konularda karar verme yetkisine sahiptir. Avrupa'da bu tür mahkemelerin önde gelen iki örneği Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi ve Avrupa Birliği Adalet Divanı'dır.

AVRUPA İNSAN HAKLARI MAHKEMESİ

[Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi](#), bireysel davalarda Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin yorumlanmasından ve uygulanmasından sorumludur.

Bu davalar, Sözleşme'ye taraf ülkelere karşı açılır ve ancak ilgili ülkenin iç hukukunda tüm yasal yollar tükendiği zaman AIHM'de dava açılabilir. Başka bir deyişle, davalar genellikle ancak ülkenin en yüksek mahkemesi tarafından nihai karara bağlandıktan sonra AIHM'de ele alınır.

Mahkemenin kararları, davaya taraf olan ülke için bağlayıcıdır, yani ilgili ülke kendi aleyhindeki kararları uygulamakla yükümlüdür.

Mahkemenin kararı, sadece insan hakları ihlallerinin meydana geldiğini beyan etmekle sınırlı değildir, aynı zamanda davacı kişiye tazminatın ödenmesine de hükmedebilir – buna “adil tazmin” adı verilir.

Mahkeme belirli insan hakları ihlallerini gidermek veya sona erdirmek için, [bir bireyin ceza infaz kurumundan tahliye edilmesi gibi](#) “bireysel tedbirler” alınmasını sağlama yetkisine de sahiptir. Ayrıca bazı durumlarda, daha yapısal sorunların çözümü için alınması gereken “genel önlemlere” de işaret edebilir, mesela [hapishanelerdeki şartların iyileştirilmesi çağrısında bulunabilir](#). Mahkeme belirli durumlarda acil önlemler de alabilir.

ÖRNEK VAKA:

BELÇİKA'YA SİĞİNMACILARA BARINMA İMK NI SAĞLAMASI EMREDİLDİ

Belçika'da iltica talebinde bulunan kişilerin durumuyla ilgili Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde davalar açıldı. Davacılar Belçika'da uluslararası koruma başvurusunda bulunmuş ancak henüz bir kabul merkezine yerleştirilmemişlerdi.

Kabul merkezleri, uluslararası koruma için başvuruda bulunan kişilere başvuru değerlendirme süresince barınma imkânı sağlayan, yiyecek ve giyeceğin yanı sıra tıbbi, sosyal ve psikolojik destek veren yerlerdir. Kabul merkezlerindeki kalabilecek kişi sayısı sınırlı olduğu için, iltica başvurusunda bulunan birçok kişi sokaklarda yaşamaktadır.

Belçika mahkemelerine konuyla ilgili davalar açılmış ve mahkemeler, Sığınmacıların Kabulünden Sorumlu Federal Kuruluş'un bu kişileri kabul merkezlerinde, otellerde veya diğer uygun tesislerde konaklatması gerektiğine hükmetmişti. Ancak bu hükümler göz ardı edildi, bunun üzerine Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde bir dizi dava açıldı. Bu davalardan biri, [sığınma talebinde bulunmuş 148 kişinin durumuyla ilgiliydi](#).

Mahkeme, Belçika'ya ek baskı uygulayarak ülkeyi ulusal mahkemelerin kararlarını yerine getirmeye ve ilgili kişilerin temel ihtiyaçlarının karşılanması için konaklama ve maddi yardım sağlamaya çağırdı.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararları, başka Avrupa ülkelerinde, benzer veya ilişkili başka davalarda mahkemelerin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'ni uygulamakla yükümlü olduğu diğer durumlarda da içtihat olarak öne sürülebilir.

ÖRNEK VAKA:

MACARİSTAN'DA LGBTQI+'YA YÖNELİK REKLAMLARIN KISITLANMASIYLA MÜCADELE

2022'de Macaristan'daki medya düzenleme kurumu, bir TV kanalının "gökkuşağı aileleri" hakkında reklamı gündüz kuşağında yayınlayarak ulusal medya yasasını ihlal ettiğine karar verdi. Kurum bu reklamın yayınlanma zamanını akşam 9 ile sabah 5 arasıyla sınırlamaya çalıştı. Reklamın çocuklar üzerinde olumsuz bir etkisi olabileceğini ve bu nedenle gece yayınlanması gerektiğini savundu.

Konu hakkında Macaristan mahkemelerinde dava açıldı, mahkemeler düzenleme kurumunun kararını yanlış buldu.

Burada Macaristan mahkemesi Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin içtihatlarından kapsamlı alıntılar yaptı. Mahkeme, kararını Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nin özellikle şu açıklamasına dayandırıyordu: "eşcinsellikten bahsetmenin veya cinsel azınlıkların sosyal statüsü hakkında açık kamuoyu tartışması yaratmanın çocukları veya 'savunmasız durumdaki yetişkinleri' olumsuz etkileyeceğini düşündüren [...] hiçbir bilimsel kanıt veya sosyolojik veri yoktur. Aksine, toplum ancak adil ve kamusal tartışmalar yoluyla bu tür karmaşık sorunları ele alabilir." Macaristan mahkemeleri, Macaristan yasalarının AIHM'in konuyla ilgili kararlarına uygun olarak yorumlanması gerektiğinin altını çizdi.

AVRUPA BİRLİĞİ ADALET DİVANI

Bu, Avrupa Birliği'nin üst mahkemesidir ve Avrupa Birliği yasalarının uygulanmasını ve yorumlanmasını denetler. AB yasaları AB organları tarafından çıkarılan ve AB üye ülkelerini yöneten kanunlardır. Ülkenin iç hukuku ile AB hukuku arasında bir çelişki olduğunda AB hukuku geçerlidir.

Bir AB devletinin AB hukuku kapsamındaki yükümlülüklerini yerine getiremediği durumlarda bu devlet, AB'nin yürütme kolu olan Avrupa Komisyonu tarafından Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda dava edilebilir.

ÖRNEK VAKA:

AB İSTİHDAM VE ENGELLİLİK YASASI İTALYA'DA OLUMLU DEĞİŞİM SAĞLIYOR

2000 yılında AB, işyerinde ayrımcılıkla mücadele etmeyi amaçlayan yasalar çıkardı. 2011 yılında Avrupa Komisyonu, engellilikle ilgili bu yasaların bazı bölümlerini uygulamadığı gerekçesiyle İtalya hakkında Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda dava açtı.

Mahkeme, İtalya'nın istihdamın tüm alanlarında ve iş ilişkisinin tüm yönlerinde engelliler için düzenlemeler sağlamadığını tespit ederek Komisyon'u haklı buldu.

Böylece İtalya'nın ilgili AB yasasını uygulayamadığı tespit edilmiş oldu. İlginç bir şekilde, Adalet Divanı bu kararda AB yasasının kendisinin, "engelli" kelimesini tanımlamadığını da saptadı. Divan, [BM Engelli Hakları Sözleşmesi'nde](#) tanımlandığı gibi yasada da "bir engellilik halinden etkilenen herkesin" engelli sayılması gerektiğini söyledi.

Bir AB kurum veya organının yasaya aykırı hareketinden (ya da yasanın gereğini yerine getirmeyişinden) etkilenen özel ve tüzel kişiler de AB Adalet Divanı'nda dava açabilir.

ÖRNEK VAKA:

HAK ARAMAK: DÜNYANIN EN ÖLÜMCÜL SINIR YÖNETİMİ DOLAYISIYLA FRONTEx'İ MAHKEMEYE VERMEK

Avrupa Birliği'nin Avrupa Sınır ve Sahil Güvenlik Teşkilatı olan Frontex, AB yasalarına uygun olarak Avrupa sınır yönetimini teşvik etmek, koordine etmek ve geliştirmekten sorumludur. Avrupa'nın Akdeniz sınırı "dünyanın en ölümcül sınırı" olarak bilinmeye başladı. Frontex, mültecileri ve sığınmacıları yasadışı yöntemlerle sistematik olarak geri iterek bu suça ortak oldu.

2021'de, araştırmalara göre 2 bin mültecinin ölümünü AB'nin yasa dışı geri itme girişimleriyle ilişkiliydi. Aynı yıl, üç STK ([front-lex](#), [Progress Lawyers Network \[İlerleme Avukat Ağı\]](#), ve [Greek Helsinki Monitor \[Yunanistan Helsinki İzleme Derneği\]](#)) göçmen hakları ihlallerindeki rolü dolayısıyla ilk defa Frontex'e karşı Avrupa Birliği Adalet Divanı'nda dava açtı.

Dava, şiddet kullanarak durdurulduklarını, saldırıya uğradıklarını, soyuldukları, kaçırıldıklarını, gözaltına alındıklarını, zorla denize geri götürüldüklerini ve nihayetinde Yunanistan sınırlarının dışında sal üzerinde kaderlerine terk edildiklerini iddia eden iki sığınmacı adına açıldı. Bu dava, Frontex'in "görevini yerine getirmekte başarısız olup olmadığına" ilişkin [teknik usule dayanarak](#) reddedildi. Bununla birlikte, bu dava AB Sınır Teşkilatı'na karşı açılan ilk insan hakları davası olup, bunu, [birkaç](#) farklı STK öncülüğünde başka sığınmacılar tarafından Frontex'in uygulamalarının insan haklarını ihlal ettiği iddiasıyla açılan [diğer davalar](#) takip etti.

Bir davanın Adalet Divanı'nda görülmesinin en yaygın yolu, AB devletlerinin ulusal mahkemelerinin, baktıkları davada AB hukukunun yorumuyla ilgili bir noktanın açıklığa kavuşturulması için bu makama başvurusudur.

Adalet Divanı tarafından bir karar verildikten sonra, dava, ulusal mahkemenin AB Adalet Divanı kararına dayanan nihai hükmü vermesi için ulusal mahkemeye geri döner. Bu bir yandan da Adalet Divanı kararlarının, aynı AB yasasını uygulaması gereken tüm ülke mahkemeleri üstünde zincirleme etkisi olacağı anlamına gelir.

ÖRNEK VAKA:

POLONYA'DA AYRIMCILIKLA MÜCADELE YASASININ TÜM İŞ TÜRLERİ İÇİN GEÇERLİ OLMASINI SAĞLAMAK

2017'de Polonya'dan bir basın-yayın kuruluşu, kendileriyle daha önce çeşitli projelerde çalışmış olan bir editörle yaptığı serbest (freelance) çalışan sözleşmesini feshetti. Sözleşme iki hafta önce imzalanmıştı ve bir ay süresi vardı. Fesih, editörün YouTube'da eşcinsel çiftlere toleransı teşvik eden bir video yayınlamasından iki gün sonra yapıldı. Editör, cinsel yönelimi nedeniyle ayrımcılık yaşadığı gerekçesiyle yayıncıya dava açtı. Gelgelelim Polonya ayrımcılıkla mücadele yasası yalnızca iş sözleşmesi olanlar için geçerli olup, danışmanlık sözleşmesi olanlar için geçerli değildi.

Polonya mahkemeleri, Avrupa Birliği Adalet Divanı'na Polonya yasalarının AB eşitlik yasalarına uygun olup olmadığını sordu. Adalet Divanı, AB Ayrımcılıkla Mücadele Yasası'nın sözleşme türüne bakılmaksızın, taraflardan biri için "kişisel olarak çalışan" herkes için geçerli olduğuna açıklık getirdi. Bu önemli bir karardı, çünkü AB'de serbest çalışanları bu korumanın dışında bırakmak konusunda Polonya ile [benzer bir yaklaşım](#) benimseyen birkaç ülke daha vardı. Adalet Divanı, bu yaklaşımın AB Ayrımcılıkla Mücadele Yasası kapsamındaki yükümlülükleri yerine getirmediğine açıklık kazandırdı.

Bu davalar, Adalet Divanı'nın davada uygulanmakta olan AB yasalarının hukuka uygunluğunun gözden geçirilmesini de gerektirebilir. Mesela AB yasasının kendisi, AB tarafından tanınan temel insan haklarını ihlal ediyor olabilir. Kısacası, Adalet Divanı belirli AB yasalarının geçersiz olduğuna da karar verebilir.

ÖRNEK VAKA:

SİGORTA PRİMLERİNDE TOPLUMSAL CİNSİYET EŞİTLİĞİNİN SAĞLANMASI: CİNSİYETÇİ HİZMETLERLE MÜCADELE

2012 yılında AB hukuku, sigorta primleri ve personele yönelik sosyal destekleri hesaplanmasında cinsiyete özgü risk faktörlerinin kullanılmasına izin verdi. Hesaplamalar “geçerli ve doğru aktüerya ve istatistik verilere” dayandığı sürece sigorta şirketleri yasal olarak böyle bir değerlendirme yapabiliirdi. Bu, kadınların ve erkeklerin salt cinsiyetlerinden dolayı farklı sigorta primleri ödemesi anlamına geliyordu. Uygulamanın personele sağlanan sosyal faydalar üzerinde de benzer bir etkisi vardı. Örneğin, kadınlar erkeklerden daha az emekli maaşı alıyorlardı çünkü kadınların daha uzun yaşadığı kabul ediliyordu.

Belçikalı bir tüketici derneği olan [Test-Achats](#), bu konuda Belçika mahkemelerinde dava açtı ve ulusal mahkeme, Avrupa Birliği Adalet Divanı’ndan AB yasalarının bu bölümünün geçerliliği hakkında bir karar vermesini istedi. Adalet Divanı, yasanın ilgili bölümünü geçersiz ilan ederek burada hukuka aykırı bir ayırım yapıldığını belirtti. Bu kararla yasanın söz konusu ayırma izin veren kısmı fiilen kaldırıldı, böylece sigorta şirketlerinin cinsiyete dayalı ayırım yapmasının yasal dayanağı ortadan kalkmış oldu.

ULUSLARARASI MAHKEMELER VE ORGANLAR

Ülkeler, uluslararası hukukun kaynağı olan uluslararası sözleşme veya anlaşmalara taraf olabilirler. Uluslararası mahkemeler ve organlar, insan hakları sözleşmeleri de dahil olmak üzere bu anlaşmaların ihlaliyle ilgili davaları ele alabilir.

Mesela [Uluslararası Ceza Mahkemesi](#), bireylerin soykırım, insanlığa karşı suçlar, savaş suçları ve saldırı suçu gibi uluslararası suçlardan yargılandığı bir mahkemedir. Ayrıca, [Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi](#) gibi sözleşmelerle belirlenmiş bulunan uluslararası insan hakları hukuku alanındaki davaları değerlendiren birtakım uluslararası mahkeme ve organlar da vardır.

[Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi](#), Uluslararası Medeni ve Siyasi Haklar Sözleşmesi’nin sözleşmeye taraf olan devletler tarafından uygulanmasını denetleyen bağımsız uzmanlardan oluşur. Sözleşmeye taraf olan yüzden fazla ülke hakkında Komite’ye başvuruda bulunulabilir. Başvurunun, davalı ülke tarafından hakları ihlal edilen bir kişi tarafından veya onun adına yapılması ve davanın öncelikle ulusal mahkemede görülmüş olması gerekir.

ÖRNEK VAKA:

IRKÇI KİMLİK KONTROLLERİNE SON VERİLMESİ: İSPANYOL POLİSİ ÖZÜR DİLEMEN ZORUNDA KALDI

Aralık 1992’de Rosalind Williams Lecraft, İspanya’daki bir tren istasyonunda bir polis memuru tarafından durduruldu ve kimliğini göstermesi istendi. Polis tarafından kontrol için neden seçildiğini sordu ve polis memuru, “kendisine benzeyen” kişilerin kimliğini kontrol etmekle yükümlü olduğunu ve polisin beyaz olmayan kişilerin kimliğini kontrolü etme talimatı aldığını söyledi.

Rosalind Williams Lecraft ertesi gün emniyet teklifatından şikayetçi oldu ve böylece yıllar süren davalar başladı. İspanya mahkemeleri söz konusu durdurma ve kimlik kontrolünde ayrımcılık yapıldığını kabul etmediğinden dolayı Williams Lecraft davayı 2006’da Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Komitesi’ne taşıdı. 2009 yılında Komite burada hukuka aykırı bir ayırım yapıldığına ve Williams Lecraft’ın hak arama hürriyetinden mahrum bırakıldığını söyledi. Komite, İspanya’nın, Rosalind’den kamuya açık bir şekilde özür dilemek de dahil olmak üzere kalıcı bir girişimde bulunmasını ve polisin ırkçı durdurma ve kimlik kontrol uygulamalarını tekrarlamamasını sağlamak için “gerekli tüm adımları” atmasını istedi.

Bu organlar aldıkları şikayetlerle ilgili kararlar alırlar, ancak bu kararların etkinliği genellikle ulusal veya bölgesel mahkemelerin kararlarından daha zayıftır. Bu, olumlu kararların uygulanmasını güvence altına almak için sürekli kampanya, savunuculuk ve diğer girişimlerle takip edilmesi gerektiği anlamına gelir.

İnsan Hakları Komitesi'nin yanı sıra, belirli insan hakları konularındaki şikayetleri dikkate alabilecek başka Birleşmiş Milletler organları da vardır. Bu organlar şunlardır:

BM Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklar Komitesi

Bu organ, barınma, eğitim, sağlık, sosyal güvenlik, su, hijyen ve çalışma haklarını içeren Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin uygulanmasını denetler.

BM İşkenceye Karşı Komite

Bu organ, Birleşmiş Milletler İşkence ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ve Cezalara Karşı Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetler.

BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi

Bu organ, Her Türlü Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılmasına İlişkin Uluslararası Sözleşme'nin uygulanmasını denetler.

BM Kadınlara Karşı Ayrımcılığın Önlenmesi Komitesi

Bu organ Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetler.

BM Çocuk Hakları Komitesi

Bu organ, Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin ve ayrıca silahlı çatışmalarda çocukların yer alması, çocuk satışı, çocuk fuhuşu ve çocuk pornografisi hakkındaki uluslararası anlaşmaların uygulanmasını denetler.

BM Engelli Hakları Komitesi

Bu organ, Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşmenin uygulanmasını denetler.

BM Zorla Kaybedilme Komitesi

Bu organ, BM Zorla Kaybedilmeye Karşı Her Kişinin Korunmasına Dair Uluslararası Sözleşmesi'nin uygulanmasını denetler.

ÖRNEK VAKA:

VAPSTEN SÁMI TOPLULUĞU DİRENİYOR: İSVEÇ MADENCİLİK YASALARINDAKİ SİSTEMATİK AYRIMCILIĞI ORTAYA KOYMAK

2010 yılında İsveç Hükümeti, Vapsten Sámi topluluğu tarafından geleneksel olarak hayvan otlatmakta kullanılan bir bölgede, özel bir şirketin açık maden işletmesi için üç ayrı ruhsat verdi. Hükümet bu ruhsatları verirken Sámi topluluğuna danışmadı. Maden çıkarma çalışmaları etrafa toz yayarak ren geyiği otlaklarına zarar verdi ve mevsimlik meralar arasındaki göç yollarını kesti. Bu da bölgedeki ren geyiği hayvancılığını olumsuz etkiledi.

Madencilik izinlerine İsveç mahkemeleri nezdinde itiraz edildiye de, mahkemeler izinleri iptal etmedi. Bunun üzerine Vapsten Sámi topluluğundan 15 kişi BM Irk Ayrımcılığının Ortadan Kaldırılması Komitesi'ne başvurdu. 2020'de Komite, Sámi topluluğunun mülkiyet haklarının ihlal edildiğini tespit etti ve yerli halkların geleneksel olarak sahip oldukları arazilerden ve bölgelerden kendi özgür iradeleri dışında ve bilgilendirilmiş onamları alınmadan mahrum bırakıldığı durumlarda, bu toprakların ve bölgelerin kendilerine iade edilmesi için adımlar atılması gerektiğini vurguladı.

Komite, İsveç'in madencilik izinlerini yeniden değerlendirmesini, bundan önce de özgür iradeye ve bilgilendirmeye dayalı, faaliyetlerden önce alınacak onam süreci için zaman ayrılmasını, ayrıca ülkedeki ruhsatlandırma yasalarının Sámi'leri toprak ve kaynak kullanım hakları bakımından yerli halk olarak tanıyacak şekilde değiştirilmesini talep etti. Başka bir deyişle Komite, İsveç madencilik ve çevre mevzuatının ren geyiği hayvancılığı yapan Sámi topluluklarına karşı sistematik olarak ayrımcılık yaptığına ve değişmesi gerektiğine karar verdi. Vapsten Sámi topluluğu, İsveç Hükümeti'nin Komitenin kararına uyması için mücadele etmeye devam ediyor.

ÖZET: STRATEJİK DAVALAMA NERELERE TAŞINABİLİR?

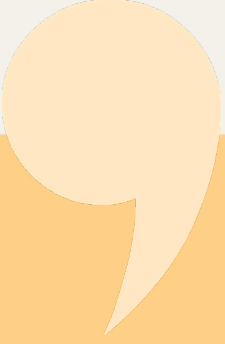
Yasal başvuruları değerlendirebilecek mahkemeler ve resmi kurumlar vardır ve dava stratejisinin bir kısmı da sizin amacınıza en iyi hizmet edecek şekilde, belli bir konuda, belli zamanda, belli sonucu verecek mahkeme veya kurumu tespit etmektir.

Her mahkeme veya kurumun farklı yetkileri, farklı tematik odak alanları, yasaya farklı yaklaşımları ve farklı yetki seviyeleri vardır. Yasal başvuruyu ihtiyaç duyulan değişimi sağlamaya daha uygun konumda olan yüksek mahkemelere, hatta bölgesel ve uluslararası mahkemelere kadar taşımak, davayı bu noktalara kadar sürdürmek gerekebilir.

Bir sonraki bölümde kimlerin mahkemeye başvurabileceği konusu ele alınacaktır.

ALTINCI BÖLÜM:

STRATEJİK DAVAYI KİMLER AÇABİLİR?

STRATEJİK DAVAYI KİMLER AÇABİLİR?

Stratejik davalama birçok biçim alabilir. Benzer şekilde, kimlerin dava açmasına izin verildiği de çeşitlilik gösterir.

Davayı kimin açacağı, davanın hangi hukuk sisteminde açılacağına bağlıdır. Çoğu hukuk sisteminde dava açma imkânı, “taraf ehliyetine sahip” kabul edilen özel ve tüzel kişilerle sınırlıdır. Taraf ehliyetine sahip olmak, bir özel veya tüzel kişinin, ilgili bir başka özel veya tüzel kişiye karşı dava açmaya yasal olarak hakkı olması demektir.

Şimdi “davacıların” kimler olabileceğine, yani hangi kişi ve kuruluşların (özel ve tüzel kişilerin) dava açabileceğine bakalım.

BİREYLER

Birçok hukuk sisteminde, dava açma hakkı net bir şekilde, yasaları ihlal ettiği için mahkemeye verilmek istenen özel veya tüzel kişinin bu hareketinden doğrudan zarar gören veya etkilenen kişilerle sınırlıdır.

Dava açmak isteyen kişiler, aleyhinde mahkemeye dava açtıkları kişi veya kuruluşun eylemi veya ihmali ile yeterli bağlantıya sahip olduklarını ve zarar gördüklerini göstermek zorundadır. Bireyler tarafından açılan davalar daha geniş çaplı adaletsizlikleri ortaya çıkarabilir, bu da bireysel zararlarla ilgili davaların bile davacı tarafı aşan bir etkiye sahip olabileceği anlamına gelir.

ÖRNEK VAKA:

İTALYA'NIN MÜLTECİ STATÜSÜ DEĞERLENDİRME SÜRECİNE İTİRAZ: ÇEVRE TAHRİBATININ DİKKATE ALINMASINI SAĞLAMAK

Nijerya'nın Nijer Deltası bölgesinden bir kişi ülkesini terk etti ve İtalya'dan uluslararası insani koruma talep etti. Bu kişi kısmen silahlı paramiliter çatışmalar nedeniyle, kısmen de yaşadığı yerde doğanın tahrip edilmesinden, sayısız kez petrol sızıntısı olmasından dolayı ülkesinden kaçmıştı. Başvurusu başlangıçta reddedildi, bunun üzerine, bu ret kararının temyizi için İtalya'nın en yüksek mahkemesine başvurdu.

İtalya Temyiz Yüksek Mahkemesi, insani koruma sağlamak amacıyla yapılan değerlendirmelerin yalnızca silahlı çatışmaları değil, toplum, çevre ve iklimdeki bozulmaları, kişinin kendi ülkesinde doğal kaynakların sürdürülemez düzeyde tüketilmiş olduğu durumları da dikkate alması gerektiğine karar verdi. Mahkeme, kişinin ülkesindeki durum, yaşam hakkının asgari düzeyde güvence altında olmasını sağlayamayacak kadar kötüyse insani korumanın mutlaka sağlanması gerektiğini belirtti. Karara göre bu vakada ve gelecekteki insani sığınma başvurularında bu faktörler dikkate alınmak zorundadır.

Bazı durumlarda, bireysel bağlantı ve zarar kavramı, eylem veya ihmalden zarar görme veya etkilenme riski altında olanları içerecek şekilde genişletilir. Böylece kişiler kendileri zarar görmüş olmasalar bile ilgili yasa ve politikalara itiraz etme imkanına sahip olur.

ÖRNEK VAKA:

UYGULANSIN YA DA UYGULANMASIN: EŞCİNSEL İLİŞKİNİN SUÇ SAYILMASININ NEDEN İNSAN HAKLARINI İHLAL ETTİĞİNİ KANITLAMAK

1977'de eşcinsel hakları aktivisti David Norris, erkekler arasındaki cinsel eylemleri suç sayan yasalara itiraz etmek için İrlanda mahkemelerinde dava açtı. Bu yasalar doğrudan kendisine karşı hiç uygulanmamıştı ama söz konusu yasalar uyarınca cezaya çarptırılabilirdi fark edince ağır bir depresyon geçirdiğine ve yalnız kaldığına dair kanıtları vardı. Norris'in doktoru ona devam eden anksiyete nöbetlerinden kaçınmak için İrlanda'yı terk etmesini ve eşcinsel ilişkilere daha açık olan bir ülkede yaşamasını tavsiye etmişti.

İrlanda mahkemeleri davayı reddetti ve ret gerekçesinde eşcinselliğin kamu düzenine aykırı olduğunu vurguladı. David Norris daha sonra davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşıdı ki bu mahkeme yalnızca Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nde tanımlı hakların ihlaliyle "mağdur" olanlar tarafından açılan davalara bakar. İrlanda bu davada Norris'in "mağdur" olmadığını, çünkü eşcinsellikle ilgili yasaların ona karşı uygulanmış olmadığını savundu. Ancak Mahkeme, Norris başka bir erkekle yakın ilişki kurduğunda kovuşturmayla uğrayacağı korkusu duyduğuna göre onun bu yasalardan doğrudan etkilendiği sonucuna vardı.

AİHM, eğer kişi bir yasadaki potansiyel olarak risk altındaysa, başlı başına bu yasanın onun insan haklarını ihlal ettiğini iddia etme hakkına sahip olduğuna dikkat çekti. Mahkeme, yasanın varlığını sürdürmesinin kovuşturma tehdidi nedeniyle Norris'in özel hayatına doğrudan ve sürekli olarak müdahale ettiği sonucuna

GRUPLAR

Aynı durumdan etkilenen birçok kişi söz konusu olduğunda, bireysel davaların birlikte veya toplu olarak ele alınması mümkün olabilir. Bu davaların da birkaç farklı şekli vardır.

Bazı davalar ayrı ayrı bireysel başvurularla başlar ve sonra mahkeme tarafından birleştirilir. Böylece hem mahkeme (ve davanın tarafları) konuyu daha etkin şekilde ve daha az maliyetle ele alır, hem de sorunun yaygın bir etkisi olduğu ortaya konur.

ÖRNEK VAKA:

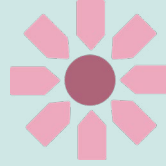
BEDELİNİ ÖDEMEK: İSVEÇ'İN İRKÇİ GİZLİ POLİS KAYITLARI İÇİN

Eylül 2013'te İsveç'in önemli bir gazetesi, güney İsveç'te polisin çoğunluğu Roman olan 4.700 isimden oluşan bir listesi bulunduğunu ortaya çıkardı. Listenin başlığı "Kringresande" yani "Gezginler"di. İsveç polisi, listenin şiddet içeren suçlarla mücadeleye yardımcı olmak için hazırladığını ve bunun etnik profilleme uygulaması olmadığını iddia etti.

Listede adı geçen on bir kişi, İsveç mahkemelerinde devlete karşı bireysel olarak dava açtı, ancak davaların bağlamı ve koşulları çok benzer olduğu için davalarının birleştirilerek tek bir dava olarak ele alınmasını talep ettiler. İsveç mahkemeleri bu kişilerin iddialarını toplu halde değerlendirerek İsveç devletinin bireylere karşı **etnik ayrımcılık** yaptığına karar verdi ve devletin 11 kişinin her birine 30.000 İsveç Kronu (yaklaşık 3.000 avro) tazminat ödemesine hükmetti.

Davanın ardından Adalet Bakanı, polisin bu şekilde listeye aldığı herkese devletin tazminat ödeyeceğini açıkladı; mahkemenin bu kararına göre benzer durumdaki herkesin tazminat hakkı vardı. O tarihte bu meblağ, İsveç devletinin tekil bir durum için ödediği en büyük tazminat rakamıydı.

Bazen bir grup insan davayı en baştan birlikte açmaya karar verebilir. Böylece hem birlikte hareket etmenin gücü, hem de yaşadıkları adaletsizliği kapsamı ortaya çıkar. Toplu dava açmak davalı taraf üzerinde baskı artırmanın da bir yoludur. Davalı kişi veya kuruluşun, tazminat talep eden tek bir kişiye kıyasla 500 kişiyi "ensesinde" hissederek buna bir tepki verme olasılığı daha yüksektir.

ÖRNEK VAKA:

FASLI DEMİRYOLU İŞÇİLERİNİN ZARARININ TAZMİN EDİLMESİNE YÖNELİK: FRANSIZ DEMİRYOLU HİZMETİNDE AYRIMCILIKLA MÜCADELE

Fransa Demiryolu Hizmetleri 1970'lerde, söylediklerine göre işgücü açığını telafi etmek için, yaklaşık 2 bin Faslı işçiyi işe aldı. Bu işçiler sözleşmeli işçi olarak işe alındı ve kendilerine resmi daimi SNCF işçisi statüsü verilmedi.

O zamanlar Fransız yasalarına göre, SNCF'de daimi işçi olmak için Fransız vatandaşı olmak zorunluydu. Statüdeki bu farklılaşma, Faslı işçilerin kariyerlerinde yükselmelerini, daha yüksek ücret ve daha iyi koşullar edinmelerini, daha uygun emeklilik şartları ve sosyal faydalar elde etmelerini engelledi.

Birçoğu emekli olduktan sonra 848 işçi SudRail sendikasının desteğiyle SNCF'yi mahkemeye verdi. 2018'de Paris İstinaf Mahkemesi, Faslı çalışanların kariyer ve emeklilik haklarıyla ilgili olarak hukuksuz ayrımcılık yapıldığına karar verdi. Ayrımcılığa uğrayan işçilerin her birine, kariyerlerindeki kayıp için 173.000 avro, emeklilik yardımlarının kaybı için 60.555 avro, eğitim kaybı için 3.000 avro ve neden olunan manevi zarar için 5.000 avro tazminat ödenmesine karar verdi. SNCF'nin işçilere yaklaşık 180 milyon avro ödeyeceği tahmin edilmektedir.

Davayı kolektif olarak ele alma yöntemi genellikle belirli koşullarla sınırlıdır ve genellikle "kolektif", "kitlese" veya "sınıfsal" davalar olarak adlandırılır. Bu farklı dava türlerini gerçekleştirme sürecinin özellikleri değişebilir. Örneğin, bazı hukuk sistemleri, davayı açan birey grubunun açıkça tanımlı olmasını veya bireylerin davalama yapan gruba dahil olmayı "seçmesini" talep ederken bazıları dava açan "grup" tanımı konusunda daha esnek bir yaklaşım güdebilir.

Toplu dava, çeşitli farklı bağlamlarda kullanılmıştır: Çalışan olarak tanınmak ve bu statüden doğan işçi haklarından yararlanmak isteyen [Uber sürücülerinden](#), Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde [seks işçiliğinin suç sayılmasına itiraz eden 261 seks işçisine](#), topluluklarına zarar veren doğa tahribatının giderilmesi ve tazmin edilmesi için [Birleşik Krallık Yüksek Mahkemesi'nde Shell'e dava açan 13 binden fazla Nijeryalı'ya](#) kadar uzanan çeşitli gruplar toplu davalar açmışlardır.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Kuruluşların bir bireyi veya bir grup kişiyi temsil ettikleri davaları başlatmaları mümkündür. Bu genellikle “temsili dava” olarak adlandırılır, çünkü kuruluş davayı başka biri adına üstlenir. Buradaki temsil, davadaki riskin bir kısmını kuruluş üstleneceği ve yargılamada adı geçen taraf o olacağından dolayı temsil edilen kişilerin kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlayabilir.

ÖRNEK VAKA:

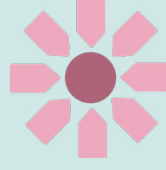
VALENTIN CÂMPEANU'NUN YAŞAM HAKKININ İHLALİNDE ADALET: ROMANYA DEVLETİ'NDEN HESAP SORMAK

Valentin Câmpeanu ağır engelleri olan bir Roman gençti; Romanya Devleti'ne ait bir tıbbi ve sosyal bakım tesisinde ciddi şekilde ihmale ve kötü muameleye maruz bırakılarak 18 yaşında hayatını kaybetti. Hukuki Kaynaklar Merkezi adli STK, Câmpeanu'nun haklarının Romanya Devleti tarafından ihlal edildiğini savunarak onun adına dava açtı. Romanya Hükümeti, Hukuki Kaynaklar Merkezi'nin iddia edilen hak ihlallerinde mağdur taraf olmadığından dolayı davayı Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne götürmeyeceğini savundu.

AİHM bu görüşe katılmadı; adalete erişim hakkının engellenmemesi için Hukuki Kaynaklar Merkezi'ne Valentin Câmpeanu adına davacı olma hakkını tanıdı. Mahkeme, Câmpeanu'nun yaşam hakkı da dahil olmak üzere pek çok hakkının ihlal edildiğine karar verdi. Bu davadaki temel sorun olan Romanya'nın sosyal ve tıbbi bakım hizmet kusurları konusunda sistematik düzeltmeler sağlamak için çalışmalar devam ediyor. Bu çalışmalar arasında ihtiyaç sahiplerini kurumda tutmadan onlara bakım hizmeti sunmak ve topluluk temelli hizmetleri teşvik etmek de yer alıyor.

Sivil toplum kuruluşları bir dava sonucundan faydalanacakları durumlarda, mesela mahkemenin ele aldığı konuyla ilgili belli bir yetkinliğe ya da göreve sahip olduklarını ortaya koyabildikleri durumlarda da dava açabilirler. Kampanya yürüten kuruluşlar, yasalara veya politikalara yönelik itirazlarını genellikle bu şekilde mahkemeye götürürler.

ÖRNEK VAKA:

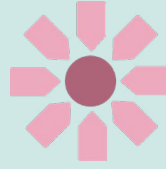
YENİ ZELANDA'DA GENÇLER OY HAKKI TALEP EDİYOR

2019'da Yeni Zelanda Gençlik Meclisi'nin içinden [Make It 16](#) (“16 olsun”) adında, gençlerin liderliğindeki kampanya grubu örgütlendi. Grubun amacı oy hakkının 16 ve 17 yaşındakileri de kapsamaması için kampanya yapmaktır. Oy kullanma hakkını 18 yaş ve üstü Yeni Zelanda vatandaşlarıyla sınırlandıran yasaya karşı dava açtılar.

Üç yıl süren dava sonunda ülkenin en yüksek mahkemesi 16 ve 17 yaşındakilerin oy kullanmasını önlemenin yaş ayrımcılığı anlamına geldiğini ilan etti. Karar günü hükümet, oy kullanma yaşını 16'ya indirmek için bir yasa tasarısı çıkaracağını duyurdu. 2023'te hükümet ilan ettiği bu görüşten vazgeçti; ülkede oy verme yaşını değiştirme mücadelesi halen devam ediyor.

Kuruluşlar, kuruluşun kendisinin zarar gördüğü veya haklarının başka biri tarafından ihlal edildiği durumlarda da dava açabilir. Örneğin aktivizm çalışmaları veya topluluk içindeki faaliyetleri hukuka aykırı olarak engellenen bir STK buna karşı dava açabilir.

ÖRNEK VAKA:

RUSYA'DA STK'LARIN YABANCI KURULUŞLAR YASASIYLA MÜCADELESİ

Rusya 2012 yılında Yabancı Kuruluşlar Yasası'nı yürürlüğe koydu. Yasa Rusya'da Sovyetler Birliği'nin çöküşünden bu yana seçim hilelerine karşı en büyük protestoların düzenlendiği dönemde kabul edildi. Yasa, yetkililerin siyasi faaliyette bulunduğunu düşündüğü, yurtdışından fon alan, ticari olmayan kuruluşları hedef alıyordu. Yasa, bu kuruluşların kendilerini yabancı kuruluş olarak kaydettirmelerini, daha sıkı denetimlerden geçmelerini ve tüm online yayınlarında bu statüyü açıklamalarını öngörüyordu.

Bu yasaya uymayan STK'lar idari ve cezai yaptırımlarla karşı karşıya kalacaktı. İnsan hakları, çevrenin korunması, LGBTQI+ hakları, eğitim, sosyal koruma ve göç gibi konularda çalışan ve birçoğu bu yasa dolayısıyla faaliyetlerini sona erdirmek ya da kısıtlamak zorunda kalan 73 STK Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne başvurdu.

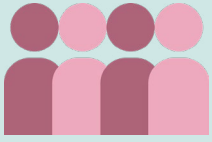
2022'de AİHM söz konusu yasanın STK'ların toplanma ve örgütlenme özgürlüğünü ve ifade özgürlüğünü ihlal ettiğine karar verdi.

KAMU YARARI

Davaların kamu yararı adına açılması da mümkündür. Buna “actio popularis” denir.

Bu tür davalar genellikle, başkalarının yaşadığı adaletsizliklerle mücadele için dava açmak isteyen kişi veya kuruluşlar tarafından, bu kişilerin tanımlanması zorunluluğu olmadan veya davayı bizzat onlar açmak zorunda kalmadan başvuru bir yoldur. Başka bir deyişle burada kolektif bir grubun davanın sonucunun hepsini ortak şekilde ilgilendirdiğini göstermesine gerek yoktur.

Bunun yerine, dava kamusal öneme sahip bir meseleyle ilgilidir ve dolayısıyla kamu yararı bunun çözülmesini gerektirir. Kamu yararı kavramı yapısal adaletsizliklerle mücadelenin etkili bir yolu olabilir, ancak tüm hukuk sistemlerinde mevcut değildir.

ÖRNEK VAKA:

BULGARİSTAN'DA NEFRET SÖYLEMİNE KARŞI DAVA

Volen Siderov 2005 yılında Bulgaristan Parlamentosu'na seçildi. Siderov eski bir gazeteci ve aşırı sağ milliyetçi Ataka partisinin kurucu lideriydi. Gazeteler, kitaplar, TV programları, seçim mitingleri ve Parlamento gibi erişebildiği çeşitli platformlar aracılığıyla Romanlar, Yahudiler, Ermeniler ve Türkler de dahil olmak üzere bir dizi ötekileştirilmiş topluluğa karşı yaptığı konuşmalar ve aşırı uç görüşleriyle tanınıyordu.

Bireyler Siderov'un yaydığı propagandanın doğrudan ve kişisel olarak etkilenmemesine rağmen, ait oldukları toplulukların ve grupların bu nefret dolu görüşlerden olumsuz etkilendiği ve bunun kamu yararını da etkilediği temelinden kamu davası açıldı.

Bulgaristan mahkemeleri bu kamu davasını kimliklere göre farklı davalara ayırdı. Ermeni ve Türkler hakkındaki ifadelerin taciz ve kışkırtma teşkil ettiğine karar verildi ve bu gruplar adına bulunan iddialar kabul edildi. Siderov'un Roman ve Yahudi aleyhtarı konuşmalarındaysa Bulgaristan mahkemeleri tarafından suç unsuru bulunmadı.

Dava Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'ne taşındı ve genel nefret söylemiyle ilgili bir davada, ilk defa, özellikle bir bireyi kişisel olarak hedef almak yerine bir gruba veya topluluğa yönelik nefret söyleminde özel hayata ve ayrımcılık yapılmaması ilkesine saygı duyulmadığı gerekçesiyle insan haklarının ihlal edildiği tespit edildi.

DAVA AÇMANIN ALTERNATİF YOLLARI

Hukuk sistemleri, alternatif yollarla davalara katılım biçimlerini tanımayacak şekilde gelişmiştir. Bu, adalet talebiyle mahkemeye kimin dava açabileceği bakımından da kapsamı genişletir.

Doğanın, Toprak Ana'nın, göl ve denizlerin, ormanların ve tarım arazilerinin taraf ehliyetine sahip olarak tanındığı iklim davaları bu alternatif yolun önemli örneklerindedir. Ekosistemler adına dava hakkının yasal olarak tanınması, ekosistemin onu temsil edecek kişiler aracılığıyla mahkemeye başvurarak kendi yaşam hakkını koruyabilmesi demektir. Bu yöntem çevre adaletiyle ilgili belirli bir stratejik hedefe ulaşmak için farklı dava türlerinin ele alınması fırsatını daha da genişletmektedir.

ÖRNEK VAKA:

DOĞAYI KORUMA DAVASI: KOLOMBİYA'DA ATRATO NEHRİ'NİN KORUMA ALTINA ALINMASI

2015 yılında, Yerli ve Afrika kökenli topluluklar yaşadıkları bölgede madencilik faaliyetleri yapılmasıyla kendilerinin yaşam, sağlık, su, gıda, güvenlik, sağlıklı çevre, kültür ve toprak haklarının ihlal ettiğini savunarak Kolombiya Anayasa Mahkemesi'ne bir dava açtılar. Madencilik faaliyetleri Kolombiya'nın Chocó bölgesindeki Atrato Nehri'nin kirlenmesinin başlıca nedeniydi.

Anayasa Mahkemesi, Atrato Nehri'nin yasal haklarının, korunmasının, bakımının ve eski haline getirilmesinin hükümetin görevi olduğunu resmen kabul etti. Mahkeme, Kolombiya Hükümeti'nin nehrin madencilik faaliyetleriyle kirlenmesini engelleyemediğini ve dolayısıyla nehrin temel haklarını ihlal ettiğini de tespit etti.

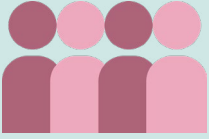
Kolombiya Hükümeti'ne, yerel topluluklarla işbirliği yaparak Atrato Nehri havzasını ve nehir kollarını kirlilikten arındırmak, ekosistemleri kurtarmak ve bölgede doğanın daha fazla zarar görmesini engellemek için planlama yapması ve planı uygulaması söylendi. Bu dava, Kolombiya Yüksek Mahkemesi'nin 2018'de aldığı, Kolombiya Amazon doğasının hak korumasına tabi olduğunu kabul eden kararın temelini oluşturdu.

TARAF OLMANIN DİĞER YOLLARI

Değişim kampanyalarında davalar çeşitli şekillerde rol oynayabilir ve stratejik davalara birçok şekilde katılmak mümkündür. Bir kişinin veya kuruluşunun davada illa davacı olması gerekmez. Başka bir davacının davasını farklı şekillerde desteklemeyi de seçebilirler.

Kişiler ve STK'lar başkasının açtığı dava etrafında savunuculuğu destekleyebilir veya davanın önemli aşamalarında hareket örgütlemeye, eylem yapmaya yardımcı olabilirler. Davaya ve ilgili kişilere hukuki destekten başka destekler sağlayabilirler. Bu, davacılara travmayı tanıyan destek ve bakım sağlamak veya davacıları kampanyacılık ve medya eğitimi vermek şeklinde olabilir. Davayla ilgili toplantılara yer sağlamak gibi küçük destekler de önemlidir. Davalama, bir topluluktaki kişilerin kendi bireysel deneyimlerini, becerilerini ve kaynaklarını sunduğu ortak bir çabadır.

Hukuki süreç, dava konusundan etkilenen ve bu konu hakkında bilgi sahibi olan bireyler ve kuruluşların kendi görüşlerini ve bakış açılarını ortaya koyabilecekleri farklı yollar sunar. Kişiler ve kuruluşlar davada öne sürülen iddiaları destekleyen bilirkişi görüşleri verebilir veya tanık olarak ifade verebilirler.

ÖRNEK VAKA:

YANLIŞ TESTLERLE HAKSIZ MAHKUMİYETLERİN TESPİTİ: VERİ BİLİMCİSİ TARAFINDAN HUKUKSUZLUĞUN KANITLANMASI

2011'de bir laboratuvar, bünyesinde çalışan kimyager Annie Dookhan'ın çok sayıda uyuşturucu davasında değerlendirme yaparken görevi kötüye kullandığını fark etti. Dookhan laboratuvarında çalıştığı 9 yılda uyuşturucu örneklerini gerektiği gibi incelememiş, sonuçları değiştirmiş ve sahte laboratuvar belgeleri düzenlemişti. Bunun üzerine bazı kişiler kendilerine verilen hükmün bozulması için başvuruda bulundu, fakat bu sorun çok sayıda davayı etkilemişti, bunları teker teker incelemek uzun sürecek ve birçoğunda adalet tesis edilemeyecekti.

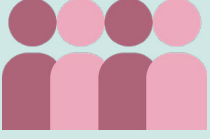
[Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği](#), Amerikan Sivil Özgürlükler Birliği (American Civil Liberties Union) bu konuda bir dava açarak, aldıkları cezaya itiraz edenlerin dosyaları yeniden görülürken öncekinden ağır cezaya çarptırılmaması ve görevin kötüye kullanılmasının söz konusu olduğu, savcılığın belli bir süre içinde bakmadığı bütün davaların düşürülmesini talep etti. Mahkeme, cezaya itiraz ederek yeniden yargılanacak olanlara daha ağır ceza verilmemesini kabul etti ama hükümlerin toplu iptal yolunu açmadı.

Bir veri bilimci mahkemeye bu konuda iki inceleme sundu. İlki, Dookhan'ın veri sağlamış olduğu davaların yüzde 62'sinde fiilin uyuşturucu bulundurmaktan ibaret olduğunu ortaya koyuyordu. İkinci inceleme ise Dookhan'ın ilişkili olduğu davalarının yüzde 91'inin alt kademe bölge mahkemelerinde, yani daha önemsiz suçların görüldüğü makamlarda karara bağlanmış olduğunu gösteriyordu. Bu kanıtlar, eyalet adına ortaya atılan, sanıkların serbest bırakılmasının kamu güvenliği için ciddi bir tehdit oluşturacağı, ilgili kişilerin "büyük suçlular" olduğu ve çoğu davanın uyuşturucu bulundurmaktan ziyade satışla ilgili olduğu iddialarını çürütüyordu.

Bu kanıtlar Yüksek Mahkeme'yi ikna etmekte etkili oldu ve bölge savcılarına çok sayıda cezayı belirli bir süre içinde iptal etme talimatı verildi. Yüksek Mahkeme, veri bilimci Paola Villareal'e adıyla atıfta bulunarak kararını Villareal'in sunduğu istatistiklere dayandırdı. Bu karar sonucu 20 binden fazla uyuşturucu davası düşürüldü ve bu dava ABD tarihinde tek seferde en çok sayıda haksız cezaları iptal edildiği davalardan biri oldu.

Kişi veya kuruluşların davaya katılmasının bir başka yolu da müdahil veya "amicus curiae" olmaktır. Burada, davanın taraflarından biri olmayan ancak konuyla güçlü bir ilgisi olan bir kişi veya kuruluş, mahkemenin kararlarında adil bir sonuca ulaşmasına yardımcı olmak üzere katkı sunar.

"Amicus curiae" terimi "mahkemenin dostu" olarak tercüme edilir ve mahkemenin uygun ve adil bir karara varabilmesi için bilgi, uzmanlık ve kavrayış sunulmasının altını çizer. Bazı sistemlerde bu müdahillerin taraflardan herhangi biri lehine veya aleyhine iddiada bulunmasına ve o davanın konusu olan olgular hakkında yorum yapmalarına izin verilmez.

ÖRNEK VAKA:

TRUMP'IN GETİRDİĞİ SEYAHAT YASAĞINA KARŞI BİRLEŞMEK

ABD Başkanı Donald Trump görevdeyken, "Trump'ın seyahat yasağı" olarak bilinen bir dizi kararname çıkardı. Bu kararname "Müslüman yasağı" olarak da adlandırıldı çünkü bunlar nüfusunun çoğunluğu Müslüman olan belirli ülkelerden ABD'ye seyahat ve iltica edilmesine yönelik yasaklardı.

ABD'nin pek çok eyaletinde bu kararlara karşı, yasal dayanağını Göç Yasası'ndan ve ABD Anayasası'ndan alan çok sayıda dava açıldı. Bu davalardan bazılarında seyahat yasağı kapsamında yapılacak sınır dışı işlemleri geçici olarak engellendi, böylece binlerce kişinin gözaltından serbest bırakılması ve sınır dışı edilmekten korunması sağlandı.

Trump kararnamelerine karşı yasal girişimlerin bir diğer önemli yönü de, çok sayıda grubun ve kuruluşun bu kararlara karşı davaları destekleyen başvurular yapması ve amicus curiae olarak görüş bildirmesiydi. [Yüzden fazla müze ve sanat kurumu](#), [yaklaşık yüz teknoloji şirketi](#), [otuzdan fazla üniversite](#), [on eski ulusal güvenlik görevlisi](#), [altmıştan fazla ulusal ve yerel Asya Pasifik Amerikan Barosu](#) ve Amerikan-İslam İlişkileri Konseyi, Müslüman Adalet Birliği ve Müslüman Halkla İlişkiler Konseyi gibi Müslüman topluluk kuruluşları bu şekilde görüş bildirdi.

ÖZET: STRATEJİK DAVAYI KİMLER AÇABİLİR?

Mahkemenin türüne ve yargılama yetkisine bağlı olarak mahkemelerde kimin dava açabileceği konusunda belirli sınırlamalar olsa da, kişi veya kuruluşların stratejik davalara müdahil olabilmelerinin birçok yolu vardır.

Kişiler ve kuruluşlar kendileri dava açarak, dava açan bir kolektifin veya grubun içinde yer alarak veya topluluk, kişi ya da kamu yararına dava açan bir sivil toplum kuruluşu kurarak davalama yapılabilir. Davalamaya katılmanın bir yolu da davacılar destek olmak, örneğin mahkemeye onlar lehine beyanat vermektir.

Bazı durumlarda, belirli bir davayı açmanın taraf ehliyeti tek bir kişide olabilir. Bazen de davayı kimin açmasının en doğru olacağına karar vermek gerekir.

Böyle bir durumda, mahkeme kararının daha fazla sayıda kişiye veya genel olarak topluma nasıl fayda sağlayabileceğini gözden kaçırmadan, istenen sonuca ulaşma potansiyelini en üst düzeye çıkarmak için stratejik düşünmek önemlidir.

SORULARINIZ İÇİN:

Bu rehberin stratejik davalama, dava uygulamaları ve ırk ayrımcılığına karşı adalet, sosyal ve ekonomik adalet mücadelesine katkısı hakkındaki en önemli sorularınızdan bazılarının yanıtlanmasına yardımcı olduğumu umuyoruz.

Bu rehber, Avrupa Konseyi bölgesinde ırk ayrımcılığına karşı adalet, sosyal ve ekonomik adalet üzerine faaliyet gösteren [kuruluşlar, topluluklar ve hareketlerle istişare edilerek](#) belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda tasarlandı.

Stratejik davalar hakkında bu rehberde yanıtlanmayan herhangi bir sorunuz varsa, knowledgeandpower@systemicjustice.ngo adresine e-posta göndererek bize iletebilirsiniz.

Adalet mücadelesini sürdüren topluluklara yönelik [bilgilendirme ve güçlendirme](#) çalışmalarımız kapsamında, davalama konusunda yeni kaynaklar ve araçlar üretmeye devam edeceğiz. Bu rehberle ilgili geri bildirimleri memnuniyetle karşılayacağız, rehberin nasıl geliştirilebileceğine dair fikirleriniz veya önerileriniz varsa lütfen bize iletin.

SYSTEMIC JUSTICE HAKKINDA DAHA FAZLA BİLGİ

Systemic Justice, toplulukları, yasayı sistematik olarak değiştirebilmek için kullanmakta ihtiyaç duyacakları bilgilerle donatmayı amaç edinmiş, “toplumsal hareketin hukuk bürosudur”.

İrk ayrımcılığına karşı adalet, sosyal adalet ve ekonomik adalet konusunda hukukun işleyiş şeklini kökten değiştirmek için mücadele eden kuruluş ve topluluklarla ortaklık kuran bir STK olarak, birlikte dava açıp hukuki imkânlarla erişimi arttırmak yoluyla örgütleri, toplumsal hareketleri ve kolektifleri için öncüsü haline getiriyoruz. Böylece her yerde adaletsizliği sürdüren ve körükleyen sistemlerin maskesini düşürüyoruz.

Systemic Justice hakkında daha fazla bilgi için:

Web sitesi: systemicjustice.ngo

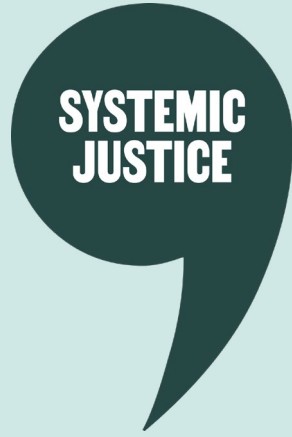
E-posta: info@systemicjustice.ngo

Twitter/X: [systemicjustic_](https://twitter.com/systemicjustic_)

Instagram: [systemicjusticengo](https://www.instagram.com/systemicjusticengo)

LinkedIn: [Systemic Justice](https://www.linkedin.com/company/systemic-justice)

SYSTEMIC JUSTICE,
THE MOVEMENTS' LAW FIRM

Bu çalışma, Creative Commons Attribution Non-Commercial Share Alike 4.0 International lisansı ile korunmaktadır.

Lisansı [buradan inceleyebilirsiniz](#). Bu lisans, kâr amacı gütmemek ve eser sahibi olarak Systemic Justice'i kaynak olarak göstermek şartıyla eserin her ortamda ve formatta kopyalanmasına ve dağıtımına, yeniden düzenlenmesine, dönüştürülmesi ve geliştirilek kullanımına izin verir.